

MO/ Samenlevingsopbouw

Zilveren Kracht

JUNI 2007

- Een nieuw en herkenbaar beroepsprofiel kan het opbouwwerk weer nadrukkelijker op de kaart zetten
- ‘Van probleemwijk naar prachtwijk’; over de maakbaarheid van de samenleving
- Zilveren Kracht wil mensen met levenservaring mobiliseren en stimuleren

4. **'Sociale cohesie' exit? Stedelijke ontwikkeling, de straat en samenlevingsopbouw**, Anne van Veenen
De auteur houdt de 'omslag in het bindingsdenken' die de VROM Raad propageert tegen het licht en gaat in op de achtergronden van straatgerichte activiteiten van het Rotterdamse opbouwwerk
8. **Opbouwwerk in de Netwerksamenleving**, Anno van der Borg
Om het opbouwwerk weer nadrukkelijk op de kaart te zetten, moet een nieuw beroepsprofiel worden ontwikkeld. Zo kan het opbouwwerk zich met meer samenhang presenteren en specialiseren.
13. **Samen bouwen aan een vitale Civil Society**
14. **Platform Sociaal Agogische Beroepsverenigingen een feit, Agenda voor de toekomst een uitdaging voor opbouwwerkers in het veld**, Cyriel Thomas
De BON gaat een samenwerkingsverband aan met twee andere beroepsverenigingen uit de sociaal-agogische hoek: NVMW en PHORZA.
16. **Praktische insteek OKC en Huiskamer bekoort minister**, Coby van Geffen
Minister Vogelaar vond de werkwijze van moedercentra een voorbeeld van hoe je vanuit bewoners kunt denken.
18. **Cartoon, Een dagje Den Haag met Ella Vogelaar**, Marnix Rueb
20. **Aanhaken en zitten, plantenbakken met demontabele zitjes brengen 'hart in de straat'**, Aukje Kaptein
Bewoners van de C.P.Tielestraat in Rotterdam bedachten een ingenieus systeem om samen op straat te zitten, zonder gesjouw met stoelen vanaf drie-hoog achter.
22. **'Van probleemwijk naar prachtwijk', over de maakbaarheid van de samenleving**, Gui van Hooijdonk
Uit de historie van het ontwikkelen van aanpakken om de leefbaarheid te verbeteren, en uit sociologische inzichten zijn lessen te trekken over de maakbaarheid van de samenleving.
26. **Een onafhankelijk en gedreven mens**
In memoriam Wil van de Leur
28. **Rano programma Zorg Verzekerd wint Cliënt in Beeld Prijs 2007**, Catrinus Egas
31. **Organisatie van Friese uitkeringsgerechtigden 25 jaar actief**
Zilveren Kracht
32. **Zilveren Kracht, mobiliseren van mensen met levenservaring**, Kees Penninx
Zilveren Kracht biedt kennis en hulp aan organisaties die maatschappelijke inzet van senioren willen stimuleren.
37. **Heeft de leefstijlbenadering iets te bieden aan opbouwwerk?** Jel Engelen
Om op een nieuwe manier naar vergrijzing te kijken, introduceert de auteur het 'Mentality'-model.
40. **Verzilveren van Burgerinitiatieven**, Christine Kuiper
Zilveren Kracht wil een praktische handleiding realiseren voor senioren die zich willen inzetten voor de samenleving, maar net dat zetje nodig hebben om hun idee in praktijk te brengen.
42. **De stad een buffet, Ondernemend ouder worden in de stad**, Kees Penninx en Alex Sievers
Wat kunnen steden doen om sociaal kapitaal van vitale senioren te behouden? En welke rol is daarbij weggelegd voor samenlevingsopbouw?
48. **Met techniek meer mens...!?**, Coby van Geffen
Verslag van een studiedag over de toepassing van domotica in en om de woning.
50. **De Zilveren Kracht van allochtone ouderen in het vizier**, Harry Mertens
Allochtone ouderen vragen er niet om te worden gepamperd door overheid of instellingen. Zilveren Kracht wil bevorderen dat hun maatschappelijk potentieel maximaal wordt benut.
52. **3-Generatiecentrum voor en van vrouwen van alle leeftijden**, Coby van Geffen
Het Utrechtse 3-generatiecentrum biedt laagdrempelige gezamenlijke activiteiten voor moeders, kinderen én oma's.
54. **'Levenskunst is gierig zijn naar nieuws, niet naar oude dingen', Over de manifestatie Ouderen en Levenskunst**, Maria van Bavel
Op 17 april presenteerde het Stimuleringsfonds Ouderenprojecten de resultaten van projecten rondom 'ouderen en levenskunst': het combineren van ouder worden, plezier in het leven houden en jezelf blijven ontwikkelen.
56. **Vmbo-scholieren leren ouderen sms'en**, Coby van Geffen
Het project 'We bellen' wil ouderen uit hun isolement halen door ze te leren om te gaan met moderne communicatiemiddelen. Het is bovendien een leuke manier om (autochtone) ouderen en (allochtone) jongeren met elkaar te laten kennismaken.

Ten geleide

Tijdens de productie van dit nummer ontvingen wij het nieuws dat ons redactielid, tevens uitgever van ons blad, **Wil van de Leur is overleden**. Wil van de Leur was oprichter en directeur van het voormalige Landelijk Centrum Opbouwwerk. Vanaf het begin was hij redactielid van ons blad. Met zijn dood eindigt zijn jarenlange betrokkenheid bij opbouwwerk, samenlevingsopbouw en maatschappelijke ontwikkeling en vernieuwing. Als redactie zullen wij zijn input niet missen: hij las vaak zes kranten op een dag en daarnaast diverse tijdschriften. Ook zijn onconventionele manier van analyseren, scherp en vol humor, leidde vaak tot interessante invalshoeken en leverde de redactie bruikbare ideeën op voor de programmering van het blad. We zullen hem missen.

Thema van deze editie is **Zilveren Kracht**. Zilveren Kracht is een succesvol en voor veel mensen aansprekend cluster van projecten dat door projectleider Kees Penninx (MOVISIE) is ontwikkeld. In het themadeel vindt u artikelen over langs welke lijnen ouderen een actieve bijdrage kunnen leveren aan de samenleving.

In het algemene gedeelte treft u een **voorzet** aan van Anno van der Borg **voor een vernieuwd beroepsprofiel opbouwwerk**. In het Rotterdamse is Van der Borg daar op verschillende fronten mee bezig en omdat er al enige uitgekristalliseerde tekst beschikbaar was besloot de redactie u deze niet te onthouden. Het is hopelijk de start van een vruchtbare discussie binnen de beroepsgroep.

Het BON is een samenwerking aangegaan met de NVMW en Phorza. In het licht van deze ontwikkeling is een actualisering van het beroepsprofiel ook niet verkeerd.

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Colofon

Samenstelling en redactie:

Fenny Gerrits, (hoofdredactie),
Coby van Geffen (eindredactie),
Catrinus Egas en Kees Stuurup.

Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens.

Cartoon pag.18 Marnix Rueb.

Foto/illustratie omslag foto:
Bureau Opzoomer Mee.

Vormgeving/DTP: John Struiken.

Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs
bedraagt €44,- voor het eerste en
€39,- voor het tweede en verdere
abonnementen. Losse nummers
kosten €12,50 (Prijzen exclusief
portokosten.)

Opzegging van abonnementen
dient schriftelijk vóór 1 december
te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

MO/Samenlevingsopbouw,

Winthontlaan 4-6

3526 KV Utrecht

Telefoon: 030-7892182.

Faxnummer: 030-789 2111

E-mail:

opbouwwerk@movisie.nl

Advertentie tarieven zijn op aan-
vraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nr.:
1-9-2007

'Sociale cohesie'

Stedelijke ontwikkeling, de straat en

De straat vormt een centraal domein voor samenlevingsopbouw in Rotterdam. Opzoomeren is meer dan tien jaar na de start nog springlevend en kreeg een vervolg in het programma *Mensen maken de stad*. In een recent advies van de VROM Raad worden vraagtekens gezet bij het bevorderen van leefbaarheid door het vergroten van sociale contacten en cohesie in buurten. Advies is om in te zetten op andere vormen van binding met buurt en stad. In onderstaand artikel houdt de auteur de 'omslag in het bindingsdenken' die de Raad propageert tegen het licht en gaat in op de achtergronden van straatgerichte activiteiten van het Rotterdamse opbouwwerk.

In het advies *Stad en stijging, sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing*, pleit de Raad voor de Volkshuisvesting voor een andere kijk op stedelijke vernieuwing. Centrale doelstelling zou moeten zijn het verbeteren van de kansen van bewoners om maatschappelijk vooruit te komen. Het advies bevat een inventarisatie van belemmeringen voor sociale stijging. Of, zoals de Raad het uitdrukt, van 'de sporten op de sociale ladder die ontbreken' om hoger op te komen via

onderwijs, arbeidsmarkt, wonen en vrije tijd.

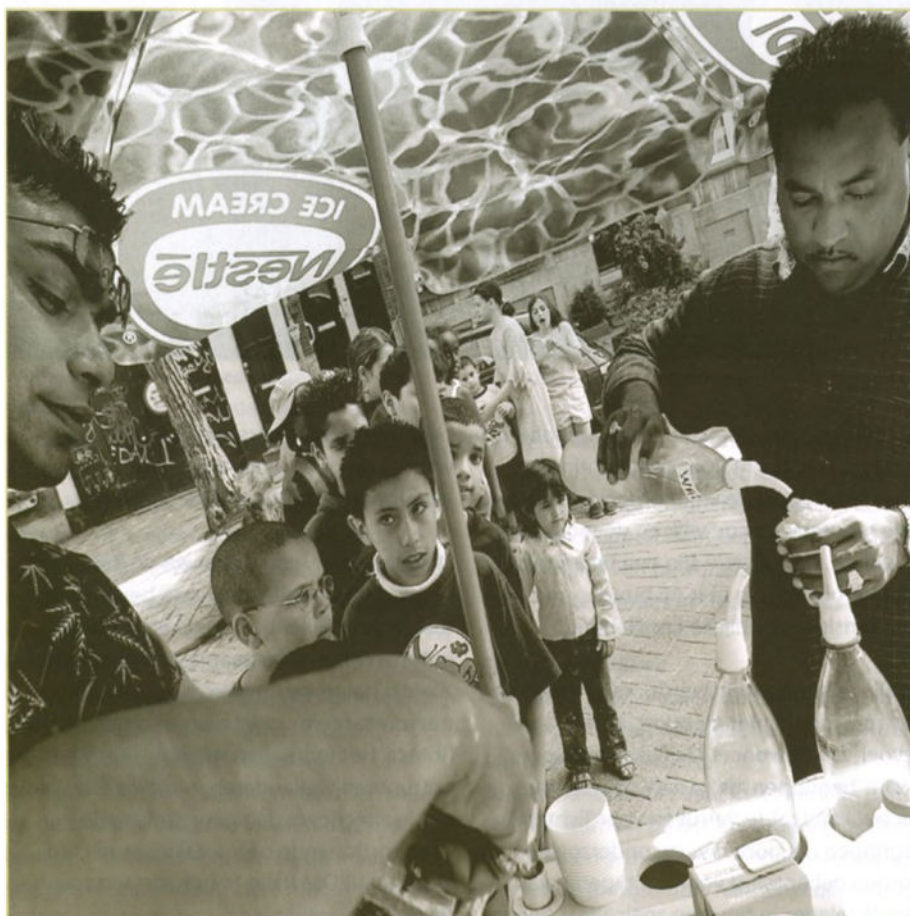
Vooruitkomen

Het advies is in verschillende opzichten interessant. Zo is het opvallend dat in een advies van een Raad voor de Volkshuisvesting niet sloop en nieuwbouw of renovatie van de woningvoorraad centraal staat, maar onderwijs en arbeidsmarkt. Verbetering van het woningbestand en van de inrich-

ting van de woonomgeving blijft een belangrijke opgave, maar het perspectief verschuift. Centrale doelstelling is niet de bouw van duurdere woningen om nieuwe bewoners aan te trekken en zo de bevolkingssamenstelling te veranderen, maar het bieden van een brede variatie van mogelijkheden voor een 'wooncarrière' voor diverse groepen stadsbewoners, van voorzieningen in het souterrain van de woningmarkt, starterswoningen, woonzorg arrangementen, tijdelijke huisvesting,

exit?

samenlevingsopbouw

Opbouwerkers en instellingen moeten ruimte krijgen om bewoners-initiatief op zelf gekozen thema's te stimuleren

tot middeldure koopwoningen. Met dit perspectief neemt de Raad ook afstand van het in algemene termen problematiseren van ontwikkelingen in de bevolkingssamenstelling van steden. Ook in het advies is een van de beleidsdoelstellingen om een aantrekkelijk woonmilieu te bieden aan een stedelijk georiënteerde middenklasse, maar de Raad richt zich daarbij vooral op groepen die al in de stad wonen zoals de tweede en derde generatie migranten en zogenaamde 'nieuwe ste-

delingen' met kinderen. Deze middenklasse bestaat uit omschreven sociale groepen en is geen abstracte categorie mensen met een hoger inkomen die moet bijdragen aan een 'evenwichtiger bevolkingssamenstelling'. Deze term en het bijbehorende jargon van 'probleemcumulatie', 'spreiding van kansarmen' et cetera, komt niet in het advies voor. Dat is een verademing, zeker in Rotterdam waar het discours de afgelopen jaren werd beheerst door deze termen en populaire

varianten daarvan als 'afvalputje' en 'dweilen met de kraan open'.

Het centraal stellen van vooruitkomen als doelstelling van stedelijke vernieuwing betekent ook dat de gangbare vraagstelling over de verhouding van de fysieke en sociale pijler verandert. Het leveren van een bijdrage aan sociale stijging is een doelstelling die een gemeenschappelijk referentiekader kan bieden voor diverse actoren binnen stedelijke vernieuwing.

Binding

Tweede thema van het advies is binding van bewoners aan de stad. Het vertrek van bewoners en dan vooral van sociale stijgers naar buitenwijken wordt gezien als verlies van sociaal kapitaal.

Het zijn 'inwoners waar de stad wat aan heeft' omdat ze eisen stellen aan de kwaliteit van het woonmilieu en de voorzieningen en er goed in slagen buurtbelangen te behartigen.

Binding van deze sociale groepen is ook van cruciaal belang voor de stad om te kunnen fungeren als sociale ladder. De middengroepen vormen de spil van sociale netwerken met kennis en contacten die nodig zijn om vooruit te komen.

De Raad schetst een aantal voorwaarden om sociale stijgers te kunnen binden aan de buurt:

1. het kunnen ervaren van ruimte voor de eigen levenswijze en de groep waartoe men zich rekent; dit vraagt 'een prettige vorm van sociale menging';
2. een beheersbare en controleerbare omgeving; voor het tegengaan van onveiligheid en overlast is niet primair een beroep nodig op actief burgerschap, maar is verantwoordelijkheid vereist voor het

publiek domein, herstel van de openbare orde en aandacht voor de inrichting en het beheer van de woonomgeving;

3. de reputatie van de wijk en de mogelijkheid tot identificatie zijn een belangrijke factor bij binding met de buurt;
4. en tenslotte: 'publieke familiariteit'.

'Publieke familiariteit' wordt omschreven als 'vertrouwdheid met de buurt' en 'een thuisgevoel' van bewoners. De Raad stelt voor 'zware' begrippen als 'sociale cohesie' en 'sociaal kapitaal' te verruilen voor 'lichtere' begrippen die door diverse onderzoekers worden gehanteerd voor het typeren van sociale relaties in buurten zoals 'vertrouwde vreemden', 'tactische verwantschappen', 'publieke familiariteit', en 'lichte gemeenschappen'.

Een citaat:

'Gebrek aan sociale cohesie is een gebrek aan publieke familiariteit. Mensen kunnen anderen, vreemden niet meer sociaal plaatsen. Daardoor voelen ze zich niet meer veilig en hebben geen greep meer op hun straat, buurt of stad. Die is niet langer van henzelf.'

De kritiek op het concept 'sociale samenhang' is dat het te zeer is geënt op het idee van een wijk als gemeenschap waarin

bewoners elkaar persoonlijk kennen en waarbij de buurt voor veel mensen fungeert als knooppunt voor sociale contacten.

De Raad volgt het advies van de RMO over verbinden om ontmoeting te bevorderen tussen verschillende sociale en etnische groepen binnen bestaande voorzieningen zoals scholen, gezondheidscentra, wijkcentra, sportaccommodaties, parken, winkels en horeca. Het inbouwen van kansen op het ontmoeten van anderen in alledaagse routines is effectiever dan georganiseerde en vaak kortlopende ontmoetingsprojecten, aldus de VROM Raad in het voetspoor van de RMO.

Daarbij legt de Raad ook een koppeling tussen ontmoeting en vooruitkomen.

Citaat:

'Het gaat om voorzieningen die de mogelijkheid bieden voor ontmoetingen die niet alleen de vertrouwdheid bevorderen, maar ook om contacten die nuttig zijn voor het realiseren van de ambities van groepen. Met andere woorden: het doel van deze ontmoetingen is niet 'bonding', het versterken van de gemeenschap, maar 'bridging', het verbreden van de beperkte netwerken van groepen door het leggen van verbindingen met andere groepen.'

Samenlevingsopbouw is *iets anders dan* *bewonersparticipatie* op door instanties aangegeven onderwerpen

Dit kan al door iets simpels als verruiming van de openingstijden van een bibliotheek in de avonden.'

Omslag in bindingsdenken?

De VROM Raad karakteriseert haar benadering als een omslag in het bindingsdenken. Daar zijn een aantal kanttekeningen bij te plaatsen.

Welbeschouwd is er geen sprake van een omslag in het bindingsdenken, maar van een beperking van het bindingsdenken tot middengroepen.

Bij de keuze voor vanzelfsprekende ontmoetingsplekken wordt aangetekend: 'Leg bij voorzieningen niet het accent op achterstandsbestrijding maar op een brede groep bewoners met ambities.'

De Raad staat sceptisch tegenover ontmoeting die een resultaat is van georganiseerde activiteiten en sociale interventies.

Middengroepen zijn zelfredzaam.

De Raad waardeert sociale netwerken alleen op de bijdrage die deze leveren aan vooruitkomen en het verbeteren van de maatschappelijke positie. Andere functies worden buiten beschouwing gelaten of bestempeld als disfunctioneel.

Van middengroepen wordt ook veel verwacht bij het versterken van burgerschap. De Raad wekt ook de indruk dat burgerschap alleen kan gedijen in buurten met een 'vertrouwde en beheersbare omgeving'. Citaat:

'In oude stadswijken waar te weinig zorg aan inwoners en omgeving wordt besteed is van bewoners weinig te verwachten bij de verbetering van die omgeving. Het dichter bij elkaar brengen van bewoners onder het mom van social cohesie levert daar alleen maar meer spanningen op in plaats van oplossingen.'

Herstel van de openbare orde is belangrijk. De inzet van buurtbemiddeling, -conciërges en -coördinatoren vanuit corporaties en gemeente draagt daar positief aan bij. Pas als de overheid haar verantwoordelijkheid neemt voor een goed sociaal en fysiek beheer van het publiek domein en corporaties voor het (semi)private domein kan een beroep gedaan worden op burgerschap en het maken van afspraken tussen bewoners.'

De Raad vervalt hier in onbegrijpelijke generalisaties. De nadruk op vooruitkomen, zelfredzaamheid van middengroepen en lichte gemeenschappen staat een nauwkeurige waarneming van bewonersinitiatieven en sociale interventies in stadswijken in de weg.

Straten ontbreken

Opvallend is dat straten ontbreken als ontmoetingsplekken waar publieke familiariteit kan worden bevorderd.

Zoals bekend is de straat in Rotterdam een centraal domein bij het bevorderen van leefbaarheid en samenhang via opzoomeren en het vervolgprogramma *Mensen maken de stad*.

De Raad kan deze sociale interventies alleen zien als pogingen tot herstel van een veronderstelde vroegere buurtgemeenschap.

Een korte schets van de historische ontwikkeling van het georganiseerde bewonersinitiatief en het opbouwwerk in Rotterdam kan helpen om de aandacht voor de straat in een ander perspectief te zetten.

De actiegroepen uit de jaren zeventig die de stoot gaven tot de stadsvernieuwing ontwikkelden zich daarna tot bewonersorganisaties met een breed gedragen programma voor

goed en betaalbaar wonen. Trefwoord voor het opbouwwerk werd belangenbehartiging door zelforganisatie. In de jaren zeventig en tachtig ontwikkelde zich een praktijk van georganiseerde belangenbehartiging via centrale wijkgerichte bewonersorganisaties die coalities aangingen met gemeentelijke diensten en de politiek. Dit samenspel vormde tevens een belangrijk medium voor communicatie van politiek en bevolking.

In de jaren tachtig stuitte deze beweging op haar grenzen. Woningverbetering bleek een beperkte bijdrage te leveren aan de verbetering van de maatschappelijke positie van bewoners. De werkloosheid was sterk toegenomen, de overlast en onveiligheid nam toe en er ontstonden tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen als gevolg van de toenevende immigratie.

Collectieve belangenbehartiging rond deze nieuwe issues bleek een januskop die het gevoel van onveiligheid versterkte en de afweer van 'de buitenlanders' vergrootte. Het opbouwwerk realiseerde zich dat bewoners niet alleen onderdeel van de oplossing kunnen zijn, maar ook van het probleem. De bewonersorganisaties raakten ingebed in beleidsnetwerken en begonnen het contact te verliezen met grote groepen bewoners.

Centrale missie van het opbouwwerk werd om positieve sociale krachten te stimuleren en om nieuwe samenwerkingsvormen te ontwikkelen met diensten en corporaties tegen overlast en verloedering van de woonomgeving.

In deze context ontstond begin jaren negentig tijdens de Sociale Vernieuwing een beweging terug naar de straat, naar kleinschalig initiatief, op maat van de bewoners in de straat met als doel positieve energie

los te maken tegenover klagers en het georganiseerde racisme dat de kop begon op te steken. Opzoumeren stond model voor nieuwe vormen van bewonersinitiatief en zelforganisatie.

Door het opbouwwerk werden deze initiatieven gekarakteriseerd als 'samenlevingsopbouw', het concept dat in de plaats kwam van georganiseerde belangenbehartiging. Vanaf het begin waren de activiteiten die onder de noemer opzoumeren plaatsvonden heel divers. Symbolen waren en zijn de bezem en de barbecue. Opzoumer Mee benadrukt vooral de positieve energie die wordt losgemaakt bij bewoners en de positieve sociale relaties die kunnen ontstaan in straten door het gezamenlijk organiseren van activiteiten.

Niet in alle straten zijn de voorwaarden aanwezig voor dit type bewonersinitiatief. Bij drugsoverlast en criminaliteit moet het voortouw worden genomen door politie, gemeente en woningcorporatie. Maar betekent dit dat burgerschap niet gestimuleerd kan worden, zoals de VROM advies lijkt te stellen, in oude stadswijken waar weinig onderhoud is gedaan?

In het kader van het VROM advies is de vraag van belang of opzoumeren gericht is het terugbrengen van een buurtgemeenschap.

De buurt of straat als gemeenschap bestaat voornamelijk in heimwee van oudere generaties. Het is een van de strevingen die aan-

wezig is bij bewoners, naast allerlei andere impulsen en ambities, maar het vormt niet het doel van de straatgerichte sociale interventies.

Uit een praktijkonderzoek van de straataanpak in Middelland Zuid medio jaren negentig bleek dat de doelstelling van opbouwwerkers bij het stimuleren van straatactiviteiten getypeerd kon worden met het streven naar 'een beetje buurt', vergelijkbaar met 'de lichte gemeenschappen' waarover VROM Raad en RMO spreken.

Opbouwwerkers signaleerden groepsdruk en processen van uitsluiting bij intensieve straatactiviteiten. Dit leidde tot een discussie over de aard van sociale relaties in een straat die wordt nagestreefd. Daarbij werd een 'schaal van sociale samenhang' gehanteerd met een oplopende intensiteit van sociale contacten. De schaal loopt van elkaar niet groeten, een praatje maken en rekening met elkaar houden, de straat schoon houden, via een oogje houden op de kinderen, tot thuis bij elkaar koffie drinken, boodschappen doen en zorgen voor elkaar. Streefniveau van de opbouwwerkers bleek 'enige sociale samenhang' in de vorm van gedrag op straat (rekening houden met elkaar, letten op de kinderen, schoonhouden van de straat). Intensievere sociale relaties en onderlinge hulp werden gezien als persoonlijke contacten die buiten de range van straatgroep en opbouwwerk vallen.

Ook Opzoumer Mee benadrukt de beperkte ambities van opzoumer-initiatieven, zoals bij voorbeeld het elkaar groeten in de straat. Welbeschouwd bij uitstek een uiting van publieke familiariteit.

Levert het bij elkaar brengen van bewoners 'onder het mom van sociale cohesie' in oude stadswijken alleen maar spanningen op in plaats van oplossingen, zoals de VROM Raad meent? Het antwoord op basis van de Rotterdamse praktijk luidt: in bepaalde situaties en bij een bepaalde aanpak is dat het geval, in (veel) andere situaties leidt het tot een verbetering van 'de sociale kwaliteit' van de buurt, in de zin van onderlinge sociale contacten, medeverantwoordelijkheid voor het leefklimaat en het zich thuis voelen in de buurt. (SCP, 2002). Er is behoefte aan ontwikkelingswerk en praktijkonderzoek om de condities en methodieken verder te verhelderen waarbij interventies om sociale contacten in straten te bevorderen productief zijn. Vooropgezette meningen staan daarbij in de weg.

Binnen het programma *Mensen maken de stad* wordt een volgende stap gezet in de ontwikkeling van de straataanpak. Het programma heeft een hoger ambitieniveau en streeft naar straatafspraken over omgangsregels en een straatagenda met afspraken met diensten en corporatie over onderhoud en beheer. De activiteiten zijn nadrukkelijk georganiseerd als methodische sociale interventie met een straatdiagnose om de sociale

situatie en ambitie van een straat te bepalen, gekoppeld aan een zogenaamde straatladder waarin de verschillende streefniveaus worden geobjectiveerd. Methodisch worden hiermee stappen vooruit gezet en de resultaten van de inzet van opbouwwerk worden beter toetsbaar. Het programma vraagt een hoog niveau van professionele inzet. De komende jaren zal blijken of de ambitie van MMS realiseerbaar is.

Samenlevingsopbouw

Beleidsmakers en onderzoekers hebben de straatacties in de loop van de tijd ondergebracht in wisselende beleidskaders, van sociale vernieuwing, veiligheid, sociale cohesie, tot sociale integratie en burgerschap. Dit kan botsen met het perspectief waarin opbouwwerkers hun activiteiten plaatsen. Centrale notie daarbij is samenlevingsopbouw, het stimuleren van bewonersinitiatief in samenspel met instanties van velerlei soort.

Bij het wegvallen van traditionele verbanden staat de opbouwwerker daarbij vaak voor de taak om te beginnen bij het begin: het samenbrengen van mensen door het organiseren van stimulerende en samenbindende activiteiten. Het vakmanschap van een opbouwwerker bestaat er in dat hij of zij daartoe in staat is.

In een onderzoek naar de praktijk van opbouwwerkers in naoorlogse herstructureeringsbuurten heb ik aan de hand van verhalen van ervaren opbouwwerkers gepoogd te achterhalen wat de noemers zijn waarop bewonersinitiatief gedijt en wat valkuilen zijn.

Een van de conclusies is dat opbouwwerkers en opbouwwerkingstellingen de ruimte moeten nemen en krijgen voor het stimuleren van bewonersinitiatief op zelf gekozen thema's. Samenlevingsopbouw is iets anders dan bewonersparticipatie op door instanties

aangegeven onderwerpen. Kerntaak van opbouwwerkers is samenlevingsopbouw, het stimuleren van zelfbepaald bewonersinitiatief, als bouwsteen voor lokale democratie.

IGG Voogt & van Veenen

VROM Raad, Stad en stijging, Sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing; Den Haag, 2006

RMO, Niet langer met de ruggen naar elkaar, een advies over verbinden; Den Haag 2005
SCP, Zekere banden, sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid; Den Haag, 2002

Veenen, A.F. van, Op het scherp van de snede, samenlevingsopbouw in buurten-in-verandering; Den Haag, 2004

<

Buurtzorg, een nieuw concept?

In onze geïndividualiseerde samenleving zijn onderling contact en betrokkenheid van buurtgenoten bij elkaars wel en wee niet altijd meer vanzelfsprekend. Zeker niet voor buurtbewoners met beperkingen die als gewone burgers in gewone buurten wonen. Vrijwillige inzet door buurtbewoners, met en zonder beperking, kan het onderling contact vergemakkelijken. Bovendien geeft het nieuwe impulsen aan het georganiseerde vrijwilligerswerk in de informele zorg. De publicatie 'Bouwen aan Buurtzorg' is een handboek voor het versterken van vrijwillige inzet door en voor buurtbewoners.

Buurtzorg is niet alleen een aangelegenheid van buurtbewoners. Een deskundige professional die het proces initieert zorgt voor diversiteit van betrokken buurtbewoners; professionele begeleiding, dichtbij waar nodig, op afstand waar het kan, zorgt ervoor dat Buurtzorg blijvend is. Het handboek *Bouwen aan Buurtzorg* is dan ook geschreven voor medewerkers van professionele organisaties in wonen, zorg en welzijn, zoals vrijwilligersorganisaties, steunpunten vrijwilligerswerk, sociaal-cultureel werk, woon-zorg voorzieningen.

Project Buurtzorg

Buurtzorg verbindt verschillende aspecten van de Wet maatschappelijke ontwikkeling (Wmo). Het gaat daarbij om informele zorg, maar ook om leefbaarheid in buurten en wijken, sociale samenhang en de rol van de civil society bij het bevorderen van zelfredzaamheid. Het handboek *Bouwen aan Buurtzorg* voorziet in een aanpak die hier invulling aan geeft. Buurtzorg is een project van MOVISIE, kennis en advies maatschappelijke ondersteuning en kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht. De publicatie is mogelijk gemaakt met financiering van het VSBfonds, Stichting Centraal Fonds RVVZ en het ministerie van VWS. Het handboek is voor € 45 (inclusief verzendkosten en BTW) te verkrijgen via www.movisie.nl <

Opbouwwerk in de netwerksam

Om het opbouwwerk weer nadrukkelijk op de kaart van gevestigde beroepen te zetten, moet een nieuw, helder en herkenbaar beroepsprofiel worden ontwikkeld, betoogt Anno van der Borg, Lector Levenslang Leren en Sociale Kwaliteit aan de Hogeschool Rotterdam, directeur van de Transfergroep Rotterdam en adviseur van de Branche Organisatie Sociale Sector Rotterdam in dit artikel. Want met een vernieuwd beroepsprofiel kan het opbouwwerk zich met meer samenhang presenteren en specialiseren.

Samenlevingsopbouw is van alle tijden. Zo bezien is het belang van opbouwwerk door de jaren heen ongewijzigd, maar de levensloop van beroepen, functies en taken wordt steeds korter en niet ieder beroep blijft als vanzelfsprekend bestaan. Na een sterke groei vanuit de vijftiger jaren heeft het opbouwwerk aanzienlijk aan belangstelling ingeboet. Dit heeft onder meer als gevolg dat het opbouwwerk niet meer als hbo-opleiding wordt aangeboden en dat er zelfs vrijwel geen afstudeerdifferentiaties meer bestaan. Inmiddels zien we vanuit de politiek hernieuwde belangstelling voor de professe en ook de interesse van de zijde van de grote institutionele partijen als woningbouwverenigingen en zorginstellingen neemt toe. Maar er is meer nodig om het opbouwwerk weer nadrukkelijk op de kaart van gevestigde beroepen te zetten.

Er moet een nieuw, helder beroepsprofiel worden ontwikkeld dat is verbonden met maatschappelijke opgaven zodat het opbouwwerk zich in een specifieke positie plaatst in termen van onderscheidend vermogen ten opzichte van andere agogische beroepen.

Het laatste beroepsprofiel dateert uit 1994 en is uitgegeven door de Dr. Gradus Hendriksstichting in de uitgave *Professioneel Opbouwwerk*. De benadering via interventietypen, zoals hierna op hoofdlijnen omschreven, die door het opbouwwerk beroepsmatig kunnen worden ingevuld, biedt hiertoe wellicht aanknopingspunten.

Beroepsprofiel

De huidige werkpraktijk van het opbouwwerk kenmerkt zich door een grote diversiteit aan activiteiten waarvan de samenhang in relatie tot een beroepsprofiel niet zonder meer herkenbaar is. Wil een beroep bestaansrecht hebben, dan moet het voldoen aan kwalificaties als het beschikken over een theoretische en gespecialiseerde kennisbasis en een zekere mate van professionele autonomie. Om te kunnen overleven is bovendien 'structurele inbedding' noodzakelijk, gekoppeld aan maatschappelijke opgaven en belanghebbenden.

Vanuit deze insteek wordt in dit artikel een aantal bouwstenen aangedragen voor een vernieuwd beroepsprofiel dat het opbouwwerk kan inzetten om zich met meer samenhang te presenteren en te specialiseren. Als vertrekpunt wordt aansluiting gezocht bij de ontwikkelingen in de verhoudingen tussen overheid, burgers en maatschappelijke instituties. Hierbij kan ook goed worden aangesloten bij het Statuut Opbouwwerk, zoals dat in 2006 is uitgegeven door het voormalige Landelijk Centrum Opbouwwerk. In dit krachtenveld kan het opbouwwerk zich ontwikkelen tot de professionele partner die vanuit verschillende,

maar juist ook samenhangende interventietypen een bijdrage kan leveren aan het realiseren van een vitale samenleving.

Dynamische verhoudingen

Dat de verhoudingen tussen overheid, burgers en maatschappelijke instituties aan permanente verandering onderhevig zijn, is een gegeven. We kunnen de Wmo beschouwen als een voorlopig nieuw kristallisatiepunt van deze dynamiek. Er worden nieuwe eisen gesteld aan burgers (participeren), maatschappelijke instellingen (samenwerken en concurreren) en aan de overheid zelf (van besturen naar regisseren).

Cruciaal voor het welslagen van de kwalitatieve omslag die de Wmo van de verschillende partners verwacht, is de rol van de overheid als hoofdfinancier en politiek eindverantwoordelijke actor. De kern is dat de hiërarchische ordening in de relatie tussen politiek en samenleving, het politieke primaat, moet worden herzien. De Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid constateert dat een traditionele, hiërarchische aansturing leidt tot een gesloten, politieke en ambtelijke cultuur die de aansluiting mist bij een samenleving waarin beleid optimaal tot stand komt via samenwerking en onderhandeling.

Organiserend vermogen

Een absolute voorwaarde om overheidsbeleid te realiseren, is dat de overheid aansluiting zoekt bij het organiserend vermogen dat in de samenleving in potentie aanwezig is. Immers, zowel personen en groepen als professionele maatschappelijke organisaties beschikken over wezenlijke kennis van de eigen situatie en van de maatschappelijke context waarbinnen vraagstukken zich aandienen; concrete kennis uit de leefwereld die wordt gevoed en gevormd door dagelijkse ervaringen. Deze visie op overheidssturing is op een andere leest geschoeid dan de traditionele top-down optiek die de

enleving

Figuur1

huidige politiek-ambtelijke cultuur overwegend kenmerkt. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling heeft twee richtinggevend begrippen voor deze wijze van overheidssturing geïntroduceerd: kaderstelling en horizontalisering. Kaderstelling houdt in dat de overheid zich terugtrekt op de fundamentele kaders (kernregels) en van daar uit actief op hoofdlijnen stuurt, met name op de kritische variabelen. Kaderstelling dient samen te gaan met horizontalisering, dit wil zeggen: ruimte en vertrouwen geven aan burgers, professionals en instellingen om op basis van hun eigen wensen en expertise vorm en inhoud te geven aan de samenleving.

Bij het mobiliseren en regisseren van organiserend vermogen gaat het in essentie om het benutten van de expertise van alle betrokken partijen bij het oplossen van een probleem en het creëren van innovatieve opties. De (gemeentelijke) overheid mobiliseert, faciliteert en regisseert de verschillende partijen. Dit is veeleer een procesrol dan

een inhoudelijk politieke agenda; dit laatste komt pas aan de orde op het moment dat de uitkomst van een proces moet worden geformaliseerd. Met name vanwege de uiteindelijke formele positie -het vastleggen van besluiten- kan de overheid geen directe procesvoerder zijn. Daarom is het noodzakelijk een 'derde partij' bij het proces te betrekken. Het opbouwwerk kan hierin voorzien en is hiertoe binnen de sociale sector het best geëquipeerd. Opbouwwerk kan functioneren als 'intermediair' tussen de betrokken belangengroepen en kan door het ontwikkelen van competenties helpen een hoger vitaliteitsniveau te realiseren. Dit impliceert een bijdrage leveren aan het leerproces van individuen, sociale groepen en instituties om in een voortdurend veranderende en onzekere samenleving te functioneren.

Interventieprofielen

Voor de functie van het opbouwwerk kunnen we vier interventieprofielen onderscheiden die gericht zijn op vitalisering van

de samenleving. Samenlevingsopbouw wordt hier opgevat als de resultante van de interventietypen. De profielen zijn gebaseerd op verschillende typen systeeminterventies die het (stedelijk) organiserend vermogen op een hoger niveau kunnen brengen. Het resultaat is een vitaler sociaal kapitaal en daardoor tevens een hoger acceptatieniveau van de politieke besluitvorming.

Individuele en groepsinterventies

Methoden om individuen en sociale groepen te stimuleren bij het ontwikkelen van sociale groepsvorming door aan te sluiten bij door bewoners zelf gekozen items (vraagarticulatie); hierdoor wordt betrokkenheid bij het buurt- en wijkgebeuren vergroot.

Project interventies

Ontwikkelingsprojecten, gericht op het oplossen van specifiek benoemde problemen, waarbij de doelen en opbrengsten vooraf door een opdrachtgever zijn vastgesteld.

Institutionele interventies

Werken met instituties in een proces van re-institutionalisering waardoor nieuwe organisaties of vormen van doelgerichte ketensamenwerking kunnen ontstaan.

Politieke interventies

Doelgericht werken aan het verkleinen van de kloof tussen politiek bestuur en burgers, of in het besluitvormingstraject bemiddelen bij mogelijke belangenconflicten.

(Zie figuur1)

Maatschappelijk participatie

Het begrip maatschappelijke participatie wordt hier breder opgevat dan alleen het meedoen aan de samenleving in economische zin door het hebben of verwerven van een baan. Veel mensen hebben geen baan of verkeren in meer algemene zin in een achterstandssituatie. Sociaal isolement is

hiervan maar al te vaak het gevolg. Voorkomen dat deze mensen volledig afhaken en hen motiveren om in de samenleving te participeren, vormt thans de uitdaging.

Maar relaties tussen mensen en sociale groepsvorming komen steeds minder organisch tot stand. We bewegen ons in een diversiteit van netwerken die niet langer geografisch zijn bepaald en beperkt. De betrokkenheid bij elkaar en bij de buurt verbreekt. Om een buurt vitaal te houden moet er ook collectief worden geïnvesteerd, want zonder gezamenlijke verantwoordelijkheid verpauperen buurten. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling spreekt zelfs van 'een nieuw sociaal contract' waarin de relaties tussen burgers gherdefinieerd moeten worden. Dit vergt andere keuzes. Investerings in de sociale sector hebben nog steeds als hoofddoel het (helpen) oplossen van ontstane problemen. In het vermogen om relaties aan te gaan en te onderhouden wordt echter nauwelijks geïnvesteerd.

Opbouwwerk vervult hierbij een specifieke functie. Het richt zich niet op persoonlijke problemen maar op de verbinding tussen persoon en samenleving. Empowerment betekent in dit verband dat het werk gericht is op het vergroten van de handlingscompetentie van de burger in de sociale samenhang van buurt en wijk. Het stijgt uit boven het niveau van de individuele persoon, het individuele gezin en zelfs van de eigen sociale groep. De door het opbouwwerk ontwikkelde methode van de straatladder sluit hierop goed aan. Deze aanpak maakt de verschillende niveaus van participatie inzichtelijk. De methodiek van het opbouwwerk is gericht op het leggen van individuele contacten en op basis hiervan het 'stimuleren en ontwikkelen van groepsbinding'. Deze aanpak wordt weliswaar door meerdere disciplines geïmplementeerd, maar niet met de groepsvorming in relatie tot het behartigen van belangen van de buurt (of een ander territorium) als doelstelling. Hierin ligt het onderscheidend vermogen van het opbouwwerk en dit kenmerkt tegelijkertijd het specifieke karakter van deze interventie.

Wijkontwikkeling

De wijk is herontdekt als brandpunt voor beleid. Steden worden steeds meer beschouwd als 'motoren van economische groei en ontwikkeling' en men acht het voor de internationale concurrentiekracht

van Nederland van belang dat de steden voorop lopen. Het recent opgerichte kennisinstituut NICIS benoemt als afbreukrisico voor stedelijke ontwikkeling: 'concentratie van armoede, onveiligheid, vertrek van hoger-opgeleiden en een grote groep schooluitvallers'. Er moet geïnvesteerd worden in de realisatie van 'balanced cities', steden die zowel economisch als sociaal krachtig zijn. Ontwrichting van de samenleving op het niveau van buurten en wijken betekent een rem op de sociale en economische ontwikkeling van de steden. Programma's voor de ontwikkeling van een optimale infrastructuur waarbinnen de economische groei kan gedijen, sluiten hierop aan. Het huidige kabinet heeft 400 miljoen euro begroot voor investeringen in de veertig meest getroffen wijken. Daarnaast zien we ook in andere steden interventies om grote achterstanden op het niveau van veiligheid en huisvesting in buurten en wijken te verkleinen.

In projecten voor wijkontwikkeling kan de opbouwwerker de rol van 'projectmanager' vervullen. Een project heeft een vastgesteld doel en de beoogde resultaten liggen vast. De opdrachtgever is de financier van het project (overheid, woningbouwcorporatie) en de opbouwwerker is werkzaam binnen de gegeven doelstellingen. Maar ook in deze trajecten wordt gewerkt met diverse belanghebbenden en het opbouwwerk is uitermate gekwalificeerd om dergelijke processen op een vruchtbare wijze te hanteren.

Innovatie van instituties

Institutionalisering is een kernproces in onze samenleving en heeft zich in een enorm woud van uiteenlopende instituten ontwikkeld. Instituten hebben hun specifieke historie en professionele identiteit. Als snel sluiten diverse instituten niet meer op elkaar aan omdat ze functioneren vanuit hun eigen logica en langs elkaar heen werken. De klant ziet door de bomen het bos niet meer. Het 'bestuurlijk concept' om het organiserend vermogen te mobiliseren veronderstelt een bepaalde mate van harmonisatie, zowel in stroomlijning van de instituten intern als in de samenwerking ertussen. De Wmo haakt hierop in en vraagt om een nieuw (integraal) dienstverleningsconcept. Welzijn, zorg en onderwijs dienen meer te gaan samenwerken en vraaggerichte dienstverlening te realiseren. Ketens, netwerken en keteninformatisering zijn actuele samenlevingsvormen. Een keten is

primair vraaggericht op basis van procesbenadering, door de klantvraag als uitgangspunt te nemen voor de inrichting van de keten.

De rol van het opbouwwerk in dit verband is te typeren als 'organisatieontwikkelaar'. Er moet gewerkt kunnen worden met verschillende institutionele belangen waarbij, uitgaande van de klantvraag, nieuwe vormen van dienstverlening en een laagdrempelige toegang gerealiseerd worden. Kennis van organisatiemogelijkheden en ondersteunende systemen is hierbij noodzakelijk.

Bestuurlijke vernieuwing

Legitimatie van de bestuurlijke besluitvorming neemt steeds verder af doordat de kloof tussen burgers en bestuur verder is toegenomen. Bestuurlijke vernieuwing is veelal een intern proces geweest (dualisering, gekozen burgemeester et cetera); van een gestructureerde externe aanpak is veel minder sprake. Externe aanpak richt zich op legitimatie van politieke processen en besluitvorming, in het hele scala van inspraak tot medezeggenschap, waarbij de blik van de bestuurder van buiten naar binnen is gericht. In feite zou iedere gemeente een plan van aanpak moeten hebben om deze omslag vorm en inhoud te geven. Opbouwwerk kan daarbij een rol vervullen als procesbegeleider en specialist.

Sociaal kapitaal en opbouwwerk

De vier beschreven interventietypen kunnen, mits systematisch toegepast, het stedelijk sociaal kapitaal op een hoger niveau brengen. In de hier geschetste benadering is voorwaardelijk dat de verschillende interventietypen complementair worden gehanteerd. Een onevenwichtige benadering waarbij geïsoleerd een van de typen wordt toegepast zal onvoldoende effect scoren. In veel gevallen is sprake van een geïsoleerde benadering, bijvoorbeeld alleen aanpak van wijkprojecten en overheidsvoorlichting. De beoogde werkwijze veronderstelt eveneens een lange termijn visie en aanpak, ad hoc beleid is improductief. Het verdient aanbeveling om per stad op verschillende schaalniveaus (buurt, wijk, stad) een sterke/zwakte analyse te maken van het feitelijke en het beoogde niveau van sociaal kapitaal.

Wat kunnen we in dit verband verstaan onder sociaal kapitaal in relatie tot het opbouwwerk als professie? In algemene zin

Samen bouwen aan een vitale Civil Society

De Brancheorganisatie Sociale Sector Rotterdam bracht onder de titel Samen bouwen aan een vitale Civil Society een interessante brochure uit om het werkveld een aantal ideeën aan te dragen ter invulling van hun taakstelling in de Wmo.

Op deze pagina's vindt u het artikel van Anno van der Borg, adviseur van de Brancheorganisatie, waarin hij specifiek voor het opbouwwerk een aantal noties uit deze brochure verder uitwerkt. Samen bouwen belicht de achtergronden waarbinnen de Brancheorganisatie aan de diverse ketenpartners duidelijk maakt hoe ze zich oriënteert op de Wmo. Maar er worden ook diverse voorstellen gedaan waarmee beleid praktisch vorm kan worden gegeven. Een dynamische omgeving vraagt om een minstens even dynamische opstelling van den Brancheorganisatie, maar ook van overheid en partners. Reflectie en bezinning blijven daarbij onmisbaar en vanuit dat perspectief is dit visiedocument tot stand gekomen.

Het boekje bevat ook een aantal aanbevelingen die voor betrokkenen bij de Wmo op lokaal niveau van belang kunnen zijn. De aanbevelingen betreffen een aantal algemene uitgangspunten, horizontale ketens, verticale ketens, opgaven voor de sociale sector en politieke opgaven. Ofschoon het visiedocument primair is ontwikkeld ten behoeve van het sociale werkveld in Rotterdam, bevat het veel interessante aanknopingspunten voor andere gemeenten. Dit niet in de laatste plaats omdat het alle aspecten van de Wmo aan bod laat komen, het dus een totaalvisie bevat, waar degelijk op is gereflecteerd.

Het boekje kost €10,- en is te bestellen via BOSSR@hro.nl.

wordt sociaal kapitaal wel omschreven als 'het geheel aan sociale groepen en de mogelijkheden van individuen om daaruit hulpbronnen te mobiliseren'. De drie kernbegrippen van sociaal kapitaal -vertrouwen, wederkerigheid en netwerken- sluiten naadloos aan bij de onderscheiden interventietypen die opbouwwerk kan toepassen. Het achterliggende idee van voortdurende verandering is dat deze zich voltrekt in een proces van differentiatie, op individueel, institutioneel en op groepsniveau. Interventies van het opbouwwerk zijn er niet op gericht de differentiaties ongedaan te maken (voor zover dit al mogelijk zou zijn), maar de er uit voortvloeiende verschillen te erkennen en te verhelderen. Differentiaties als individualisering en institutionalisering worden dus niet beschouwd als desintegratie maar als een verworvenheid. In een vitale samenleving worden cultuur en belangenverschillen erkend en wordt via onderhandeling en eventueel conflict (tijdelijke) consensus bereikt. Kan het opbouwwerk zich herprofilen als de professie die verschillende interventietypen zodanig kan hanteren dat men ook voor verschillende partners interessant en van belang is? Dit is wellicht een uitdaging voor de komende jaren. De onderscheiden interventietypen uitwerken naar een nieuw, herkenbaar beroepsprofiel biedt het opbouw-

werk in de netwerkmaatschappij nieuwe perspectieven. Het opbouwwerk kan zelf initiatieven nemen maar is tegelijkertijd afhankelijk van de politieke cultuur.

Politiek ambtelijke cultuur

Als het gaat om het oplossen van maatschappelijke problemen verwijst de politiek al snel in negatieve zin naar de sociale sector: de sector is te versnipperd, onvoldoende bedrijfsmatig georganiseerd en effectmeting ontbreekt. Sinds de knelpuntnota van 1974 herhaalt deze kritiek zich stelselmatig.

Invloeds is de sociale sector grotendeels verstatelijkt, zelfstandige beleidsontwikkeling en onderzoeksfuncties vormen een uitzondering in de sector. De overheid heeft het kennismonopolie over het sociale domein verworven als gevolg waarvan de sector voornamelijk uitvoerder van overheidsbeleid is. Een nog verdergaande tendens is waarneembaar: instellingen worden ontmanteld en de overheid doet direct zaken met bewoners, al dan niet in tijdelijke samenwerkingsverbanden.

Het bestuurlijk concept van het mobiliseren van organiserend vermogen gaat uit van de veronderstelling dat de overheid minder een (kennis)monopolist is. Paradoxaal genoeg kan de overheid haar positie in de

samenleving herlegitimeren door macht uit handen te geven.

In feite zijn we op zoek naar iets wat we zijn kwijtgeraakt: meer 'checks and balances' en 'countervailing powers'.

Loopt de toekomst achter zichzelf aan?

Reacties: L.A.van.der.borg@hro.nl

Naschrift

De Beroepsvereniging Opbouwwerk Nederland pakt graag deze uitdaging op om een discussie te starten met als uitkomst een nieuw beroepsprofiel. De BON is een samenwerkingsverband aangegaan met twee andere beroepsverenigingen uit de sociaal-agogische hoek (NVMW en Phorza, zie pagina 14). Dit vereist een nadere profilering. Een goede discussie met de leden naar aanleiding van dit stuk kan daar aan bijdragen. Het is de bedoeling dit stuk op de ledenbijeenkomst van de BON op 3 oktober te bespreken.

Anno van der Borg is Lector Levenslang Leren en Sociale Kwaliteit aan de Hogeschool Rotterdam en directeur van de Transfergroep Rotterdam (www.transfergroep.nl). Adviseur van de Branche Organisatie Sociale Sector Rotterdam (www.bosr.nl).

<

Agenda voor de toekomst een uitdaging voor Platform Sociaal Agogische

Op dinsdag 10 juli ondertekenden de voorzitters van BON, PHORZA en NVMW in Den Bosch het startdocument van het Platform Sociaal Agogische Beroepsverenigingen. Een belangrijke stap die aansluit bij de aandacht die er al enige tijd is voor de welzijns werkers in de frontlinie. Met de vorming van een platform bundelen drie verenigingen hun krachten om zo de stem van de werkers meer te laten horen.

In het platform werken BON (opbouwwerkers), NVMW (maatschappelijk werkers) en PHORZA (sociaal pedagogische hulpverleners, pedagogen en activiteitenbegeleiders/therapeuten) samen. De drie organisaties gaan nu samen met hun leden een agenda van de toekomst opstellen. Op een miniconferentie -die tevens jaarvergadering is- op 3 oktober wil BON haar leden hierbij betrekken.

De BON werkt al enige jaren samen met NVMW. Zowel opbouwwerkers als maatschappelijk werkers werden geconfronteerd met het vraagstuk rond de professionele handelingsruimte en het belang van scholing. Zelforganisaties en hulpvragers verwachten een onafhankelijke en bekwaame professional. Bezuinigingen en schaalvergroting, zowel bij welzijnsinstellingen als bij opleidingen, en marktwerking en productfinanciering zijn hierop van invloed. NVMW en BON staan voor de kwaliteit van het beroep en de beroepsuitoefening. Om duidelijk te maken dat hierin geïnvesteerd moest worden, stuurden zij een gezamenlijke brandbrief naar de Tweede Kamer. Dit was de eerste stap op het 'samenwerkingspad'. Inmiddels zijn er ook gesprekken met de

Beroepsvereniging Jongerenwerkers over hun mogelijke toetreding tot het platform.

Maatschappelijke urgentie

Door de verontrustende ontwikkelingen binnen de jeugdzorg vonden ook PHORZA en NVMW elkaar. BON en NVMW hadden al met elkaar gesproken over een gezamenlijke agenda, met PHORZA bood dit nog meer perspectief. Het afgelopen jaar vonden er een aantal verkennende gesprekken plaats tussen de drie verenigingen. MOVISIE ondersteunde deze gesprekken over het hoe en waarom van samenwerking. Uiteindelijk resulteerden de gesprekken in het startdocument dat op 10 juli ondertekend werd.

Quick scan

Op verzoek van PHORZA en NVMW voerde MOVISIE ook een quick scan uit over de positie van beroepsverenigingen. Op 15 februari vond hierover in Stadskaatsel Oudaan, hartje Utrecht, een expertmeeting plaats met mensen uit onderwijs, wetenschap en politiek, en werden de uitkomsten van de quick scan voor de drie beroepsverenigingen vertaald naar tips voor de toekomst.

De conclusies uit de expertmeeting zouden de ontwikkeling van beroepsverenigingen een stap verder moeten brengen. De aanwezigen kwamen kort samengevat tot de volgende aanbevelingen¹⁾:

- * Beroepsverenigingen moeten zich versterken, met als gezamenlijk doel de professionele kwaliteit van de dienstverlening aan cliënten, burgers en vrijwilligers te vergroten (en) om zo optimaal te kunnen voldoen aan de maatschappelijke opdracht.
- * De gezamenlijke beroepsverenigingen willen hun krachten bundelen om een sterker imago van de sociaal agogische beroepen te bewerkstelligen, en invloed uit te kunnen oefenen op beroepsopleidingen en bij beleidsvorming. Zij nemen zich voor om de organisatiegraad van de sociaal agogische beroepen over de gehele linie te verhogen.
- * Er moet een goed evenwicht gevonden worden tussen een herkenbare profilering van de afzonderlijke beroepsgroepen en

de profilering van de sociaal agogische beroepen in het algemeen.

- * Beroepsregistratie en wettelijke erkenning van beroepen dragen in belangrijke mate bij aan de verhoging van de organisatiegraad. Beroepsverenigingen en brancheorganisaties moeten deze bevorderen. Daarnaast kwam tijdens de expertmeeting naar voren dat een kleine voorhoede uit moet monden in een breed platform. Daarbij moet minder vrijblijvend te werk worden gegaan, met meer nadruk op maatschappelijk engagement. Het is noodzakelijk om structureel te investeren in beroepsvorming en beroepsontwikkeling. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de financier, de organisatie en last but not least de beroepskracht zelf. Er is behoefte aan kwaliteitsstandaarden en een professioneel referentiekader voor kwalitatief volwaardige beroepsuitoefening met een wettelijke verankering. En tenslotte is het van groot belang dat sociaal agogische beroepen hun vakkennis expliciteren en wetenschappelijk kunnen legitimeren. De beroepsverenigingen moeten hiervoor onder meer hun leerstoelen inzetten.

Input werkers

In opdracht van het platform wordt op het moment op basis van deze aanbevelingen gewerkt aan een position paper. Dit visiedocument zal wat de BON betreft nog uitgebreid besproken worden met opbouwwerkers uit het veld. Geconcludeerd kan worden dat er meer dan een goede basis is om samen op te trekken en dat er ook een maatschappelijke urgentie voor is.

Tijdens een van de bespreking van het startdocument werd bovendien duidelijk dat de drie verenigingen samen een sterke combinatie vormen.

Wil van der Leur merkte hierover in zijn advies aan de BON op: "Het klassieke social work concept (h)erkent drie hoofdmethoden, te weten social case work, social group work en community work. Grofweg kan worden gesteld dat elk van de verenigingen (respectievelijk NVMW, PHORZA en BON)

Opbouwwerkers in het veld beroepsverenigingen een feit

Vanaf links: Jan Wijnen (Phorza) en Frans Kustera (BON), staand; Bart van Berg (NVMW)

De agenda van het Platform Sociaal Agogische Beroepsverenigingen

De belangrijkste drijfveer van BON, PHORZA en NVMW voor het oprichten van een platform is om op die manier een optimale kwaliteit te bieden aan cliënten, klanten, vrijwilligers en burgers die een beroep doen op, of afhankelijk zijn van, professionele agogische ondersteuning en begeleiding. Wij vinden dat zij daar recht op hebben. Voorwaarden hiervoor zijn een goed overheidsbeleid, goed functionerende organisaties, een effectief instrumentarium en vooral competente professionals.

Het programma van activiteiten dat we hier presenteren, schetst in grote lijnen de prioriteiten waarmee de beroepsverenigingen de komende periode gezamenlijk aan de slag willen gaan:

Belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding

- Belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding landelijk
- Invloed op de inhoud beroepsopleiding
- Aandacht voor maatschappelijke thema's
- Beleidsbeïnvloeding op instellingenniveau
- Deelname aan platforms en netwerken
- Programma's landelijke infrastructuur

Versterking van de beroepsverenigingen

- Ledenwerving
- Positionpaper
- Achterbanonderzoek

Versterking van beroepsvorming

- Profiel Social Work
- Kwaliteitsstandaarden
- Beroepsregistratie
- Beroepscodes

staat voor achtereenvolgens één van die ambachtstvelden."

De drie verenigingen zijn op het gebied van borging van het beroep al aardig op weg (zie kader). Zij blijven zich ook hard maken voor het profiel van de beroepen waarvoor ze staan. Samen vormen zij een platform om sterker naar buiten te komen en krachten te verdelen.

De agenda van het platform zal echter ingevuld moeten worden door input uit de achterban: werkers die aangeven wat voor de dagelijkse uitvoering van het werk belangrijk is. Zij geven invulling aan de agenda (zie kader) van het platform. Daar zit de kracht. Daarbij is het van belang de band met de achterban te versterken en te werken aan een grotere organisatiegraad.

De auteur is bestuurslid van de BON (Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland)

1) Quick scan, Beroepsverenigingen Sociaal Agogisch Onderwijs, MOVISIE Beroepsontwikkeling, Utrecht april 2007

<

Beroepsverenigingen vergeleken

	BON	NVMW	PHORZA
Leden	100 Opbouwwerk	3.500 Algemeen maatschappelijk werk en bedrijfsmaatschappelijkwerk	600 Ledenwerk- en dagbesteding, jeugdzorg, GGZ-jeugd en volwassenen, gehandicaptenzorg, justitiële hulpverlening en zelfstandig gevestigde hbo-pedagogen.
Bestuur	6 personen	9 personen	6 personen
Bureau	LCO-bureau nu MOVISIE	8 personen (5,55 fte)	Via uitgeverij SWP
Vakblad	Opbouwwerkcahier	Maatwerk	Socio en Interactief, naar keuze: Kidido, Pedagogiek in Praktijk, PASSAGE, Ouderschap en Ouderbegeleiding, Tijdschrift voor Herstelrecht
Beroepsprofiel	Ja	Ja	Beroepsprofiel AB/AT
Beroepscode	Ja	Ja	3 codes van oorspronkelijke fusieorganisaties, De creatieve professional SPH, beroepscode AB/AT, beroepscode (ortho)pedagoog PHORZA
Beroepsregistratie	Register Opbouwwerkers (slapend)	Ja (1.500) met eigen bestuur en commissies e.d. Ja, verenigingstuchtrecht	Beroepsregister Agogische Beroepen
Tuchtrecht	Nee, niet aan de orde	Ja, door middel van tuchtrecht, beroepsregistratie, HKZ en richtlijnontwikkeling CBO	In voorbereiding
Kwaliteitsborging	College van Toezicht/competentie profielen		Werken aan kernformule sociaal-agogische beroepen onder algemene paraplu van 'Social Work'. In het verlengde daarvan ontwikkelen van beroepscode en tuchtrecht.

Praktisch insteek Huiskamer bekoort

Ouderkindcentrum 'de Paraplu' is een voorbeeld van hoe je vanuit de bewoners kunt denken, en dicht bij de mensen het beste resultaat kunt boeken, vond minister Ella Vogelaar nadat ze OKC de Paraplu en Huiskamer de Boemerang in de Nijmeegse wijk Hatert had bezocht. 'Ze heeft met eigen ogen kunnen zien wat we doen, en was daar erg enthousiast over.'

Het viel de minister op hoe goed bewoners van totaal verschillende achtergrond samen optrekken en praktisch werken aan resultaat, zo schreef ze in haar verslag van het bezoek in De Gelderlander. "Bijvoorbeeld in de taalles en inburgering die ze met elkaar aantrekkelijk maken doordat de lessen worden afgestemd op wat de deelnemers belangrijk vinden. Dat betekent dus niet beginnen met regels over grammatica, maar in plaats daarvan een rollenspel doen waarbij vrouwen leren om een afspraak bij de dokter te maken." Ze vond dat overheid en professionals nog een goed voorbeeld zouden kunnen nemen aan zo'n praktische insteek.

Het bezoek van de minister was het achttiende van haar wijktoer langs veertig wijken en maakt deel uit van het grootschalig project 'Van probleemwijk naar prachtwijk'. Vogelaar wil zich daarin sterk maken voor wijken die grote problemen hebben als het gaat om wonen, werken, leren, integreren en veiligheid. De minister richt zich vooral op de wijken waar de problemen zich opstapelen.

Interesse

Hoewel het niet leuk is als probleemwijk te boek te staan, vindt medewerkster Fatima

Thai, gastvrouw in OKC de Paraplu, het toch vooral een voordeel dat de minister op bezoek kwam. "Ze heeft nu met eigen ogen kunnen zien wat er in een Ouderkind Centrum gebeurt. Ze was erg enthousiast over onze activiteiten en vond dat we op dezelfde voet moesten doorgaan. Door onze werkwijze en activiteiten helpen we ouders te participeren in de wijk, en dat vond ze goed voor de buurt. Hier komen autochtonen binnen die nog nooit contact hebben gehad met allochtonen, en andersom. Dat ze elkaar hier kunnen ontmoeten vond de minister een winstpunt en ze wilde weten of we bijvoorbeeld na een jaar veranderingen merken. Ze kwam niet alleen maar even een babbeltje maken, we hebben ook echt over bepaalde problematieken gesproken."

De minister toonde veel interesse voor de verhalen van de vrouwen, beaamt ook Nadia Naciri, ondersteuner van Huiskamer De Boemerang, en medewerkster van welzijnsorganisatie Tandem. "Ze had aandacht voor alles, en praatte met iedereen, medewerkers, vrijwilligers, ouders, kinderen. Ze had veel interesse voor onze laagdrempelige aanpak, vroeg zich af hoe ouders hier terecht komen en wilde graag van de vrouwen horen hoe ze betrokken zijn geraakt bij het OKC of de Huiskamer."

Wensenlijst

De minister kreeg een korte rondleiding door het gebouw waarin onder andere OKC, Huiskamer en basisschool De Klumpert met elkaar samenwerken. -In Nijmegen werken de vier Ouderkindcentra samen met de door Tandem opgezette kinderhuiskamer. Deze huiskamer is na schooltijd open voor kinderen tussen vier en twaalf jaar, en is in Hatert gekoppeld aan basisschool De Klumpert en OKC de Paraplu. -Daarna gebruikte ze de lunch samen met een multiculturele groep ouders, vrijwilligers en medewerkers van het OKC en de Huiskamer. Tijdens de lunch vertelden de vrouwen over zichzelf, de buurt en de activiteiten van OKC

en Huiskamer. Ze boden de minister een wensenlijst aan, geïllustreerd met pasfoto's van de vrouwen. Iedere vrouw presenteert op die lijst haar voorstellen om de buurt te verbeteren.

Omdat de vrouwen graag meer mensen in de buurt willen bereiken, willen ze het aanbod van activiteiten uitbreiden. Zo vertelden ze de minister over het kookproject, een nieuwe activiteit die zo succesvol is dat er wachtlijsten voor zijn. In het project werken Paraplu en Boemerang samen, waarbij het OKC zich op de volwassenen richt en de Huiskamer op de kinderen. Ook gastvrouw Fatima Thahri zou in het OKC graag nog veel meer nieuwe projecten kunnen aanbieden. Andere wensen waren extra ruimte voor de Huiskamer, een flexibele oppaschool voor kinderen van nul tot vier jaar opzetten als werkervaringsproject voor werkeloze vrouwen uit de buurt; een buurtrestaurant beginnen; activiteiten voor ouderen en ontmoetingsactiviteiten tussen oud en jong in de buurt; en een theatergroep met en voor wijkbewoners.

"Allemaal wensen van onderop," aldus Nadia Naciri. "De vrouwen hadden ook zelf bedacht op deze manier hun wensen onder de aandacht van de minister te brengen." De lijst is ontstaan door voorgesprekken met de vrijwilligers van OKC en Boemerang. "Door de op empowerment gestoelde training Big Mama, little sister (zie ook MO 207, december 2005) hebben de vrouwen de 'tools' in handen gekregen om thuis en in de samenleving meer het voortouw te nemen. Ze zijn bewuster geworden en hun krachten aan het bundelen. Ze zijn heel gemotiveerd, ze willen aan de slag, een opleiding volgen."

Deskundigheidsbevordering

"We werken veel met vrijwilligers, maar die hebben natuurlijk wel ondersteuning en training nodig," vervolgt Nadia Naciri. Dus stond op diverse lijsten de wens om geld voor deskundigheidsbevordering, training en onkostenvergoeding voor vrijwilligers.

OKC en minister

Daarnaast willen veel vrijwilligers een opleiding volgen, alleen is dat niet altijd even simpel. Zo kon Marijke Willems niet naar een opleiding omdat alleen mensen met een uitkering daarvoor in aanmerking komen. Haar verhaal maakte zo'n indruk op de minister dat ze Marijke Willems in haar verslag over het bezoek in De Gelderlander een voorbeeld noemde van iemand die oploopt tegen onzinnige regelgeving. Ze beloofde zich de komende jaren in te zetten om de Haagse regelgeving, waar de mensen in de wijken en de organisaties eigenlijk alleen maar last van hebben, te helpen veranderen. Op het wensenlijstje van Marijke Willems stond dan ook: kansen bieden aan werklozen vrouwen uit de wijk die geen gebruik maken van een uitkering, maar wel steun willen bij het zoeken naar werk en betaling van een opleiding. Maar ook de afstand tot de opleiding is voor veel vrouwen een probleem. "Veel vrouwen hebben kleine kinderen," zegt Nadia Naciri, "en willen graag dichterbij de buurt een opleiding kunnen volgen. Ook dat hebben ze de minister verteld." En dus zette Ayan Idle Nour Farah op haar wensenlijst dat ze de eenjarige SPW-3

opleiding van Capabel wil binnenhalen. Bovendien zou ze graag zien dat werklozen vrouwen die opleiding vergoed krijgen door 16 uur per week stage te lopen in de Huiskamer, bij de Tussen Schoolse Opvang (TSO) of als assistent op school. De minister was zeer positief over het OKC, de Huiskamer en de medewerkers," aldus Nadia Naciri. "Ze was wel bekend met het fenomeen moedercentra, vertelde ze, omdat ze het in haar wijkbezoeken al eerder was

tegengekomen, maar ze wist bijvoorbeeld niet dat er een landelijk netwerk was." Na afloop kreeg de minister een map mee met de wensenlijstjes, een boekje over het OKC in Nijmegen, een Big Mama trainingsflyer, het boek over de competentiebalans en een flyer van het internationale **mine**.

<

Een dagje Den Haag

Ze spreekt de taal van de straat, ze brengt moslimmannen aan het huilen over hun ontspoorde kinderen en vraagt iedereen het hemd van het lijf. Max van Weezel deed een 'dagje Den Haag' met Ella Vogelaar, de nieuwe minister van Wonen, Wijken en Integratie. (...)

met Ella Vogelaar

'Kan de overheid niet tegen mijn zoon zeggen: je moet aan het werk of anders sturen we je terug naar Marokko?'

(...) Op de Stationsweg doemen de contouren op van de E Mohsinin-moskee, de oudste moskee van Den Haag. Voor de deur staan mannen uit Marokko, Egypte en Somalië. Vogelaar trekt haar roze-rode pumps uit en betreedt de gebedsruimte. In een wit gewaad staat imam Ahmed Bagaddi haar daar op te wachten. 'Hallo,' zegt de minister, 'ik ben Ella Vogelaar.' Hoewel Bagaddi sinds zijn zeventiende in Nederland woont en TV West hem 'de best geïntegreerde imam die er is' noemde, spreekt hij gebrekkig Nederlands. Hij heeft lang in Syrië en Egypte gestudeerd. Aloush el Baroudi van de Bewonersorganisatie Buurtstation tolkt daarom.

El Mohsinin betekent De Weldoeners. Tijdens de ramadan komen er wel tweeduizend bezoekers. Ook wordt er lesgegeven. Voor zes- tot twaalfjarigen aan jongens en meisjes samen, daarna gescheiden. Ella vraagt de imam via El Baroudi het hemd van het lijf. Wat voor opleiding heeft hij gevolgd? Hoe stelt hij zich op tegenover de Nederlandse samenleving? Dan stelt El Baroudi opeens voor dat de minister een toespraak houdt voor de gelo-

vigen die in kleermakerszit op het tapijt van de gebedsruimte hebben plaatsgenomen. Onvoorbereid begint ze: 'Dank u voor de mogelijkheid die u me geeft. Ik vind het heel bijzonder iets te mogen zeggen.' Ze herinnert eraan dat ze ook minister van Integratie is. En benadrukt hoe belangrijk het is 'dat we elkaar leren kennen en samen een goede toekomst in Nederland opbouwen.' De gelovigen zitten instemmend te knikken. Een enkeling maakt vanuit zijn kleermakerszit met de mobiel snel een foto van de minister.

Vogelaar: 'Ik hoop dat u als vaders veel met uw kinderen praat. Anders gaan ze kattenkwaad en rotzooi uithalen. Ik vind dat de moskee ook aan de opvoeding van kinderen moet bijdragen.' De gelovigen applaudisseren. El Baroudi zegt dat de imam al veel doet aan het overbruggen van de generatiekloof. Dan roert de zaal zich. Akchar, een oudere man, begint bijna huilend te vertellen over zijn zoon van twintig die zijn school niet heeft afgemaakt en nu niets meer uit zijn handen krijgt. Akchar zou hem graag een schop onder de kont willen geven, maar dan krijgt hij zijn vrouw over zich heen. Dus doet hij niets. Ella: 'U als vader moet zeggen: je mag op je twintigste niet de hele dag in bed liggen.' Achmar: 'Kan de overheid niet tegen mijn zoon zeggen: je moet aan het werk of anders sturen we je terug naar Marokko?' Ella: Uw moet uw verantwoordelijkheid als vader nemen!

Uit: Vrij Nederland, 9 juni 2007

Plantenbakken met demontabele zitjes Aanhaken en

Sinds een jaar heeft de C.P. Tielestraat in Rotterdam nieuw straatmeubilair waar de bewoners heel blij mee zijn. Omdat ze denken dat meer stadsmensen plezier kunnen hebben van dergelijk meubilair, vertellen ze in dit artikel hoe de plantenbakken/annex zitjes in hun straat zijn gekomen.

Net als veel Rotterdammers hebben wij geen tuin, alleen een balkonnetje, letterlijk drie-hoog-achter. Met mooi weer zitten we vaak op straat: lekker buiten zijn en de burens ontmoeten. Tot voor een jaar betekende dat echter wel stoelen de trap op- en afsjouwten en afwachten of er niemand op de stoep had geparkeerd. Plantenbakken met demontabele zitjes brachten daar verandering in.

De C.P. Tielestraat in Rotterdam is een actieve straat. De mensen kennen elkaar redelijk goed en er wordt veel gedaan in het kader van acties als 'Opzoomeren' en 'Mensen maken de stad'. Een buurvrouw maakte ons erop attent dat de gemeente Rotterdam ideeën van Rotterdammers zocht om het wonen in de stad aantrekkelijker te maken. Goede ideeën zouden een 'Groene Duim' krijgen, waarna ze op kosten van de gemeente zouden worden uitgevoerd. Wat ons betreft was dit onze kans iets te bedenken waarmee wij onze straat op konden fleuren en het elkaar ontmoeten makkelijker konden maken –zonder dus elke keer al die stoelen en tafels van binnen naar buiten te hoeven sjouwen!

Zitplaatsen

Ongeveer tien mensen uit de straat staken de koppen bij elkaar om te bedenken wat we graag wilden. Een buurman met erva-

ring in het ontwerpen en uitvoeren van meubels keek mee. Hij maakt deel uit van het collectief 'Urban Ideals', een bedrijfje dat bestaat uit freelancers op diverse vakgebieden; variërend van hout- en metaalbewerking tot ontwerpen en design. Samen willen de medewerkers van Urban Ideals producten ontwikkelen waarmee het leven in de stad nog leuker en aangenamer kan worden gemaakt. Dus dé ideale producten voor het stadse leven! Na uitgebreid praten en brainstormen kwamen we uit op het volgende idee: er moest in de straat een plek komen waar wij niet alleen gezellig bij elkaar kunnen zitten, maar die ook in het straatbeeld past. Ons idee moest ruimte bieden aan aardig wat zitplaatsen. Wat we echter niet wilden waren hangjongeren op die zitplaatsen. Verder vonden we meer groen erg belangrijk voor de sfeer en de schoonheid van de straat. Het leek ons ook handig als het straatmeubilair niet te veel onderhoud zou vergen: dat zou namelijk op onze eigen schouders terechtkomen. De stoepen in de straat zijn breed, één plek was het meest geschikt, daar was zo veel plek dat er ook regelmatig op de

stoep werd geparkeerd, wat ons een doorn in het oog was.

Groene Duim

De bouwbuurman van Urban Ideals ging aan de slag met onze wensen en bedacht plantenbakken met demontabele zitjes. Als je buiten wilt zitten pak je je stoeltje, klikt het in en gaat zitten. Wanneer je weer naar binnen gaat, neem je je stoeltje mee en blijft er een plantenbak –en dus géén hangplek- achter. Zo waren groen en zitgelegenheid gecombineerd. Vervolgens maakte hij een uitprobeersmodel van hout. Dit model hebben we met een aantal burens uitgebreid getest. Hierbij bleek dat de zittingen groter mochten en dat de hoek van de rugleuning comfortabeler kon. Het was trouwens heel leuk om ons idee als een soort schets in het echt te zien!

De Opzoomerbuurvrouw regelde dat de hele straat een brief kreeg waarin het plan werd uitgelegd. Ook konden mensen aangeven of ze een stoeltje voor de plantenbakken wilden krijgen als het eenmaal zo ver was. Zo'n dertig mensen gaven aan dat ze graag een eigen stoeltje wilden hebben.

brengen 'hart in de straat' zitten

Klinkt dit als een goed idee voor je eigen straat?

Meer informatie vind je op www.urbanideals.nl.

De plantenbakken zijn te zien op: <http://www.mediarotterdam.nl/aanpakken/tv/uz065>.

*Informatie en bestellingen lopen via info@urbanideals.nl, of telefoonnummer **06-24509666**.*

Lentegevoel

De plantenbakken staan er nu ruim een jaar en we hebben er enorm veel plezier van. Vorige zomer hadden we prachtige rozen en lavendel. Als ik mijn voordeur uitkwam rook het heerlijk en werd ik begroet door zoemende bijtjes en vlinders. Tijdens de hittegolf was het echt teamwork om elke avond samen de planten water te geven! De een liep met emmers, de ander had een tuinslang vanuit de tweede verdieping naar buiten hangen, een enkele buurman werd natgespoten...

In de winter hebben we genoten van skimmia's, hei en kerstrozen. Van het voorjaar waren we heel benieuwd naar de bollen: eerst anemoontjes, krokussen en toen blauwe druifjes. Nog nooit was er zo'n lentegevoel in de straat! Vervolgens waren we benieuwd of de vaste planten het hadden overleefd. Omdat het plantenbakgedeelte een flink stuk van de grond verwijderd is, is er weinig stukgevroren. Nu bloeit de lavendel bijna weer, de irissen zijn net uitgebloeid en het wordt tijd dat we met een stel buurtjes weer naar het tuincentrum gaan om de plantenbakken aan te vullen.

Hart in de straat

Alleen al het onderhoud van de bakken op zich heeft de straat gezelliger gemaakt. Het watergeven, oude planten weghalen, nieuwe uitzoeken, de bakken in de olie zetten: het gebeurt allemaal samen. Als de plantenbakken vol staan met bloeiende planten is iedereen daar blij om. Het is een soort vicieuze cirkel: omdat de straat mooier is, is iedereen er meer mee bezig om het zo te houden of zelfs nog mooier te krijgen. We voelen ons meer verantwoordelijk en zijn hartstikke trots op onze straat! En laat ik het sociale aspect niet vergeten. Iedereen kent het beeld van Zadkine van de stad zonder hart, dat staat voor de stad Rotterdam. Het klinkt misschien wat melodramatisch maar onze straat heeft door de plantenbakken juist een hart gekregen.

In de winter hebben we het idee bedacht en uitgewerkt, dat waren gezellige avonden met wat te eten en te drinken. Het mooie was ook dat iedereen zijn eigen bijdrage kon leveren. De een verzorgde hoe de bakken het beste bij elkaar konden staan, een ander dacht na over de materialen, iemand die kon tekenen maakte schetsen van het ontwerp en een volgende maakte de power-point presentatie voor de gemeente.

Ontmoetingspunt

Nu de plantenbakken er staan zijn ze een echt ontmoetingspunt geworden. Vaak gebeurt het dat één persoon buiten zit; een ander gaat koffie zetten en komt er bij zitten; de volgende komt naar buiten en vraagt of er even op haar kind gelet kan worden; de overbuurvrouw komt langs om een praatje te maken. Als mensen uit hun werk komen, blijven ze buiten kletsen en na het eten wordt er vaak een spelletje backgammon gespeeld. De sociale contacten in de straat zijn duidelijk verbeterd. De mensen zorgen beter voor elkaar: als men weet dat iemand het druk heeft op zijn werk, wordt hij vaker te eten gevraagd, als iemand op vakantie gaat, wordt er op de hond gepast.

Niet alleen de onderlinge band, ook het contact met voorbijgangers is verbeterd. Mensen blijven vaak staan om te kijken, en stellen vragen over de bakken. Wij geven dan graag uitleg. Ook zijn er verschillende delegaties van opbouwwerkers (zelfs uit Harlingen!) komen kijken.

En dan de gevreesde overlast: die is er niet gekomen: alleen mensen uit de straat hebben immers een stoeltje. Heel soms wordt er een plant uit de bakken getrokken, maar over het algemeen wordt er alleen maar van de plantenbakken genoten.

We hebben ons idee ingediend en het ontving van de gemeente Rotterdam een Groene Duim: ons plan kon waargemaakt worden!

Omdat onze veelzijdige buurman niet alleen kan ontwerpen maar ook uitvoeren, heeft hij, met de mensen van Urban Ideals, de plantenbakken gebouwd, precies volgens onze wensen. Omdat er geen aanpassingen aan de straat of stoep nodig waren konden de plantenbakken makkelijk worden geplaatst. Als we dat zouden willen, kunnen we ze ook nog verplaatsen.

'Van probleemwijk over de maakbaarheid van de

Sociale infrastructuur, sociale cohesie, sociale integratie. Je ziet ze zorgelijk bij elkaar zitten: de ambtelijke werkgroep die zich buigt over de gegevens van het zorgvuldig uitgekende buurtmonitoringsysteem, en zich het hoofd breekt over de vraag welke ingrepen zo links en rechts althans de verwachting kunnen wekken dat het tij van verloedering te keren is.

In de term sociale infrastructuur ligt de bekommernis besloten van de overheid om greep te houden op sociale processen die zich in wijken en buurten afspelen. De sociale integratie wordt door multiculturele tendensen bedreigd, en het gevaar is aanwezig dat zich een illegitieme sociale structuur ontwikkelt waarop het zicht ontbreekt, en als potentiële brandhaard wordt aangemerkt. Dat moet dus worden voorkomen en de overheid probeert dat op een rationele manier. Nulmeting, buurtmonitoring, professionele inzet, project zus, project zo en naderhand kijken of het iets uitgehaald heeft. De woon- en leefomgeving opgevat als een machine die zo nu en dan doorgesmeerd wordt en/of een grote beurt moet krijgen. Maar nu van probleemwijken prachtwijken gemaakt moeten worden, komt de lat nog hoger te liggen.

Het kan geen kwaad eens terug te kijken op de recente geschiedenis, want het ontwikkelen van aanpakken om de leefbaarheid van wijken en buurten te verbeteren is er niet van vandaag of gisteren. Bovendien zijn

uit sociologische inzichten lessen te trekken over de mate waarin een samenleving maakbaar is.

Laten we eens teruggaan naar de periode van vlak na de Tweede Wereldoorlog, toen ons land in puin lag en allerwegen initiatieven werden ondernomen om de wederopbouw, ook in sociale zin, ferm ter hand te nemen. Volksherstel was de term waarmee de wederopbouw in sociale zin werd verwoord. Het was een beweging die voortkwam uit de zogenoemde doorbraakgedachte. 'Weg met de vooroorlogse tegen-

Aan het eind van
de buslijn zei de
chauffeur:
'Alle asociale
uitstappen'

naar *prachtwijk*' samenleving

stellingen en scheidslijnen' was het motto. In feite markeerde de beweging het begin van het einde van de verzuiling, ook al zou dit nog wel even duren. De verzuilde samenleving maakte het bevolkingsgroepen mogelijk min of meer met de rug naar elkaar toe te leven, zonder dat dit ten koste hoefde te gaan van de samenhang binnen de Nederlandse samenleving als geheel. Mensen aan de top van elke zuil, bijvoorbeeld binnen de Raad voor Maatschappelijk Werk, staken de koppen bij elkaar om de koek te verdelen, waarna het eigen stuk van de koek ten behoeve van de eigen achterban verder in mootjes werd gehakt.

Volksherstel was een beweging die hier dwars op stond. Bijvoorbeeld in het reeds bevrijde zuiden, waar het Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant ontstond. De clerus eiste echter al snel een eigen plek op binnen het bestuur van het orgaan. Het welvaartsplan voor Noord-Brabant liet zien waar dit toe leidde: Brabant werd opgedeeld in kernen waarbinnen de industriële ontwikkeling op gang moest komen, elke kern op fietsafstand van de mensen die binnen de industrie hun brood moesten verdienen. De stad werd gezien als het oord van moreel verval waar de werkman zo goed en zo kwaad als het ging vandaan moest worden gehouden. Kortom, maakbaarheid in optima forma, maar niet op een manier waarvoor we momenteel de handen voor op elkaar zouden krijgen.

Het zou tot aan het midden van de jaren zestig duren voordat het bevorderen van de leefbaarheid ontdaan zou worden van bevoogdende en moraliserende noties. In de jaren vijftig sprak men van onmaatschappelijkheidsbestrijding, en dat ging zover dat mensen op wie die bestrijding zich richtte, in aparte wijken werden gehuisvest. Het woon-school-idee kwam in zwang. De wijk als school, waarbinnen onmaatschappelijken tot oppassende burgers zou-

den worden getransformeerd. De aanpak daarbij was integraal en multidisciplinair: maatschappelijk werk, gezinszorg, buurtwerk en dergelijke werkten eendrachtig samen om het zover te krijgen. Het geld dat ervoor nodig was, kwam van de overheid die uiteraard wilde weten of de investeringen in leefbaarheid ook iets uithaalden. Het bleek moeilijk om het resultaat in objectieve termen te benoemen, ook al drong de Tweede Kamer daar telkens op aan. Om een beeld te geven van de sfeer van die tijd een anekdote rond de Haarlemse Harmenjanswijk, één van de woonscholen in Nederland. De wijk lag aan het eindpunt van een buslijn en wanneer de bus bij die halte was aangeland, zei de chauffeur: 'Alle asociale uitstappen'.

Midden jaren zestig volgt er een omslag. Er ontstaat een debat over de vraag of dit nu wel de manier was om met problemen van achterstand en leefbaarheid om te gaan. Onmaatschappelijkheid wordt 'omgemunt' tot het neutralere 'andersmaatschappelijkheid' en de aanpak die in woonscholen en achterstandswijken wordt ontwikkeld heet voortaan opbouwwerk in bijzondere situaties. Van wederopbouw tot opbouwwerk. Was Volksherstel het begin van het einde van de verzuiling, opbouwwerk was het vervolg van dat begin. Het toenmalige ministerie van Maatschappelijk Werk nam gaandeweg het verzuilde particuliere initiatief in de tang. De overheid rammelde met de geldbuidel, maar deed dat niet voor niks. In besturen van instellingen, die zich met opbouwwerk, samenlevingsopbouw, overleg en advies bezighielden, zaten nog wel zuilenvertegenwoordigers, maar hun invloed was tanende. De beroepskracht moest immers door zijn werk laten zien of het gependende geld wel goed terecht kwam. Dat geld ging bijvoorbeeld naar de agrarisch-sociale voorlichting om ook het platteland mee op te sturen in de vaart der

volkeren. Het kwam terecht in achterstandswijken en in achterstandsdorpen. Het kwam terecht in steden van enige omvang om overlegstructuren te creëren om, wat er op het gebied van leefbaarheid ter stede gebeurde, op elkaar af te stemmen. Van dat laatste zogenoemde vergaderopbouwwerk is nu niets meer over. Van de verzuilde samenleving is nog maar zo weinig over dat er niet veel meer is om op elkaar af te stemmen. Dat wil niet zeggen dat er momenteel geen afstemmingsproblemen zijn, ze zijn alleen anders van karakter. Maar daarover later meer.

De democratiseringsbeweging eind jaren zestig laat ook haar sporen na op het opbouwwerk. Het werken aan leefbaarheid staat in het teken van het streven naar mondigheid. De bewoner dient te worden begeleid naar een situatie waarin hij zijn eigen lot ter hand kan nemen. Dit emancipatiestreven neemt in de jaren zeventig nog radicalere vormen aan. De opbouwwerker benoemt zichzelf tot bondgenoot in de klassenstrijd, ook al beseft hij dat hij niet als zodanig op de loonlijst van de instelling staat bij wie hij werkt. Het is het begin van het geitenwollensokken- imago dat dit werk nog jarenlang zal achtervolgen. Maar eerst is er in 1973 het kabinet Den Uyl dat streeft naar een open en meer ontspannen samenleving, een streven dat, als de oliecrisis eenmaal is losgebarsten, al gauw tamelijk illusoir blijkt te zijn. Wat er van dat streven overblijft, is uiteindelijk de decentralisatie van welzijnsbeleid. Wat plaatselijk moet worden aangepakt, moet ook plaatselijk gefinancierd worden. Het zou tot midden jaren tachtig duren voordat dit ook daadwerkelijk werd gerealiseerd, toen welzijnsgelden rechtstreeks naar het gemeentefonds gingen. Na het succes van de stadsvernieuwing, waarin bewezen werd dat het betrekken van bewoners bij fysieke ingrepen van wijken wel degelijk kan renderen,

raakt het opbouwwerk in de versukkeling. Deels door de overspannen verwachtingen die men over zichzelf heeft afgeroepen, deels doordat het herstelbeleid van Lubbers tot rigoureuze ingrepen leidde.

Vanaf het einde van de jaren tachtig ligt de nadruk op stedenbeleid en dat is nu nog zo. Probleemcumulatiegebiedenbeleid (PCG), sociale vernieuwing, stedenbeleid, grotestedenbeleid, probleemwijkenbeleid. Wat al die initiatieven gemeen hebben is het streven naar integraliteit. De harde en zachte sector gaan hand in hand en de overheid heeft de bewoner nodig, omdat zonder diens medewerking de leefbaarheid van wijken en buurten niet duurzaam is. Met andere woorden; de betrokkenheid van de bewoner draagt bij aan de instandhouding van de kwaliteit van de woonvoorraad. Vooral nu raken woningbouwcorporaties in toenemende mate van dit besef doordrongen. Er is echter een probleem. Juist in de probleemwijken, die prachtwijken moeten worden, is de bevolkingssamenstelling drastisch veranderd. Door de instroom van allochtonen en de uitstroom van autochtonen die zich er niet meer thuis voelen.

Maar er is meer. Decentralisatie, plaatselijk financieren van wat plaatselijk wordt aangepakt, is een logische gedachte. Er zijn echter verschillende vormen van decentralisatie. Wanneer gemeenten zich met leefbaarheid van wijken bemoeien dan is dat een vorm van territoriale decentralisatie. Aan het bevorderen van leefbaarheid zitten ook andere aspecten. In wijken en buurten wonen ook ouderen, gehandicapten, jongeren. Categorieën voor wie voorzieningen met name in de zorgsfeer in het leven zijn geroepen. Als je die voorzieningen plaatselijk in wil zetten is er sprake van zogeheten functionele decentralisatie. Hoe kun je de inzet van dergelijke voorzieningen in harmonie brengen met wat er in meer algemene zin aan het bevorderen van leefbaarheid wordt gedaan? Het gaat immers om een integrale en multidisciplinaire aanpak. Om de verkokering, die op de loer ligt, te vermijden heeft de overheid de laatste jaren van alles bedacht. Geïntegreerde indicatiestelling, de Wet Voorzieningen Gehandicapten, Gemeentelijk Onderwijsachtstandsbeleid en recentelijk de Wet maatschappelijke ondersteuning. Om van probleemwijken prachtwijken te maken dienen alle voorzieningen die met de leefbaarheid van die wijken te maken hebben, op elkaar te worden betrok-

Juist in de probleemwijken, die prachtwijken moeten worden, is de bevolkingssamenstelling drastisch veranderd

ken. Een hels karwei, dat nog moeilijker wordt als je in het geval van Rotterdam en Amsterdam ook nog eens te maken hebt met de binnengemeentelijke decentralisatie: deelgemeenten en deelraden.

In die probleemwijken, die prachtwijken moeten worden, speelt bovendien levensgroot het probleem van de multiculturele samenleving. Hoe vallen ambities te realiseren wanneer vele allochtone bewoners zich er niet zo zeer vestigen uit liefde voor de Nederlandse samenleving, maar meer uit materiële overwegingen en omdat men zich geen betere huisvesting kan veroorloven? Wanneer ouders zich niet verantwoordelijk voelen voor wat hun kinderen op straat uithalen? Wanneer duistere zaken beduidend meer opleveren dan wat met een laaggekwalificeerde baan kan worden verdiend? Daar komt nog bij, dat na 9/11, na Fortuyn en na de moord op Theo van Gogh mensen met een islamitische achtergrond meer en meer met de nek worden aangekeken. Hoe kun je van probleemwijken prachtwijken maken wanneer de wind zo tegen zit? Het stellen van dergelijke vragen is makkelijker dan het proberen te formuleren van slechts het begin van een antwoord.

Kan de sociologie troost bieden? Het valt moeilijk aan te geven wat alle aanpakken sinds de Tweede Wereldoorlog nu eigenlijk hebben uitgehaald. Samenlevingsverbanden zijn permanent aan verandering onderhevig. Een proefopstelling, waarbij in het ene geval wél wordt geïntervenieerd en in het andere niet, is niet goed mogelijk. Minimaal kun je zeggen dat niet geschoten altijd mis is. Als je niks doet, weet je zeker dat niks helpt. Buurten en wijken veranderen, maar vertonen ook een zekere stabiliteit, evenwicht. Wanneer de stabiliteit verstoord is, dan lijkt

het een logische gedachte dat interventies gericht zijn op het bereiken van een nieuw evenwicht. Een leefbare samenleving is tegelijkertijd een dynamische en een stabiele samenleving. Het is vergelijkbaar met de economie. Er valt moeilijk zaken te doen wanneer je niet kunt vertrouwen op de afspraken die aan dat zakendoen ten grondslag liggen.

Als je het hebt over dynamische en stabiele wijken, stuit je onvermijdelijk op het thema vrijheid en binding waarmee de sociologie zich vanaf haar ontstaan heeft beziggehouden. Ik had het over de verzuilde samenleving. Binnen die samenleving was de verhouding tussen vrijheid en binding op een bepaalde manier ingevuld. Bevolkingsgroepen waren vrij zich te verenigen binnen hun eigen zuil, terwijl het zuilenstelsel zelf fungeerde als bindend element. Soms hoor je onder verwijzing naar de islamitische bevolkingsgroep in Nederland een pleidooi voor herzuiling. Daartoe bestaat binnen ons onderwijsbestel bijvoorbeeld ruimte, maar het benutten van die ruimte is niet zonder haken en ogen. De kwaliteit van het onderwijs op islamitische grondslag is vaak niet om over naar huis te schrijven. Dat komt omdat de islamitische zuil, voorzover aanwezig, zich niet goed laat vergelijken met de traditionele zuilen zoals die er in Nederland waren. Die zuilen kenden een piramidale structuur met een gegoede top, een brede middenklasse en een nog bredere onderklasse. Het kader om een islamitische zuil op te tuigen is te klein. In het publieke domein klinkt het geluid van fundamentalistische imams harder door dan meer gematigde tonen. Mensen zijn vrij om hun geloof te beleven. Vrij ook om dat in gezamenlijkheid te doen. De binding met rest van de samenleving is echter nauwelijks aanwezig.

Als je van probleemwijken prachtwijken wilt maken, zul je op zoek moeten naar manieren om allochtonen meer aan deze samenleving te binden, te wijzen op het belang van leefbaarheid nu en, met het oog op hun kinderen, in de toekomst.

De term multiculturele samenleving is een contradictio in terminis. Want zonder een dominante cultuur houdt een samenleving op samenleving te zijn, omdat gedeelde normen, waarden en handelwijzen nagenoeg ontbreken. Ingroei binnen de heersende westerse Nederlandse cultuur is het enige dat erop zit wanneer je volwaardig lid van deze samenleving wilt zijn. De vergelijking met hoe het met de Molukkers is gegaan, dringt zich op. Die ingroei is niet zonder slag of stoot gegaan, maar de treinkapingen hadden wel tot gevolg dat een stevig begin is gemaakt met hun integratie. Evenwel, in tegenstelling tot de Molukse bevolkingsgroep, zijn de mogelijkheden van Turken en Marokkanen om zich op het moederland te blijven oriënteren veel groter. Processen van mondialisering houden niet op bij de grenzen van de wijk.

Als ingroei het enige is dat erop zit, dan is daarmee nog niet alles gezegd, want uiteraard wordt een samenleving beïnvloed door de aanwezigheid van een grote groep allochtonen. De heersende cultuur pikt altijd een graantje mee van de nieuwkomer. De stelling lijkt niet gewaagd dat culturele innovatie voorwaarde is voor een effectieve aanpak van probleemwijken, maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Een voorbeeld: de Marokkaanse samenleving is autoritair en ten dele corrupt. Als je in zo'n land woont is steun van je eigen familie voorwaarde om je binnen de samenleving staande te houden. De verhouding tot de overheid is louter instrumenteel, nuttig voor zover je er je voordeel mee kunt doen. Naast de familie biedt ook het geloof enig houvast. Mensen die er een ander geloof op na houden, of nog erger, helemaal geen, hebben het bij het verkeerde eind. De generatie die zich met deze bagage in Nederland heeft gevestigd, zit niet alleen in een isolement, maar staat ook de integratie van hun kinderen binnen de Nederlandse samenleving in de weg. Die kinderen weten beter de weg binnen deze samenleving dan hun ouders, spreken de taal en zo meer. Dat ondermijnt het ouderlijke gezag. Niet voor niets wordt de roep om opvoedingsondersteuning steeds krachtiger. Laten we eens kijken naar het voorbeeld van

Rotterdam ten tijde van de doorbraak van Leefbaar Rotterdam onder aanvoering van Fortuyn. Ik heb hier een kaart van Rotterdam liggen waaruit valt op te maken in welke wijken de winst van Leefbaar Rotterdam het grootst was. Het zijn vooral de wijken die dreigen te verkleuren en die grenzen aan wijken met grote concentraties allochtonen. Wanneer je met een blinddoek op neergezet wordt in sommige delen van Feyenoord, dan zou je je, afgezien van het klimaat dan, ook kunnen wanen in een deel van Istanboel. In andere wijken van Rotterdam, Vreewijk bijvoorbeeld, zou je je kunnen wanen in een Drents dorp. Aan het succes van Fortuyn in Rotterdam ligt de jarenlange PvdA-hegemonie ten grondslag, althans, in de uitwassen daarvan. Die hegemonie heeft ertoe geleid dat de Partij van de Arbeid gaandeweg een heel netwerk van steunpunten in de ambtelijke gemeentelijke organisatie heeft opgebouwd. Het welzijnswerk in het algemeen en leefbaarheidsinterventies in het bijzonder worden vanuit de deelgemeenten gesubsidieerd, terwijl ook vanuit de centrale stad initiatieven op dit vlak worden ondernomen. Het begon ermee dat bewonersorganisaties in buurten en wijken al lang niet meer een afspiegeling vormden van de bevolkingssamenstelling van de wijken. Niettemin gingen welzijnsinstellingen af op de signalen die die gestaalde kaders afgaven, al was het maar om subsidies veilig te stellen. En dan heb je het lijk hangen. Instellingen vertellen rooskleurige verhalen richting ambtenarij en de ambtenaren op hun beurt maken daar mooie verhalen van richting politiek. Interventies raken daardoor losgezongen van wat er in buurten en wijken daadwerkelijk aan de hand is. Het is een vorm van overheidsautisme dat door Fortuyn genadeloos is afgestraft.

Curieus is dat in Rotterdam een 'niet lullen, maar poetsen'-mentaliteit heerst, terwijl Amsterdam behept is met een nogal morsige bestuurscultuur. In Amsterdam heeft een omslag à la Fortuyn niet plaatsgevonden en de verklaring daarvoor kan, denk ik, deels gevonden worden in het feit dat in Amsterdam meer dan in Rotterdam steeds wisselende coalities aan de macht waren, waardoor een dergelijke verstarring niet op kon treden. Dat wil nu ook weer niet zeggen dat de problemen in Amsterdam minder zijn. Problemen worden er wellicht meer schouderophalend bejegend vanuit de vage verwachting dat ooit de wal het schip wel zal keren.

Tot nu toe heb ik de aanpak van probleemwijken vooral beschreven vanuit het oogpunt van leefbaarheid, al was het maar om dit aspect wat nadrukkelijker te benoemen dan veelal gebeurt. De harde kant van wijkvernieuwing is echter het plegen van fysieke ingrepen. Renoveren wat nog te renoveren is en afbreken en opnieuw bouwen, wanneer het eerste niet meer loont. Bij dat afbreken en opnieuw bouwen speelt een onbevozen veronderstelling vaak een rol. Namelijk het idee dat menging van huur- en koopwoningen de leefbaarheid van wijken ten goede komt. Het idee is dat, wanneer men erin slaagt mensen met een ruimere beurs naar de opgeknapte probleemwijk te lokken, de vitaliteit van de samenleving wordt bevorderd. Dat is echter nog maar de vraag. Raken die mensen echt betrokken bij de wijk waarin ze wonen? En waar blijven de mensen die uit hun goedkope huurwoningen moeten verdwijnen ten gunste van meer kapitaalkrachtige nieuwkomers? Door zo te denken breng je wellicht onbewust een onderklasse van woonnomaden op drift die de ene probleemwijk verruilen voor de andere.

Het streven om van probleemwijken prachtwijken te maken is prachtig, maar er zitten - zie boven- veel haken en ogen aan. Het is een streven dat met name door de Partij van de Arbeid op de agenda is gezet. In de politieke arena zijn echter centripetale krachten aan de gang. Ter linkerzijde is er het succes van de SP die, gewild of ongewild, buiten het centrum van de politieke macht blijft. Ter rechterzijde is er Wilders die met zijn 'islam-bashing' nu niet bepaald het klimaat schept om met kracht te gaan werken aan de verbetering van de leefsituatie van allochtonen in probleemwijken. Aan het streven naar die prachtwijken ligt geen breed gedeelde consensus ten grondslag. Slechts vanuit zo'n consensus kan een élan ontstaan. Vergelijk het met het élan van de wederopbouw van na de oorlog. De samenleving is slechts maakbaar voorzover mensen bereid zijn zich daarvoor in te zetten: bewoners, bestuurders, politici. En zelfs dan is het resultaat van die inzet ongewis, omdat vrijwel niemand het gehele veld van noodzakelijke ingrepen kan overzien. Kennis over wat interventies uithalen wordt opgedaan tijdens het interveniëren zelf. Het is een circulair proces van, naar te hopen valt, voortschrijdend inzicht.

Geraadpleegde bronnen

Nijenhuis, H. *Werk in de schaduw*. Club- en buurthuizen in Nederland 1892-1970. Stichting Beheer ILSG, Amsterdam

Neij R. en E.V. Hueting. 1988. *Nederlands Volksherstel 1944-1947*. Een omstreden hulporganisatie in herrijzend Nederland, Lemma. Culemborg

In verband met Brabant. Beschouwingen bij het vijftigjarig bestaan van het Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant, 1997, Tilburg
Millikowski, H.Ph. 1967. *Lof der onaangepastheid*. Boom, Meppel

Tienen, A.J.M. van. 1960. *De andersmaatschappelijke, een sociologische benadering van het verschijnsel onmaatschappelijkheid ten dienste van het maatschappelijk werk*. Assen

Neij, R. 1989. *De Organisatie van het Maatschappelijk Werk*. Zutphen .

Hueting, E. 1989. *De Permanente Herstructurering in het Welzijnswerk*. Zutphen.

Hueting & Neij. 1989. *Aanhangsel*. Zutphen.
Peper, A. 1972. *Vorming van welzijnsbeleid*. Evolutie en evaluatie van het opbouwwerk. Boom. Meppel

De eerste tien jaren van het Ministerie voor Maatschappelijk Werk 1952-1962. 's-Gravenhage, 1962

Tienen, A.J.M. van en W.A.C. Zwanikken. 1969. *Opbouwwerk als een sociaal-agogische methode*. Deventer

Kleijn, G.de. 1985. *De staat van de stadsvernieuwing*. Amsterdam

Touraine, A. 1994. *Qu'est-ce que la démocratie*. Fayard, Parijs.

Touraine, A. 1997. *Pourrons-nous vivre ensemble? Égaux et différents*, Fayard, Parijs

Beck, U. 1986. *Risikogesellschaft: auf dem Weg in eine andere Moderne*. Suhrkamp, Frankfurt am Main.

Lindo, F. 1996. *Maakt cultuur verschil? De invloed van gedragspatronen op de onderwijsloopbaan van Turkse en Iberische migrantengroepen*.

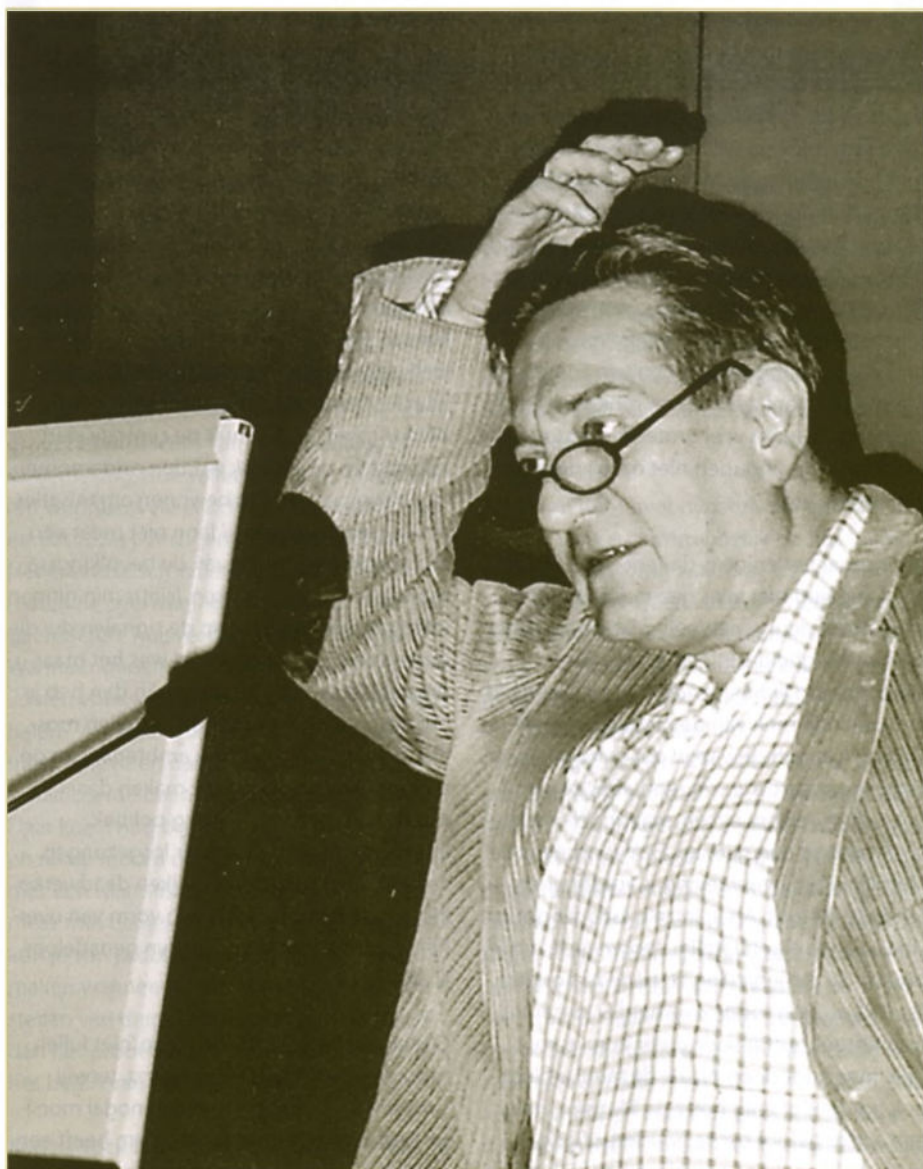
Pels, T. 1991. *Marokkaanse kleuters en hun culturele kapitaal; opvoeden en leren in het gezin en op school*. Leiden.

Kemper, F.H.C. 1996. *Religiositeit, etniciteit en welbevinden bij mannen van de eerste generatie Marokkaanse moslimmigranten*. Nijmegen

Mak, G. 2007. *De engel van Amsterdam*. Amstel Uitgevers

Gui van Hooijdonk was tot 2003 als senior onderzoeker verbonden aan het Verwey-Jonker Instituut te Utrecht. Hij schreef dit essay op persoonlijke titel. Meer informatie op: <http://members.home.nl/guivanho/> <

Een onafhankel In memoriam -

Op 28 juni jl. is Wil van de Leur, directeur van het voormalige Landelijk Centrum Opbouwwerk overleden. Hij was al geruime tijd ziek, hij leed aan longkanker. Wil is (net) 63 jaar oud geworden, in de ogen van velen te jong om te sterven.

Met Wil van de Leur is de grote steunpilaar van het landelijk opbouwwerk weggeval- len. Als geen ander heeft hij geijverd voor een steunende infrastructuur voor het werkveld in de vorm van een vakblad, een blad met casebeschrijvingen, een leerstoel, een jaarlijkse vakconferentie, een beroepsvereniging, de uitgave van diverse vakpublicaties en vele andere activiteiten. Het is onthutsend om te zien hoe initiatiefrijk hij

Wijk en gedreven mens Wil van de Leur

was en hoe bevlogen in zijn (ogenschijnlijk) onvermoeibaarheid.

Als directeur van het opbouwwerk in Leeuwarden had hij al enige nationale faam vergaard toen hij in Den Haag ging werken bij de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn, een koepel die later werd opgeheven tijdens de HLO-operatie. In 1982 richtte hij het Landelijk Platform Opbouwwerk op samen met een aantal lokale opbouwwerkers. Het LPO werd opgericht om de beroepsgroep opbouwwerk, zowel de werkers als de instellingen, een platform te verschaffen voor uitwisseling op hun eigen vakgebied. Dat was nodig, zeker ook met het oog op de decentralisatie van het welzijnsbeleid die in de jaren tachtig geleidelijk aan voltooid werd. Het LPO startte in 1982 meteen al met de uitgave van een vakblad voor de beroepsgroep, Mededelingen Opbouwwerk.

In de loop der jaren werden daar talloze projecten, activiteiten en evenementen aan toegevoegd.

Een greep:

Het Landelijk Samenwerkingsverband WAO-groepen, waar Wil zelf lange tijd landelijk secretaris van is geweest.

Het LSA (oorspronkelijk het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden), opgericht om een platform te bieden aan het opbouwwerk en de bewoners van wijken in Probleem-Cumulatiegebieden (PCG). Na PCG kwam Sociale Vernieuwing, toen Bestuurlijke Vernieuwing en verschillende VROM-programma's.

Het Samenwerkingsverband Beroepsontwikkeling (SBO) waarin diverse verschillende netwerken samenwerkten om de jaarlijkse Vakconferentie te organiseren en te programmeren.

Het Panel Toetsing Jaarverslagen op Maatschappelijk Terrein, dat tien jaar met succes heeft geopereerd.

De Gradus Hendriksstichting die de leerstoel Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk onderhoudt aan de Erasmus Universiteit.

Het Netwerk Moedercentra Nederland, dat nog steeds bestaat en waaruit inmiddels al Vadercentra zijn ontstaan.

Het Kwaliteitspanel Rotterdam, dat inmiddels, na meer dan tien jaar in een andere context is doorgegaan.

Het project Plattelandsontwikkeling en Dorpswaardering.

Weven aan Samenleven, met als producten de Kleine Kansentlas en de toolkit voor de ondernemende burger.

Het lijstje is nog lang niet compleet en er hadden nog meer projecten in het rijtje kunnen staan als iedere poging om een project te ontwikkelen daadwerkelijk was gelukt. Want Wil was als 'kleine' zelfstandige meer dan afhankelijk van de Haagse beleidstrends en de grillen van de Haagse politiek. Tot zijn spijt moest hij een aanzienlijk deel van zijn beschikbare werktijd spenderen aan het voeren van rechtszaken en beroepsprocedures. Toch ging hij stug door met zijn kleine staf aan de Prinsegracht in Den Haag, en gedurende ongeveer twaalf jaar (1993-2005) met een tweede vestiging in Zwolle. In 1993 ging het Platform samen met de vier regionale werkplaatsen Opbouwwerk, onder de naam Landelijk Centrum Opbouwwerk. Toen de Zwolse vestiging van het LCO eind 2005 werd gesloten in verband met de bezuinigingen slaakte Wil ook wel enigszins een zucht van verlichting. Op het hoogtepunt waren er twintig mensen bij het LCO in dienst geweest, Wil vond dat wel een beetje veel.

Toen 'Zwolle' dichtging was al bekend dat er een fusiebeweging op stapel stond. We kenden de details nog niet en er werd veel gespeculeerd over de precieze vorm die een en ander zou gaan aannemen. Wil had zelf al een plan bedacht en hoopte mede-

standers voor dat plan te vinden. Maar helaas, ineens kwamen vage voornemens van het ministerie van VWS in een stroomversnelling en voor we het allemaal goed en wel wisten, zaten we in een fusietraject. Tijdens de tweede jaarhelft van 2006 zagen we Wil steeds een beetje moeier en verdrietiger worden. Eind 2006 zou het LCO, ZIJN LCO moeten worden opgeheven. Hij zag daar als een berg tegen op. En steeds zagen we weer meer verdriet in zijn ogen. Half november werd Wil ziek. Aanvankelijk leek het mee te vallen, maar op basis van nader onderzoek werd longkanker geconstateerd. Wil kon de laatste Vakconferentie, door het LCO georganiseerd, niet bijwonen. Ook bij de laatste bestuursvergadering van het LCO moest hij verstek laten gaan.

Ondertussen werkte hij vanuit huis door aan allerlei projecten die hem na aan het hart lagen. Ook heeft hij tijdens zijn ziekte nog een paar maal de collega's op de Prinsegracht bezocht, met gebak. Hij bleef sterk geïnteresseerd in de voortgang van de werkzaamheden die hij noodgewongen had moeten overdragen. In juni bereikte ons het nieuws dat Wil in het ziekenhuis was overleden. Een onafhankelijk en gedreven mens, met een sociale agenda, waar hij succesvol en met humor in opereerde. Wij zullen hem missen

Medewerkers MO/Samenlevingsopbouw

<

RANO programma wint Cliënt in Beeld

Het RANO programma *Zorg Verzekerd* uit Utrecht won dit jaar de Cliënt in Beeld Prijs, een prijs die jaarlijks wordt uitgereikt op het congres van de Landelijke Cliëntenraad (LCR). De jury complimenteerde het programma vanwege de jarenlange inzet voor het armoedebeleid in Utrecht. Een gesprek met initiatiefnemer Gert van Es van de gemeente Utrecht en Jaap Post, voorlichter bij de Belastingdienst.

Dankzij het wekelijkse programma van lokale omroep RANO heeft menig uitkeringsgerechtigde in Utrecht inmiddels gebruik kunnen maken van langdurigheidstoeslag, ziektekostenteruggaaf, woonlastenfonds, aanvullende ziektekostenverzekering en teruggaaf van belastingen.

Het programma *Zorg Verzekerd* is vanaf 2003 een samenwerkingsproject van de Utrechtse Sociale Dienst en de lokale omroep RANO. Gert van Es is al 34 jaar voorlichter bij de gemeente en zet zich al die jaren in om langs alle mogelijke kanalen burgers en cliënten te bereiken. Hij is een van de initiatiefnemers en kartrekkers van het programma.

"Na de invoering van de WVG in 1996 bleek dat er bij de gemeente geld overbleef in allerlei potjes, zoals de WVG en de Bijzondere Bijstand. Dat lijkt wel ple-

zierig voor de gemeentefinanciën, maar het is niet de bedoeling van deze regelingen. Kennelijk was het bij de mensen onvoldoende duidelijk wat het aanbod is van deze regelingen. En ook gaat er bij de uitvoering veel mis of zijn er andere oorzaken voor het relatief grote niet-gebruik. Daar wilden we toch wel verandering in brengen."

Gert van Es was echter vaak een roepende in de woestijn. Bovendien, zo bedacht hij, zijn er meer die een verhaal te vertellen hebben. Zoals de thuiszorg, de belastingdienst, en noem maar op.

"Al die instanties doen zelf van alles aan voorlichting, maar folders en brochures zijn niet genoeg. Bovendien bereik je daarmee nog een grote groep niet. We kwamen op het idee om een radioprogramma te maken. Thuiszorg had al wat contacten met de RANO en al snel had-

Zorg Verzekerd Prijs 2007

den we zo een wekelijks programma op een vaste tijd. Het informatieve gedeelte werd van tevoren opgenomen, maar mensen konden tijdens de uitzending live bellen met vragen en opmerkingen. En dat is nog steeds zo. Ik had overigens wel geluk met Hans Spekman als toenmalig wethouder. Hij was een aanjager en had goed begrepen dat er heel vaak oudere bewoners in eenzaamheid leven en dat die juist naar de radio luisteren. Die mensen bereik je niet zo gemakkelijk op een andere manier."

V-team

De aanpak was zo'n succes dat het teveel werd voor Gert van Es alleen. Daarom werd een hele groep – het zogenaamde V-team – gevormd van vertegenwoordigers van allerlei instellingen en organisaties, zoals zorgverzekeraar Agis, de Belastingdienst, de Wijkwinkel, het opbouwwerk, wijkwelzijnsorganisaties, de fiscale rechtshulp, Tap uitvaartorganisatie en de Sociale Verzekeringsbank. "Al deze organisaties bieden informatie, maar minstens zo belangrijk is dat bij elk probleem of bij elke vraag wordt gekeken naar alle aspecten op al die verschillende terreinen. Als instantie ben je geneigd om alleen naar het aspect op jouw terrein te kijken, maar de burger heeft met alle aspecten te maken. Bovendien beïnvloeden die elkaar. Door het als team op te nemen kunnen we veel betere informatie bieden. Daarnaast kunnen we de mensen ook heel gericht doorverwijzen naar een instantie of organisatie. Dat geldt ook voor individuele hulp."

Fiscale rechtshulp

Jaap Post, voorlichter van de belastingdienst, vult aan: "Een goed voorbeeld daarvan is de Stichting fiscale rechtshulp.

RANO-radioprogramma Zorg Verzekerd

Activiteiten

Zorg Verzekerd is een programma van de afdeling Sociale zaken van de Gemeente Utrecht, gepresenteerd door de RANO

Via het RANO radio programma Zorg Verzekerd te Utrecht worden alle regelingen op het gebied van financiën, zorg, welzijn en wonen gemeld en uitgelegd. Ook wordt de burger geïnformeerd over regelingen die hij/zij in het kader van het armoedebeleid meer kan benutten. Tegelijkertijd draagt het bij aan het bevorderen van participatie in beleid en uitvoering.

Om het programma heen is een heel team gevormd van vertegenwoordigers van een groot aantal sociale instellingen en betrokken luisteraars

Motivatie

Het niet-gebruik van voorzieningen. Door het programma ontvangen aan huis gekluisterde burgers die geen krant kunnen betalen of die weinig of geen sociale contacten hebben, de juiste informatie.

Resultaten

Er is maandelijks overleg van Zorg Verzekerd over de inhoud van de komende programmaonderdelen, evaluatie van de reeds uitgezonden programma's en de behandeling van de vele reacties van de luisteraars leidt tot goede resultaten. Vragen en opmerkingen in en naar aanleiding van het programma over het armoedebeleid worden onder de aandacht van instellingen en organisaties gebracht.

Resultaten Armoedemonitor 2006: het gebruik van bijna alle regelingen op het gebied van het Armoedebeleid is vooral voor de Utrechtse minima fors toegenomen: uitstekende aanvullende ziekenfondsverzekering, de huur- en zorgtoeslag, bijzondere bijstand, de U-pas, Chronisch ziekenregeling, belastingteruggaaf, beperken sociaal isolement, langdurigheidtoeslag, woonlastenfonds en schuldhulp.

De mondigheid van burgers is toegenomen. Dat blijkt onder andere uit meer bezwaarschriften, meer aandacht voor het individu, meer klachten over de uitvoering van de sociale zekerheid. Overheidsinstanties investeren meer in eenvoudiger procedures, die leiden tot een beter en meer gebruik van regelingen.

Bijna iedereen in Utrecht weet dat hij of zij belastinggeld kan terugvragen via een T-formulier. Gratis hulp wordt geboden bij het invullen van de formulieren

Dat is een organisatie waar zo'n vijftien studenten hulp bieden op fiscaal terrein. Ze kunnen het werk niet aan, zoveel vraag is er naar. En dan niet alleen vlak voor 1 april. Het blijkt vaak dat mensen al jaren geen belasting hebben teruggevraagd terwijl ze daar wel recht op hebben. Dat kan op elk moment in het jaar en ook met terugwerkende kracht. Daar wordt veel aandacht aan besteed en dat betekent voor veel mensen een hele slok op een borrel."

Ombudsfunctie

Het V-team bestaat uit mensen die steeds enthousiaster worden over deze aanpak en het resultaat daarvan. Instanties worden door het team ook aangesproken op knelpunten en met aanbevelingen voor integrale voorlichting en verbeteringen in het beleid en de uitvoeringsregels. Zo wordt in feite ook een ombudsfunctie vervuld.

Van Es: "Dat heeft ook tot resultaat dat er integrale hulpmiddelen worden ontwik-

belangrijkste drijfveren moeten zijn, om echt mee te denken met de cliënt."

DSB

Van Es verwijst naar het verhaal van Tof Thissen, voorzitter van Divosa. Thissen hield dit jaar de jaarlijkse Ab Harrewijnrede van de Landelijke Cliëntenraad. (Zie ook MO/Samenlevingsopbouw 212, maart 2007.) Hij pleitte in zijn rede voor de omvorming van de klassieke sociale dienst tot een 'Dienst van Sociale Diensten'. Deze DSD zit meer op een maatschappelijke stoel dan op de stoel van de strenge regisseur die beslist wat een individu wil of mag. Daartoe verbindt de DSD zich slim met de wereld van onderwijs, inburgering, economische zaken, stadsontwikkeling, leefbaarheid, werkgevers en wie of wat al niet meer. Van Es: "Na het horen van de rede realiseerde ik me dat ik feitelijk al jaren bij een DSD werk in plaats van een GSD. SoZaWe Utrecht heeft de eerste stap richting een DSD in 1996 gezet met het

ervaar het als een eer om er aan te kunnen bijdragen, al is het maar in bescheiden mate, dat anderen een dergelijke onkunde van de officiële instanties niet hoeven mee te maken. Want een DSD is van alle markten thuis."

Voorlichting

Wat ook erg effectief en vooral ook leuk is, is volgens Jaap Post het gezamenlijk op pad gaan om voorlichting te geven in wijkcentra, moskeeën, verzorgingstehuizen, enzovoorts. "Dat doen we ook echt als team. We hebben dat nu 64 keer gedaan door de hele stad. En we komen vaak terug met andere onderwerpen. We laten ons dan uitnodigen door de betreffende organisatie. Er is veel vraag naar want het voorziet in een grote behoefte bij hun mensen."

"Dat is ook het mooie," vult Van Es aan, "dat je de wijk in gaat en dat je dicht bij mensen gaat staan. Het is allemaal veel te bureaucratisch geworden, veel te functioneel en opgedeeld in hokjes. Dat past niet bij het leven van gewone burgers." Het RANO-programma vormt een belangrijk onderdeel van de hele benadering. Iedereen is er van overtuigd dat het een groot bereik heeft onder een grote groep van laaggeletterden, die niet of moeilijk met folders en brochures worden bereikt. Het interactieve karakter draagt in hoge mate bij aan het effect.

Zowel het programma als de andere integrale voorlichtingsactiviteiten leveren een schat aan informatie en suggesties op voor verbetering van beleid en de uitvoering daarvan. Zijn ze daarmee niet minstens zo effectief als cliëntenraden? Misschien wel, denkt Van Es. "Maar wij kunnen die raden niet vervangen. Cliëntenparticipatie, niet alleen via een raad, heeft ook een heel ander functie. Daar zijn cliënten zelf in direct overleg met beleidsmakers en uitvoerders. Overigens maakt ook de cliëntenraad deel uit van ons RANO-team. Er is dus nauwe samenwerking en zo willen we dat ook graag zien."

<

Het 'doorvragen' van de loketmedewerker is belangrijk om mee te kunnen denken met de cliënt

keld voor diverse loketten bij instanties. Een voorbeeld daarvan zijn checklists per aandoening. Een loketmedewerker weet vaak niet wat er allemaal een rol kan spelen als iemand een bepaalde aandoening heeft. Meestal is dat nogal complex en kan dat leiden tot recht op diverse voorzietingen. Als je dat niet weet, bied je dat ook niet aan als medewerker. Burgers weten het al helemaal niet en zo ontstaat 'niet-gebruik'. Met zo'n checklist kun je veel van die aspecten bespreken en afvinken en kun je mensen wijzen op alle mogelijke aanbod. Daarom is 'doorvragen' voor een loketmedewerker ook zo belangrijk. Dat zou eigenlijk een van de

besluit meer naar buiten te treden, simpeler beleid te gaan voeren, dichter op de uitvoering te gaan zitten en externe partijen zoals patiëntenorganisaties nauwer bij de aanpak te betrekken. Het vereist een bepaalde cultuur, of liever nog een zekere vaardigheid om iemand goed te kunnen doorverwijzen wanneer je zelf het antwoord op een vraag niet weet. Wie dat niet kan, doet zijn werk niet goed. Ik ken dat uit eigen ervaring als vader van een zoon met een fatale spierziekte. Vanaf het begin van zijn leven tot aan het einde daarvan, zeventien jaar later, ben ik door talloze 'hulpinstanties' van het kastje naar de muur gestuurd. Ik

Organisatie van Friese uitkeringsgerechtigden

25 jaar actief

Het Fries Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden (FSU) - voortgekomen uit het Fries WAO beraad- bestaat 25 jaar. Op 23 maart werd een druk bezochte jubileumbijeenkomst georganiseerd in het centrum 'Nij Andringastate' in Marssum. Nanne de Jong, vanaf het begin als opbouwwerker in dienst, schetst de geschiedenis in vogelvucht.

Het Fries WAO beraad is in 1982 opgericht als een van de drie WAO-Platforms (samen met Limburg en Zuid-Holland). Wil van de Leur, toen nog opbouwwerker in Leeuwarden en later directeur van het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO), had het Platformproject bedacht: samenwerking tussen belangengroepen in de regio's; hechte landelijke uitwisseling en samenwerking; en vanuit de bundeling onderhandelen met instanties. In Friesland gingen we onder de inspirerende leiding van arbeidsongeschikten-voorman Bareld Postma aan de slag. Het was vooral de tijd van acties die waren bedoeld om kwaadheid over onrecht te laten zien.

Bezettingen

Een van die acties was de bezetting van de Sociale Dienst in Leeuwarden om een minimeleid af te dwingen. De hal zat tjokvol met honderd demonstranten, de balie was overgenomen door de bezetters, en alle Friese media waren aanwezig. Na lang wachten kwam er een beduusde vertegenwoordiger van de directie naar de hal. Met

het vriendelijke verzoek of de actievoerders de volgende dag terug konden komen, omdat de directeurs Jan de Boer en Oebele Herder er niet waren.

Ook het provinciehuis werd in 1983 bezet. In een fameuze toespraak tot de Provinciale Staten zei Bareld Postma destijds: 'Liever met een volle maag over een zandpad dan met een lege maag over een asfaltweg,' om daarmee de essentie van politieke keuzes aan te geven.

Individuele hulpverlening

Na de stelselherziening in 1985 werden de WAO-sprekuren opgericht. Ze vormden vanaf toen het fundament van de collectieve belangenbehartiging. Personen individueel helpen, maar ook knelpunten signaleren en aan de kaak stellen bij instanties en politiek. Niet alleen door de problemen voor te leggen, maar ook door ideeën te leveren hoe het anders kon.

Voorlichting

Vanaf de jaren negentig kwam het accent te liggen op de voorlichting: bijeenkomsten met mensen waar het om gaat, met de ach-

terban. De bijeenkomsten waren bedoeld om mensen te vragen naar hun ervaringen en ze te wijzen op hun rechten en steun. Daarbij werden hulpmiddelen gebruikt als het FSU-Ganzenbordspel: mensen laten beleven hoe het voelt om afhankelijk te zijn, hoe onmachtgevoel je kan verlammen, hoe procedures ontmoedigen, waarom het zo nodig is dat je op solidariteit kunt rekenen. Blijf natureel, praat je moer's taal, reageer recht voor z'n raap, ga uit van de kracht van de eenvoud: dat was en bleef het handelsmerk van FSU.

Bondgenootschappen

De jaren vanaf 2000 staan vooral in het teken van bondgenootschappen opzoeken, samenwerken met uiteenlopende organisaties, en eenheid in verscheidenheid. Door de schuttingen tussen organisaties te slopen en met dat sloophout stevige bruggen bouwen. Om bijvoorbeeld de armoede te lijf te gaan.

Opbouwwerk

Een veel gehoorde vraag in deze tijd aan Nanne de Jong is: 'Hoe hou je het 25 jaar vol bij dezelfde organisatie?' Zijn antwoord: 'Door heel trots te zijn op de baan en de organisatie. Ik heb niet 25 jaar bij dezelfde organisatie gezeten. Er waren veel veranderingen in de sociale zekerheid, de organisatie moest daar steeds weer op inspelen en zelf veranderen. Ik heb gekozen voor het beroep opbouwwerker, en dat is bij uitstek een specialist in veranderingsprocessen. Niet alleen voor systemen, maar ook voor de eigen organisatie en voor jezelf. Ik ben steeds blijven leren. Elke dag is anders, met uitdaging en veel plezier. Dan is 25 jaar werken bij dezelfde organisatie een voorrecht!'

Zilveren Kra

mobiliseren van mensen met

Zo lang mogelijk je kennis, kunde en levenservaring inzetten. Dat is de beste manier om gezond en vitaal ouder te worden. Ook de samenleving profiteert als senioren hun talenten blijven inzetten. Veel maatschappelijke organisaties zijn zich niet bewust van het snel groeiend potentieel van senioren. Senioren zelf weten vaak niet waar zij hun kennis en ervaring kunnen inzetten. Zo gaat veel talent verloren en dreigen senioren geïsoleerd te raken.

Zilveren Kracht is een project van MOVISIE. Het project biedt kennis, hulp en inspiratie aan organisaties die maatschappelijke inzet van senioren willen stimuleren. Denk aan gemeenten, bedrijven, welzijnsorganisaties, zorginstellingen, woningcorporaties, vrijwilligersorganisaties en ouderenorganisaties. Ook voor opbouwwerkers is Zilveren Kracht interessant. Het project staat in de traditie van Asset Based Community Development: samenlevingsopbouw gebaseerd op de kracht van bewoners (zie ook MO/Samenlevingsopbouw 195, juni 2003). Een uitdaging is daarbij om ouderen niet te zien als uitsluitend hulpbehoevenden, maar als mensen met veel levenservaring die van onschatbare waarde is voor de kwaliteit van de buurtsamenleving. Ga met ons mee in dit themanummer en ontdek hoe u het potentieel van senioren voor de buurt kunt benutten.

Vergrijzing een probleem?

Vergrijzing wordt vaak gezien als een probleem, een kostenpost voor de samenleving, ook wel 'grijze druk' genoemd. De kranten staan er vol van: hoe houden we de AOW betaalbaar? Hoe financieren we de zorgvoorzieningen?

Naast dit 'zorgelijke' verhaal is er ook een ander verhaal. Niet dat van de 'grijze druk', maar dat van de zilveren kracht! Het gemiddelde opleidingsniveau van ouderen stijgt en hun besteedbaar inkomen neemt toe. Veel ouderen zijn al maatschappelijk actief. Zij zetten zich in voor de sportvereniging, in de verzorging of de kerk. Zonder de inzet van ouderen zou de samenleving er heel anders uitzien.

Tijd voor verzilveringsbeleid

Ondanks het groeiend potentieel ervaren senioren belemmeringen bij maatschappelijke participatie in werk, buurt, onderwijs, vrije tijd en zorg. Sommigen voelen zich onzeker: Wat kan ik? Wie zit er nog op mij te wachten? Een op de drie senioren die geen vrijwilligerswerk doen, zegt dat dat komt omdat niemand hem heeft gevraagd. Goede informatie over de mogelijkheden van betaalde en onbetaalde inzet is schaars of bereikt de doelgroep niet.

Vrijwilligersorganisaties weten vaak niet wie zij buiten hun eigen kring met welk aanbod kunnen bereiken. Er zijn talloze voorbeelden van senioren die zelf nieuwe initiatieven beginnen, in hun eigen buurt, in een woongroep of als maatschappelijke onderneming. Maar vaak stuiten zij op een muur van bureaucratische wet- en regelgeving. Het mobiliseren van de zilveren kracht van Nederland vraagt om een radicale koerswijziging in visie en beleid ten aanzien van senioren. Ander beleid start bij de competenties en ambities van senioren zelf. Wat willen zij in deze fase van hun leven realise-

ren? Welke ambities willen zij waarmaken? Wat zijn hun toekomstdromen? En wat kunnen zij voor elkaar en voor anderen betekenen? Het stimuleren van maatschappelijke inzet van senioren noemen wij verzilveringsbeleid. Kern daarvan is het opsporen, benutten en verder ontwikkelen van ambities en talenten van senioren in de wijk. De hierna beschreven trends laten zien dat daarin voor opbouwwerkers een interessante opgave ligt, mede in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

Ouderen hebben de toekomst

Bedroeg het aantal 65-plussers in Nederland in 1975 nog 2,6 miljoen, anno 2005 is dit aantal gestegen naar 4,2 miljoen, om tot 2035 nog verder toe te nemen tot bijna 6 miljoen. Vooral de naoorlogse generatie babyboomers zorgt voor de toename van het aantal ouderen. [zie tabel1]

Dit zijn landelijke gegevens. Het spreekt vanzelf dat het aandeel en de samenstelling van de groep ouderen op wijkniveau sterk kan variëren. Wijken met relatief veel babyboomers zijn in het voordeel ten opzichte van wijken met veel oudere en zorgbehoevende ouderen. Babyboomers, geboren tussen 1945 en 1955, vormen een relatief goed opgeleide, kritische generatie die bestaande gezagsverhoudingen durft aan te vechten. Hun netwerken strekken tot ver buiten de buurtsamenleving, wat hen in staat stelt hulpbronnen voor de wijk te importeren. Ook wijken met veel allochtone ouderen zijn niet per se in het nadeel, zoals vaak wordt gedacht. Ook de divers samengestelde groep allochtone ouderen bestaat voor een groot deel uit mensen die het pionieren in zich hebben en – letterlijk – in staat zijn grenzen te verleggen. De zilveren kracht van allochtone ouderen wordt stelselmatig

cht

levenservaring

*Laat mij doen
met eigen vuur
Wat ik verkies
zo lang ik duur.*

W. Elschot

tabel 1	totaal			man			vrouw		
	35-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar	35-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar	35-54 jaar	55-64 jaar	≥ 65 jaar
vrije tijd totaal	42,7	50,6	58,7	42	51,1	63,8	43,4	50,1	54,7
mediagebruik totaal	18	21,5	26	19,2	23	29,1	16,6	20	23,6
vv. televisiekijken	11,5	13,9	17	12,2	14	18,8	10,9	13,7	15,7
audio/radio	0,5	0,8	0,9	0,7	0,9	1,1	0,4	0,6	0,9
pc/internet	2,1	1,3	0,6	2,9	1,9	1,1	1,3	0,6	0,1
lezen	3,8	5,6	7,4	3,5	6,2	8,1	4,1	5	7
sociale verkeer totaal	14,4	15,8	17	13,2	13,6	16,1	15,6	18	17,7
vv. buitenshuis	12	13,8	14,9	10,9	12,1	14	13	15,6	15,6
met huisgenoten	2,4	2	2,1	2,3	1,5	2,1	2,6	2,4	2,1
vrijwilligerswerk, mantelzorg	2	2,7	3,1	1,6	3,5	4,4	2,3	1,9	2,1
sport, fietsen, wandelen	1,6	1,7	1,7	1,8	1,6	2,1	1,4	1,7	1,3
solitaire hobby's	6,8	8,9	10,9	6,2	9,3	12,1	7,5	8,4	9,9

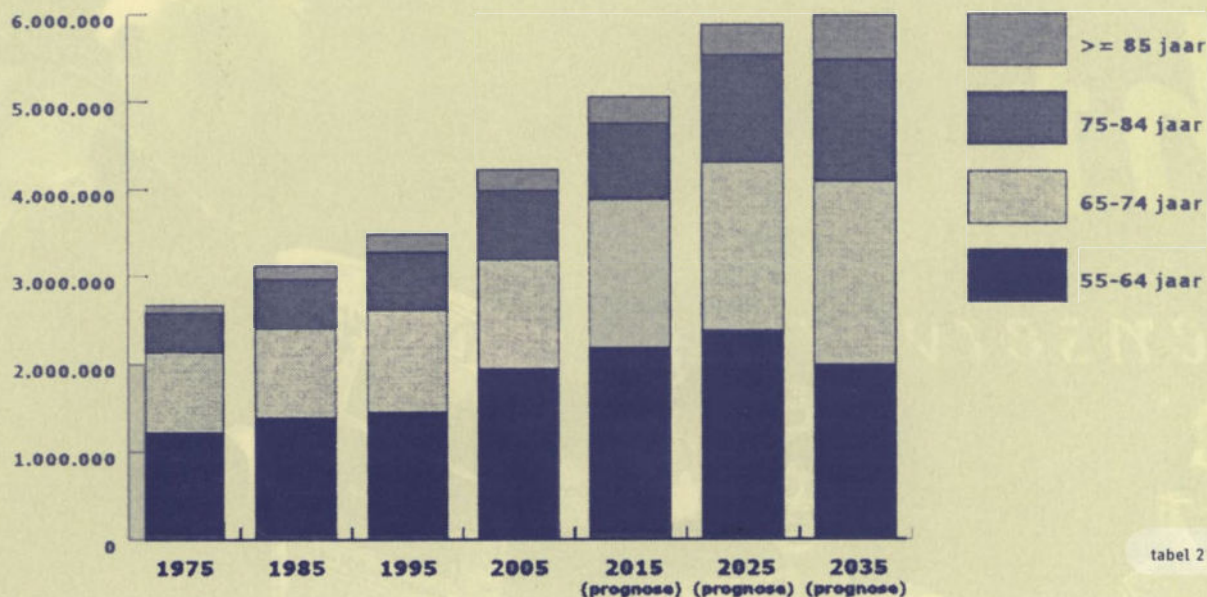
onderschat. Zie de bijdrage van Mertens in dit themanummer.

Opleidingsniveau

Het opleidingsniveau van de oudere generaties is de afgelopen decennia aanzienlijk gestegen. Met het opleidingsniveau stijgt de behoefte aan maatschappelijke participatie. Ook de daarvoor benodigde competenties, zoals samenwerken, leiding geven,

maatschappelijke interesse en ICT-vaardigheden nemen toe. Hier ligt een kans voor het opbouwwerk. Ook senioren met veel sociaal kapitaal zijn wijkbewoners. Spreek hen aan op hun kennis en levenservaring. Geef hen ruimte voor eigen initiatieven en ondersteun hen bij de ontwikkeling ervan. Zoek binnen deze groep naar nieuw leiderschap voor de buurt en kijk daarbij verder dan de al participerende grijze inspraakelite.

gebruiken, lezen) voorop met 26 uur per week, gevolgd door sociaal verkeer (17 uur), solitaire hobby's (10,9 uur), vrijwilligerswerk en mantelzorg (samen 3,1 uur) en sportieve activiteiten (1,7 uur). Het wekelijks aantal uren dat ouderen zich inzetten voor vrijwilligerswerk en mantelzorg is dan ook gering, zeker als we dit afzetten tegen het relatief grote aantal uren vrije tijd waarover ouderen beschikken. De deelname aan vrijwilligers-

werk én mantelzorg daalde bij de 55-tot 65-jarigen zelfs van 3,3 uur per week in 1990 naar 2,7 in 2000 (niet in de tabel). Te vrezen valt dat de stijgende arbeidsparticipatie de deelname nog verder onder druk zet. Bij de 65-plussers was in deze periode sprake van een lichte toename van vrijwilligerswerk en mantelzorg: van 2,8 naar 3,1 uren per week. De ruimte voor actieve inzet in de buurtsamenleving zit dan ook vooral bij deze groep. [zie tabel 2]

Vrijwilligerswerk en mantelzorg

Kwetsbare groepen

Met de overgrote meerderheid van de ouderen in Nederland, zo'n 85 procent, gaat het goed. Er zijn uiteraard ook senioren die belemmeringen ervaren bij maatschappelijke inzet en extra ondersteuning nodig hebben:

- * 75-plussers met een zwakke gezondheid of een geringe fysieke mobiliteit;
- * ouderen met een klein of ontbrekend sociaal netwerk en een laag inkomen;
- * ouderen in grootstedelijke aandachtsgebieden en sommige Vinex-wijken;
- * ouderen op het platteland;
- * allochtone ouderen.

Deze groepen krijgen de nodige aandacht in de Wmo als consumenten van zorg en welzijn. Zilveren Kracht wil actief burgerschap stimuleren: ook bij deze groepen, ook in de woonomgeving. Voor zover het gaat om het stimuleren van participatie van ouderen in de directe woonomgeving kunnen opbouwwerkers sleutelrollen vervullen. De activerende methodieken van het opbouwwerk – bewonersquêtes, huisbezoek, activerende inter-

views, de wijkschouw, enzovoort – komen hier goed van pas. Ook het bevorderen van communicatie tussen jongeren en ouderen, het zogenoemde intergeneratieel werken, hoort bij de standaard uitrusting van het opbouwwerk. Zo zijn ruziënde ouderen en hangjongeren in enkele wijken van Purmerend met elkaar in gesprek gekomen dankzij interventies van het opbouwwerk. Ingrijpen van de politie is aantoonbaar minder nodig (Penninx, 2006). Ga eens na welke sociale rollen ouderen in uw werkgebied kunnen vervullen bij het leefbaar houden van straten en pleinen, bij het helpen runnen van een Duimdropcontainer, bij het exploiteren van een speeltuin, als gastvrouw in een moedercentrum, als voorleeshulp in de Brede School, als mentor van een kwetsbare jongere en als taalmaatje van een allochtone leeftijdgenoot. Hoeveel buurtoma's en -opa's zitten er al in uw vrijwilligersbestand?

Speerpunten Zilveren Kracht

In het project Zilveren Kracht stelt MOVISIE in de periode 2006 tot 2010 vier speerpunten centraal:

1. Oudere werknemers op weg naar een nieuwe levensfase;
2. Nieuwe burgerinitiatieven van senioren;
3. Vernieuwing in vergrijsde vrijwilligersorganisaties;
4. Actief ouder worden in een uitnodigende woonomgeving.

Ook al zal het accent in veel plaatsten liggen op het vierde speerpunt, alle speerpunten zijn interessant voor het opbouwwerk. Zij kunnen tezamen een meerjarig programmatisch

kader aanreiken voor een gebiedsgerichte aanpak van het seniorenopbouwwerk. We lichten de vier speerpunten kort toe waarbij we zo veel mogelijk concrete suggesties aanreiken op grond van bij ons bekende effectieve en veelbelovende interventies. Deze zijn veelal terug te vinden in de projectenbank Zilveren Kracht van MOVISIE, die u vindt via de website www.zilverenkracht.nl.

Oudere werknemers op weg naar een nieuwe levensfase

De Nederlandse overheid stimuleert langer doorwerken door oudere werknemers. Middelen die daarbij worden ingezet zijn gericht loopbaanbeleid en flexibele combinaties van betaald werk en vrijwillige inzet door oudere werknemers. Dankzij nieuwe werkarangements blijven oudere werknemers in hun laatste loopbaanfase gemotiveerd en fris en worden zij op een andere manier actief. Denk daarbij aan arrangementen waarbij werknemers hun laatste loopbaanfase gebruiken om hun kennis en ervaring ook in te zetten voor een maatschappelijke organisatie. Of waarbij zij hun deeltijdpensioen gebruiken om een eigen onderneming op te zetten. Denk bijvoorbeeld aan de zorgcoöperatie Hoogeloon die voor het merendeel door senioren wordt gerund (zie MO-Samenlevingsopbouw 212, maart 2007). Zo ontstaat ruimte voor een geleidelijke overgang van de bestaande carrière naar een nieuwe levensfase. Daarin begint mogelijk een heel nieuwe loopbaan; als stadsgids, als wijnboer, als bestuurslid van de voetbalvereniging, als restaurateur van oude meubels of... als betrokken wijk- of dorpsbewoner.

Foto: Marjoke Canon

Foto: Katrien Mulder

Interessant zijn combinaties waarbij maatschappelijke organisaties samenwerken met het lokale bedrijfsleven om werknemersvrijwilligerswerk mogelijk te maken. De grotere bedrijven hebben tegenwoordig meer belangstelling voor dit soort projecten dan voor het sponsoren van de zoveelste buurtbarbecue. Voor de buurtsamenleving kan zo een nieuw potentieel worden aangeboord, waarin sterke schouders de zwakkere ondersteunen. Wel is ook hier aandacht nodig voor enige duurzaamheid in sociale relaties. Wijken hebben er niet veel aan als om de haverklap een nieuwe colonne van goed bedoelende yuppen wordt ingevlogen. Ouderen vormen hierop vaak een gunstige uitzondering, zeker als zij ook zelf wonen in de buurt waar de inzet is gemunt. Ouderen zijn doorgaans minder gehaast en minder uit op zapgedrag. Belangrijke waarden voor ouderen zijn het voorkomen van sociaal isolement, zinvolle tijdsbesteding en maatschappelijke waardering. Redelijk duurzame relaties horen daarbij, al hoeft het niet altijd te gaan om nieuwe vriendschappen. Ook in 'lichte gemeenschappen' (Duyvendak en Hurenkamp, 2004) voelen ouderen zich thuis.

Nieuwe burgerinitiatieven van senioren

Centraal staat hier het stimuleren en faciliteren van nieuwe maatschappelijke initiatieven van (en met) senioren en het wegnemen van belemmeringen hiervoor in wet- en regelgeving. Senioren zullen steeds vaker zelf het heft in handen nemen. In eigen maatschappelijke initiatieven laten zij zien hoe ze met veel plezier nieuwe, zelfgekozen 'levensprojecten' oppakken: een kringloopwinkel, een

betere woonomgeving, een mooie voorstelling of zorg voor anderen. Een aansprekend voorbeeld is de Stichting Samen Verder te Culemborg. Deze Stichting wordt in zijn geheel gerund door senioren. Het doel van de stichting is het bevorderen en onderhouden van contacten van ouderen en gehandicapten met hun omgeving. Daartoe heeft de stichting een aantal projecten opgezet. Het project *Klaartje* biedt vervoer voor ouderen en gehandicapten van deur tot deur. Het project *Floortje* is er voor begeleiding naar ziekenhuis of dokter, sociaal contact, bezoek, samen wandelen. Het project *Dientje* biedt een vormen van individuele hulpverlening zoals huisbezoek en klusjes in en om het huis. De *Luisterlijn* biedt een luisterend oor aan mensen die om een praatje verlegen zitten. Het meest omvangrijke project is *Bartjes Kringloopwinkel*, een bloeiend bedrijf waar van alles te koop is. De opbrengst gaat rechtstreeks naar de projecten en soms naar goede doelen. De stichting draait geheel zonder subsidie van de gemeente. Alleen de ruimte wordt voor een symbolisch bedrag van de gemeente gehuurd. Andere voorbeelden zijn *het Gilde*, lokale organisaties van senioren die in zo'n zestig Nederlandse gemeenten mensen met levenservaring in contact brengt met mensen die daar gebruik van willen maken. Zelf aanpakken is ook het devies van *Seniores Piores* in de West-Friese gemeente Drechterland. Hier hebben senioren een informele diensten-economie opgezet om de leegloop op het platteland te keren. In de gemeente Amersfoort hebben senioren uit liefde voor de schoonheid van hun stad een toeristische attractie

van de eerste orde opgezet: *Waterlijn*. Jaarlijks bieden zo'n 120 schippers en vertellers, allen 50-plus, meer dan 50.000 bezoekers een onvergetelijke rondvaart door de binnenstad. En in de gemeente Zutphen hebben senioren de vereniging *Derde Fase* opgericht, die vanuit een antroposofische levensvisie activiteiten en woonvoorzieningen wil realiseren voor en door senioren. De praktijk wijst uit dat het succes van dit soort initiatieven – door het LCO ooit 'Grote Kleine Kansen' genoemd – valt of staat met een slim doordachte startfase en de mogelijkheid voor enige ondersteuning in later fasen van het project of de organisatie. Hierin kunnen sociale professionals, waaronder ook opbouwwerkers, nuttige functies vervullen, als organisatieontwikkelaars, begeesteraars, morele steunpunten, netwerkers, bemiddelaars, financieel adviseurs, interim leiders, opleiders en coaches.

Vernieuwing in vergrijsde vrijwilligersorganisaties

Doel is hier werken aan nieuw elan in vergrijsde vrijwilligersorganisaties door een heroriëntatie op de behoeften van klanten en (potentiële) vrijwilligers. Nieuwe generaties vrijwilligers – waaronder veel jongeren – identificeren zich niet met traditionele vrijwilligersorganisaties. De nieuwkomers vinden die te verzuild, te statisch, te hiërarchisch of te grijs. Zij willen zich vaak ook niet voor langere tijd binden. Deze organisaties zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de culturen van potentiële nieuwe vrijwilligers en die van de zittende vrijwilligers op elkaar te laten aansluiten. Ook projectmatig werken en het creëren van 'eigen

plekken' voor specifieke groepen bieden uitkomst. Zo kan 'verstopping' van het imago worden gestopt en wordt de organisatie aantrekkelijk voor nieuwe vrijwilligers. Een veelbelovende aanpak is hier de methodiek *Grip op vergrijzing* die door MOVISIE is ontwikkeld. In werksessies verkent de organisatie wat de stand van zaken is met betrekking tot vergrijzing. Er wordt stap voor stap gewerkt aan een gedegen visie op de toekomst, waarbij kansen en bedreigingen worden geïventariseerd. Het resultaat is dat de organisatie weet wat mogelijk is om nieuw elan te ontwikkelen en vanuit een herwonnen aantrekkingskracht nieuwe vrijwilligers te recruterend. Instellingen in het lokaal ouderenwerk hebben met succes gebruik gemaakt van deze aanpak. Zij is ook geschikt voor bewonersorganisaties die in de loop der jaren vergrijsd zijn en niet altijd meer de stem van alle wijkbewoners lijken te vertolken.

Actief ouder worden in een uitnodigende woonomgeving

Naarmate mensen ouder worden maken zij relatief veel gebruik van buurtvoorzieningen en brengen zij meer tijd door in de buurt (Blokland, 1999). Bij het vierde en laatste speerpunt gaat het om het samen met bewoners werken aan een bruisende woonomgeving met een hoge sociale kwaliteit en voldoende veiligheid. Dat is ook een woonomgeving die uitnodigt tot actief en betrokken ouder worden. Senioren van nu willen immers zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Ze willen 'vol leven' en participeren in de samenleving. Zingeving, ontmoeting, zelfontplooiing, eigen regie en veel beleven worden steeds belangrijker (zie ook de bijdrage van Penninx en Sievers elders in dit themanummer). Woningcorporaties, welzijnsorganisaties en zorginstellingen denken na over innovatieve woonconcepten die tegemoetkomen aan deze wensen. Verschillende samenwerkingsvormen hebben hun waarde bewezen, zoals multifunctionele accommodaties voor wonen, welzijn, zorg én onderwijs en sociale projecten die generaties in de wijk verbinden. Zij dragen bij aan sociale veiligheid en bieden mogelijkheden voor actieve participatie in de eigen buurt. Last but not least dragen zij ook opbouwwerkers uit hun rol in de sociale en fysieke wijkontwikkeling te bepalen.

Geschied wonen voor iedereen

Zoals in Breda, waar 'Geschied wonen voor iedereen' binnen handbereik komt. Dit van oorsprong gemeentelijk programma moet

ervoor zorgen dat alle wijken en buurten levensloopbestendig worden. Onder meer is in samenspraak met bewoners een compleet stelsel van veilige looproutes ontwikkeld, waardoor kwetsbare bewoners veilig over straat kunnen. De methodiek wordt inmiddels ook in andere gemeenten gebruikt. Inbreng van bewoners is onontbeerlijk, een kans voor het opbouwwerk.

MFA

Interessant zijn ook de ontwikkelingen rond multifunctionele accommodaties (MFA). Zo is enkele jaren geleden in Gorinchem 'WLZ Het Gebouw' officieel geopend. Het is een voorbeeld van het integreren van de functies wonen, welzijn, onderwijs, kinderopvang en zorg. Een belangrijk element is uitwisseling tussen scholieren en ouderen. In Nederland zijn niet zo veel projecten bekend waar de combinatie van onderwijs en zorg gemaakt is. Andere voorbeelden zijn De Bogen in Harderwijk en Lieven de Key in Hilversum. Een belangrijke ervaring bij dit soort projecten is dat het combineren van ruimtes en gebouwen niet vanzelf leidt tot interessante combinaties van bewoners met verschillende leeftijden of culturen. Daarvoor is de expertise nodig van sociale bruggenbouwers. Die ligt onder meer bij het opbouwwerk; reden temeer voor deze werksort om zich nadrukkelijk in deze ontwikkeling te manifesteren.

Ruilplus

'Lap jij mijn ramen, dan vul ik jouw belastingpapieren in.' Onder het motto 'Voor Elkaar in de Buurt' startte De Groene Zoom in november 2005 met Ruilplus, een project voor actieve burenhulp. Het doel is het bevorderen van contact tussen burens waardoor mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Geïnitieerd door de woningstichting De Groene Zoom wordt burenhulp bevorderd door gebruik van waardecheques. Via Ruilplus kunnen bewoners deze waardecheques krijgen voor diensten die ze voor anderen verrichten en omgekeerd kunnen ze een dienst inkopen met dezelfde waardecheques. Het project is ontwikkeld samen met de vrijwilligersorganisatie Stichting Pinel, Stichting Welzijn Ouderen Ermelo en LETS Ermelo. Het opbouwwerk was in dit project niet vertegenwoordigd.

Opbouwwerk: terug op de kaart!

Een quick scan langs de hier beschreven (en vele andere) projecten leert dat de aanwezigheid van het opbouwwerk niet overhoudt. Noch in leidende, noch in meewerken posi-

ties is het opbouwwerk vaak vertegenwoordigd. Anders dan het jongerenopbouwwerk is het seniorenopbouwwerk in Nederland nauwelijks tot enige programmatische substantie gekomen. Dat is jammer, want het mobiliserend vermogen van sociale professionals in het vak van de gebiedsgerichte samenlevingsopbouw is een onontbeerlijke component in het mobiliseren van de Zilveren Kracht van Nederland. Die kracht is voor een groot deel te vinden én verder te ontwikkelen op het lokale niveau, om precies te zijn in straten, buurten en wijken. Soms ook in instituten. Hoewel de Rotterdamse opbouwwerker Carel Pacilly al zo'n tien jaar geleden furore maakte met opbouwwerk in verzorgingshuizen, is hierover sindsdien nooit meer iets vernomen. Vinden opbouwwerkers ouderen niet sexy? Moeten ouderen eerst overlast gaan veroorzaken? Hebben opbouwwerkers een broertje dood aan (sommige) doelgroepgerichte sociale projecten? Of laten zij zich verdringen door andere werksorten, zoals het Welzijnswerk Ouderen? Laat het altublieft niet zo zijn. Laat het een vergissing zijn van schrijver dezes. Want, ik herhaal, daarvoor is de expertise van sociale professionals in samenlevingsopbouw te belangrijk.

Literatuur

Blokland, T. Is de buurt van iedereen? Een pleidooi voor ongelijke behandeling. *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, jrg. 53, nr. 11, 1999.

Duyvendak, J.W. en M. Hurenkamp (red). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Van Genneep, 2004.

Penninx, K. *Bruggen bouwen tussen generaties in de wijk. Een beschrijving van vijf intergenerationale projecten in de praktijk*. Utrecht: NIZW, 2006.

De auteur is senior adviseur Leefbaarheid bij MOVISIE en projectleider Zilveren Kracht.

<

Heeft de *leefstijlbenadering* iets te bieden aan het opbouwwerk?

Dit artikel biedt een nieuwe manier om naar vergrijzing te kijken. De auteur begint met een schets van de feiten en cijfers in de vrijwillige sector en geeft een beeld van de gevolgen van vergrijzing. Ze laat zien dat senioren en jongere vrijwilligers geen amorphe massa zijn, maar kunnen worden gesegmenteerd in herkenbare, van elkaar onderscheiden groepen. Daartoe introduceert ze het 'Mentality-model'. Iedereen die vrijwilligers wil werven krijgt daarvoor een meer gedifferentieerd beeld van nieuwe doelgroepen en ook bestaande vrijwilligers komen beter in beeld. Organisaties krijgen daarmee nieuwe aanknopingspunten om bruggen te slaan naar volgende generaties, en dus meer grip op de vergrijzing.

In vrijwilligersorganisaties, bij verenigingen en bij het vrijwilligerswerk in de zorg is het duidelijk dat het vrijwilligersbestand aan het vergrijzen is. Enige jaren geleden hebben CIVIQ, instituut voor vrijwillige inzet, en NIZW (Nederlands Instituut Zorg en Welzijn), een inventarisatie gemaakt en de gevolgen van vergrijzing in kaart gebracht. Gebleken is dat in 2002 bijna de helft van het vrijwilligerswerk (47 procent) werd gedaan door mensen tussen de 55 en 80 jaar. Twintig jaar geleden was dat nog 35 procent. En dat terwijl hun aandeel in de bevolking 23 procent is. (Knulst en van Eijk; Vrijwilligers in soorten en maten II. Tilburg: KUB, 2002). Met andere woorden: de bijdra-

ge van senioren aan het vrijwilligerswerk is het dubbele van wat je op grond van hun aandeel in de bevolking zou mogen verwachten. Voor organisaties kunnen de gevolgen groot zijn. Het meest concrete gevolg is een tekort aan vrijwilligers. Vaak blijft dat tekort nog een tijd onzichtbaar doordat de zittende vrijwilligers langer aanblijven en er zelfs een schepje bovenop doen. En dus lijkt het alsof er niets aan de hand is; de activiteiten draaien immers gewoon door.

Gevolgen

Gevaarlijker zijn de minder tastbare gevolgen. Want als aflossing van de wacht lang-

durig uitblijft, ontstaat een sluipend proces van stagnatie en verstarring, dat zich met name uit in de volgende kenmerken:

- * *Imago.* Een organisatie die vooral draait op de routine en het plichtsbef van de achterblijvers, verliest geleidelijk zijn glans. De fut raakt eruit en dat is ook te merken aan de uitstraling naar buiten. De organisatie krijgt een grijs en stoffig imago waarvan steeds minder wervingskracht uitgaat.
- * *Afstemming op jongere gebruikers of klanten.* Mensen hebben doorgaans het meest 'feeling' met hun eigen leeftijdgenoten. Voor organisaties die kampen met vergrijzing van het vrijwilligersbestand wordt het daarom steeds lastiger om de behoeften van jongere leden, afnemers of cliënten in beeld te krijgen. Oudere vrijwilligers kunnen zich vaak moeilijk voorstellen dat jongeren heel andere, maar toch legitieme behoeften hebben.
- * *Aansluiting bij jongere groepen vrijwilligers.* Een vergrijsde organisatie kan zich moeilijk verplaatsen in de wensen en motieven van jongere groepen vrijwilligers. Iemand die veel met senior-vrijwilligers te maken heeft zegt: 'ik moet vaak het puntje van mijn tong afbijten bij al die verhalen over vroeger'. Verschillen in leefpatroon, werkstijl, normen en waarden tussen oudere bestuurs- en kaderleden en jongere vrijwilligers worden lastiger te overbruggen. Datzelfde geldt voor verschillende stijlen van vergrijsde vrijwilligers en jongere beroepskrachten.

Om de een of andere reden is voor veel organisaties de afwisseling van de wacht moeilijk. De meest voor de hand liggende verklaring daarvoor is het drukke leven van tegenwoordig. Veel jonge mensen komen wellicht niet meer toe aan vrijwilligerswerk of ze stellen het in elk geval uit tot een levensfase waarin gezin en carrière niet meer in de weg zitten. Een andere verklaring is het verschil in mentaliteit tussen ouderen en jongeren. Resultaat is dat één

leeftijdsgroep overheerst, een dominerend stempel drukt en ongewild nieuwelingen buiten de deur houdt.

Vrijwillige inzet op lokaal niveau

Opbouwwerk speelt zich per definitie af in een setting waar vrijwillige inzet van mensen een belangrijke rol speelt. Mensen zetten zich in voor buurt of wijk: in belangenorganisaties, migrantenorganisaties, huurdersverenigingen, woningcommissies, wijkplatforms, binnen corporaties, straatcomités, portiekgroepen enzovoorts. Een groot deel van deze groepen en organisaties kent dezelfde problematiek van vergrijzing. Het zijn vaak dezelfde mensen die zich jarenlang inzetten en men vindt het moeilijk om nieuwe mensen te vinden. Jongeren van hun kant vinden het vaak moeilijk om binnen te komen in de bestaande verhoudingen. Voor opbouwwerk is het belangrijk dat betrokkenen zelf een actieve rol spelen. En dus moet men een idee hebben van bewoners die bereid zijn zich voor verschillende zaken in de buurt, wijk of stadsniveau in te zetten. In achterstandswijken kent het opbouwwerk een lange traditie en heeft het vaak gevestigde netwerken van relaties. In Vinex-locaties moeten de netwerken die zich voor de buurt willen inzetten nog opbouwen. Belangrijk is dat diverse typen bewoners hun inbreng kunnen hebben. Maar bewoners kunnen conflicterende

belangen hebben, commissies en platforms kunnen een werkcultuur hebben die anderen ervan weerhoudt mee te doen. En de broodnodige vernieuwing komt niet tot stand.

Generatie-leefstijlmodel

In het hiernavolgende presenteer ik een manier van denken die aanknopingspunten kan bieden om de twee kanten van de medaille in beeld te krijgen. Met het generatie-leefstijlmodel kan men zowel de verlamende knelpunten in beeld krijgen die tussen generaties en verschillende leefstijlen een rol spelen, als meer gevoel ontwikkelen voor de kansen die er zijn voor samenwerking.

Generatieperspectief

Grondleggers van de generatiesociologie hadden al vroeg in de negentiende eeuw aandacht voor de invloeden die leeftijdgenoten door historische omstandigheden gemeenschappelijk ondergaan. Vooral de sleutelervaringen, opgedaan in de eerste 15 tot 25 levensjaren, de zogenaamde 'formatieve' periode, hebben een blijvende invloed op de levenshouding. In Nederland is het generatieverschijnsel vooral bestudeerd door professor Becker (1992, 1997). Hij onderscheidt vijf generaties: de vooroorlogse-, de stille-, de protest- of babyboomgeneratie, de verloren- en de pragmatische

generatie. Hieraan is door andere onderzoekers inmiddels de internetgeneratie toegevoegd (Penninx 2004). De huidige vijftigplussers bestrijken in deze indeling gezamenlijk drie generaties, de vooroorlogse-, de stille- en de babyboom- of protestgeneratie. (zie figuur 1)

Leefstijlen

Om de aansluiting tussen de generaties daadwerkelijk tot stand te brengen, biedt de generatiebril op zich nog onvoldoende houvast. Want binnen de verschillende generaties doen zich naast overeenkomsten ook grote onderlinge verschillen voor. Sleutelervaringen die een generatie gezamenlijk meemaakt hebben op verschillende groepen binnen die generatie heel verschillende effecten. Dat heeft in de eerste plaats te maken met verschillen in opleiding, inkomen en beroep; de zogenaamde socio-demografische variabelen. Het maakt bijvoorbeeld nogal wat uit of je de crisis van de dertiger jaren hebt meegemaakt als oudste dochter van een kinderrijk arbeidersgezin of als jongste studerende zoon van een arts. Minstens even belangrijk zijn de verschillen in opvattingen, in normen en waarden. Is iemand vooral gericht op de traditionele waarden van behouden en bezitten, of meer op genieten, ontplooiën en beleven? Opvattingen daarover vormen zich in onze jonge jaren en blijven in de rest van het

Generatie	Geboren	Sleutelervaringen	Kenmerken
Vooroorlogse generatie	1910 – 1929	Economische crisis, tweede wereldoorlog, wederopbouw	Soberheid, verzuiling, trouw aan orde en gezag
Stille generatie	1930 – 1945	Tweede wereldoorlog, wederopbouw, economische boom jaren zestig	Harde werkers, nuchter, hekel voor 'grote woorden'
Babyboom- of protestgeneratie	1946 – 1954	Economische voorspoed, protestgolf ('Maagdenhuis'), ontuchtering	Verzet tegen heersende orde, vrijheid, zelfontplooiing
Verloren generatie, generatie X	1955 – 1970	Opgegroeid in welvaartsstaat, slechte start op arbeidsmarkt, vertraagd succesvol	Zelfontplooiing, maar zonder overtrokken verwachtingen, 'no-nonsense'
Pragmatische generatie	1970 – 1985	Kinderen van de babyboomers, ICT, migratie en globalisering	Zakelijk, hard werkend, zappedrag: 'stijlsurfers'
Internetgeneratie	1985-	Economisch optimisme, nieuwe technologieën	Optimistisch, autonoom, individualistisch

figuur 1

leven tamelijk constant. Normen en waarden komen tot uiting in de doelen die mensen zich stellen in het leven, in hun 'lifestyle', de manier waarop ze tegen werken en presenteren aankijken, maar ook in hun vrijetijdsbesteding en de manier waarop ze met familie en relaties omgaan.

Mentality-model

Het Mentality-model van het marketingbureau Motivaction combineert de socio-demografische- en de waarden-dimensie, en onderscheidt op basis daarvan acht zogenaamde 'sociale milieus'. Naar veranderingen in samenstelling en gedrag van deze milieus wordt door Motivaction jaarlijks in verschillende Europese landen onderzoek uitgevoerd.

Leefstijlen in Nederland:

- * Traditionele burgerij (18 procent). De moralistische, behoudende en plichtsgetrouwe burgerij; vooral te vinden in de vooroorlogse en de stille generatie.
- * Gemaksgereïenteerden (9 procent). De impulsieve, passieve en op plezier gerichte consument; vooral aanwezig in de jongere generaties.
- * Moderne burgerij (22 procent). De statusgevoelige burgerij, die evenwicht zoekt tussen traditie en hedonisme; te vinden vanaf de babyboomers.
- * Nieuwe conservatieven (8 procent). De liberaal-conservatieve maatschappelijke bovenlaag.
- * Kosmopolieten (10 procent). Open en kritische wereldburgers, gericht op zelfontplooiing en succes.
- * Opwaarts mobielen (13 procent). Gedreven individualisten met een focus op carrière en status.
- * Postmaterialisten (10 procent). Maatschappijkritische en betrokken; sterk in de vooroorlogse, babyboom en verloren generatie.
- * Postmoderne hedonisten (10 procent). Onafhankelijke pioniers van de beleveniscultuur; vooral in jongere generaties.

(Bron: www.motivaction.nl)

De verschillende leefstijlen hebben heel eigen motieven om zich vrijwillig in te zetten. Hieronder enkele illustratieve voorbeelden.

Traditionele burgerij

Veel te vinden in de stille generatie en de vooroorlogse generatie. Zij zetten zich liefst

in voor concrete doelen die nuttig zijn en dichtbij liggen. Ook ziekten en rampen zijn aansprekende doelen, mits men zich er goed mee kan identificeren. Veiligheid, gezelligheid en saamhorigheid zijn heel belangrijk. Vrijwilligerswerk biedt sociale structuur en is ook een manier om 'erbij te horen'. Het zijn harde en loyale werkers, 'beloofd is beloofd', vooral in uitvoerende en 'regelende' taken. Veel te vinden in lokale organisaties, kerkelijk werk, maar ook in ouderenbonden en organisaties in de zorgsector zoals het Rode Kruis. Zij stellen prijs op goede informatie, maar gaan er niet zelf naar op zoek. Trouwe krantenlezers en kijkers/luisteraars van radio en tv, vooral de publieke omroep. Goed te bereiken via lokale media.

Postmaterialisten

Zij hebben een betrekkelijk hoge sociaal-economische status, maar vinden status op zich van minder belang. Immateriële zaken gaan boven geld en prestige, in het betaalde leven zijn postmaterialisten dan ook vaker parttime werkzaam. De generatie van de babyboomers is rijkelijk vertegenwoordigd, daarnaast de vooroorlogse generatie. Hun motief om zich in te zetten is vaak zelfontplooiing, individualistisch, maar ook anderen laten mee profiteren; solidariteit, anderen helpen en maatschappelijk nuttig zijn.

Zij zetten zich vrijwillig in omdat ze democratisch en collegiaal zijn, wars van hiërarchie. Minder actief als uitvoerders, treden graag op als 'coach' en voorwaardenschepper. Favoriete sectoren: kunst en cultuur, milieu, vluchtelingen.

Wat betreft communicatie zijn zij veelzijdig geïnteresseerd, typische publieke omroepkijkers, meer gewend aan omgang met intern, gewend zelf op zoek te gaan naar benodigde informatie.

Aflossing van de wacht

Voor het opbouwwerk biedt de leefstijlbenadering wellicht nieuwe aanknopingspunten om doelgroepen op een andere manier in het oog te krijgen.

Als je met de bril van de leefstijl naar de buurt, wijk of stad kijkt, welke groepen teknen zich dan af? Welke mensen wonen er eigenlijk in de wijk? Worden zij vertegenwoordigd in de bestaande netwerken rond het opbouwwerk? Welke generatie of leefstijl is eigenlijk dominant als vrijwilliger in de verschillende gremia? Sluiten de zittende

vrijwilligers goed aan bij de verschillende bewonerstypen? Ook kun je je afvragen of er bij de werving van nieuwe vrijwilligers rekening wordt gehouden met de motieven die samenhangen met de verschillende leefstijlen. Voor welk type activiteit lopen zij warm? Op welke wijze willen de diverse groepen vrijwilligers gewaardeerd worden? Hebben zij andere werkwijzen? Welke nieuwsmidia gebruiken de verschillende groepen? Op welke wijze communiceren zij onderling? Wat is de voorkeur-overlegstijl? Hoe verloopt de besluitvorming, hoe gaat de introductie van nieuwe mensen? Hoe combineerbaar zijn de verschillende groepen? Welke combinatie van vrijwilligers leidt tot stagnatie en welke tot goede productiviteit?

Tot slot

Een organisatie die ontdekt dat zij vergriest, zet dit meestal om in een behoefte om te verjongen. Zomaar verjongen is vaak gedoemd te mislukken en eindigt dikwijls met teleurstelling én de constatering dat 'de jongeren' geen vrijwilligerswerk willen doen. De aanpak in dit artikel beoogt een handvat te geven voor een bewuste keuze. Belangrijk is dat de organisatie een aanpak kiest waarbij zij de verschillen tussen de generaties én de leefstijl tot overbrugbare verschillen maakt. Om dat te bereiken is de kennis van generaties in combinatie met leefstijlen een goed hulpmiddel. Zodra organisaties grote sprongen moeten maken naar nieuwe generaties en andere leefstijlen, betekent dat vaak dat er grote investeringen in tijd, geld en veranderingsbereidheid moeten worden gedaan. Investerings die de macht van de organisatie veelal te boven gaan. Wellicht kan een organisatie er nog voor kiezen om de aansluiting dichter bij de bestaande generatie of een naderbij liggende leefstijl te zoeken. Het aantal variaties is in principe eindeloos. De hier aangeboden kennis kan een aanzet geven tot het ontdekken van mogelijkheden in plaats van het ondervinden van onmogelijkheden. En daarmee meer grip op de vergrijzing geven!

De auteur is werkzaam bij MOVISIE, betrokken bij het programma Zilveren Kracht en auteur van de brochure Grip op de vergrijzing, een nieuwe kijk op vergrijzing en vrijwilligerswerk, (CIVIQ, 2004). Informatie: 030 - 7892024, e-mail: j.engelen@movisie.nl.

<

Verzilveren van B

Burgerinitiatieven zijn 'in'. Burgerinitiatieven leiden tot een kwaliteitsverbetering van de samenleving, creëren sociale samenhang en zijn daarmee een belangrijk onderdeel van een gezonde civil society. Burgerinitiatieven zijn er in verschillende soorten en maten en variëren van het helpen van andere burgers, organiseren van culturele ontmoetingen tussen verschillende etnische groepen, het organiseren van een buurtfeest tot het maken van plannen voor de bescherming van ons cultureel erfgoed.

Ook binnen Zilveren Kracht merken we dat veel senioren graag 'iets' willen doen. Ze worden geraakt door iets in hun buurt, iets op de radio of krant en krijgen een ingeving. Feit is echter dat niet alle ingevingen in initiatieven worden omgezet. De weg van idee naar actie kent diverse belemmeringen. Bijvoorbeeld: hoe zet ik een burgerinitiatief op? Hoe bundel ik de energie van een groepje enthousiaste senioren? Wat moet ik vooral wel doen en wat juist niet? Wie wijst mij de weg? Waar vind ik ondersteuning? Niet alleen senioren zelf, ook welzijnsorganisaties en gemeenten worstelen met de vraag hoe ze initiatieven kunnen ondersteunen en faciliteren.

In het speerpunt burgerinitiatieven van Zilveren Kracht onderzoeken we hoe senioren die iets voor de samenleving willen doen hun energie kunnen omzetten in betekenisvolle burgerinitiatieven. En gaan we positieve voorbeelden van deze initiatieven verspreiden, opdat senioren, gemeenten én ondersteunden organisaties hiervan kunnen leren.

Wat is een burgerinitiatief?

Een burgerinitiatief is een vorm van zelforganisatie van burgers, gericht op de verbetering van de eigen levenssituatie en/of samenleving waarbij een aantal mensen betrokken is in een al dan niet tijdelijke initiatiefgroep, actiegroep of projectgroep. Burgerinitiatieven worden gerund door vrijwilligers, zijn hoogstens semi-professioneel, kleinschalig en niet of weinig geïnstitutionaliseerd. Initiatieven zijn doorgaans georganiseerd rondom een pionier of 'initiatiefnemer'.¹

Seniores Prioires

Een mooi voorbeeld van een burgerinitiatief is *Seniores Prioires*². In het dorp Westwoud, onderdeel van de gemeente Drechterland in Noord-Holland (omgeving Hoorn) is in februari 2005 het project *Seniores Prioires* van start gegaan. Een project van de bevolking van Westwoud zelf: doel is om Westwouders die in hun eigen dorp oud willen worden daar met voorzieningen die zij nodig hebben bij te helpen.

Reden van de start is dat er veel ouderen vertrokken omdat de voorzieningen steeds minder werden. Geen winkels, geen openbaar vervoer, geen postkantoor, niets meer. Volgens de oprichter, Jos Veldhuis, heeft de grote gemeenschapszin het mogelijk gemaakt een vereniging voor onderlinge dienstverlening op te richten waar iedereen die dat wil lid van kan worden. Hierdoor is er een winkel geopend, een gemeenschappelijke ruimte ingericht en een bus geëxploiteerd voor vervoer van deur tot deur. Het motto van *Seniores Prioires* is WROW: Wij Redden Onszelf Wel. Ze willen kostendekkend werken en niet afhankelijk meer zijn van overheidssubsidie.

Het principe van *Seniores Prioires* is eenvoudig: iedereen die zich inschrijft betaalt een geringe jaarlijkse contributie. Daarnaast neemt men de plicht op zich om indien mogelijk maximaal twee uur per week aan een oudere te besteden. Mensen die jonger zijn dan 55 jaar mogen geen diensten ontvangen, wel kunnen zij gebruik maken van de winkel en van de bus. Ouderen mogen

maximaal twee uur per week diensten ontvangen. Twee vrijwillige projectcoördinatoren koppelen vraag en aanbod en helpen soms bemiddelen. Het winkeltje moet de financiële kurk worden waar het initiatief op drijft. Ook dit wordt door vrijwilligers gerund. Er is een pinautomaat, er worden postzegels, sigaretten en opwaardeerkaarten verkocht en er is een stomerijservice en een schoenherstelmogelijkheid. Het winkeltje is gevestigd in het seniorencentrum. Daar kunnen leden ook terecht voor boeken uitleen, computergebruik, gezelligheid, cursussen (door leden zelf gegeven) en er draait een kookclub die iedere week een maaltijd klaarmaakt.

Ondersteuning

Het project heeft een investeringssubsidie gekregen van provincie en gemeente. De Stichting Welzijn Ouderen in Hoorn heeft in de beginfase meegedacht en geholpen met de subsidieaanvraag. *Seniores Prioires* is gebaseerd op solidariteit van de hele bevolking van Westwoud met haar ouderen. Volgens Jos Veldhuis is het typisch een project voor plattelandsgemeenten; over het algemeen is daar nog veel gemeenschapszin. Maar, de aanpak kan ook kansrijk zijn in grotere plaatsen. De oprichter is ervan overtuigd dat als je het goed weet los te maken er veel potentieel en goede wil zit onder de Nederlandse bevolking.

Dansende senioren

Een initiatief van een geheel andere orde zijn de 'Dansende Senioren'. De initiatiefnemer Rinus, afkomstig uit Indonesië, organiseert activiteiten voor senioren. Dit doet hij samen met Trees. Wekelijks verzorgen ze een dansles: Country Line Dance. Rinus geeft de les en Trees zorgt voor de administratie. Het is een hobby van hen en ze hebben er veel plezier in. Ze willen iets doen voor anderen met als doel dat senioren langer in beweging blijven. Rinus is een paar jaar geleden door welzijnsorganisatie Cumulus uit Utrecht gevraagd om een activiteit te verzorgen voor ouderen. Dat vond plaats binnen een

Burgerinitiatieven

project van beweging voor ouderen. De dansgroep telde in het begin zeventien deelnemers, nu ongeveer veertig. De groep is divers, niet alleen Indische senioren, en heeft een informeel karakter. Mensen worden geworven via mond-tot-mondreclame. De contributie is gering. Dit geld wordt besteed aan drankjes, bloemen en verjaardagskaarten. Bovendien organiseren ze elke paar maanden een dans-event voor een grotere groep. Rinus en Trees organiseren en coördineren deze activiteit. Naast de danses komt de groep bij elkaar om samen iets anders te gaan doen, bijvoorbeeld een uitstapje. Het gaat dus niet alleen om de activiteit maar ook om gezelligheid en sociale contacten. Daarnaast zetten ook de andere mensen uit de groep zich periodiek in als vrijwilliger.

Cumulus is belangrijk voor hen: Cumulus regelt de ruimte, uitnodigingen voor optredens et cetera. Daarmee neemt de welzijnsorganisatie een belangrijke faciliterende rol op zich. Kortom: een kleinschalig initiatief dat bijdraagt aan participatie van ouderen in de lokale civil society.

Rol professionals

De voorbeelden laten een variëteit aan soorten burgerinitiatieven zien. Elk burgerinitiatief heeft een eigen karakter en dus ook een eigen behoefte aan ondersteuning. Redt het ene initiatief zich met een startsubsidie en goodwill van de gemeente, het andere initiatief dient continue gefaciliteerd te worden.

Vraag is, welke rol kan het opbouwwerk hierbij spelen? In het onlangs afgeronde project 'Welzijn versterkt burgerschap' zien we een aantal belangrijke rollen die voor professionals zijn weggelegd (zie kader). De rollen laten zien dat een uitgebalanceerde ondersteuning, initiatief nemen waar nodig en zichzelf overbodig maken waar mogelijk, de kern vormen van de rol van een professional.

Het vervolg

Zilveren Kracht wil in het kader van het speerpunt burgerinitiatieven aan het eind

Drijvende kracht (inspireren en motiveren)

Zoals zo vaak hangt het succes altijd aan mensen. Een succesvol initiatief in gemeente X is niet zo maar te kopiëren in gemeente Y. Gedreven burgers zijn onmisbaar. Maar, dat geldt ook voor gedreven professionals. Zij kunnen zorg dragen voor continuïteit en als teambuilder fungeren. En last but not least: mensen stimuleren om zelf aan de slag te gaan.

Spin in het web (organiseren en structureren)
Hierbij gaat het om contacten leggen tussen burgers met betrokken instanties en/of subsidiegevers, regelen van vergaderruimtes en indien nodig voorzitten van bijeenkomsten. Kortom: de professional als procesbegeleider, coördinator en intermediair.

Vraagbaak en begeleider (doceren en doseren)

Bij deze rol gaat het om inhoudelijke ondersteuning. Het gaat dan om initiatieven waarbij de professional een rol op de achtergrond vervuld, maar gezien het karakter van een initiatief inhoudelijk ondersteuning biedt. Hierbij kan het bijvoorbeeld ook gaan om een haalbaarheidsstudie door een extern bureau.

dit jaar een praktische handreiking realiseren voor senioren die zich op een of andere manier willen inzetten voor de samenleving, maar net dat zetje nodig hebben om hun idee in de praktijk neer te zetten. Op de website Zilveren Kracht wordt u in de tussentijd zeker op de hoogte gehouden van de voortgang van het speerpunt Burgerinitiatieven. En kent u een interessant of leuk burgerinitiatief van senioren? Dan is het misschien een idee dit te melden voor de projectenbank van Zilveren Kracht.

Christine Kuiper is werkzaam bij MOVISIE en trekker speerpunt burgerinitiatieven Zilveren Kracht.

Informatie: 030-7892103

1) Bron: Actieve burgers en vrijwilligersorganisaties, CIVIQ, 2005

2) De casusbeschrijving van Seniores Piores is een bewerking van een interview nieuwsbrief van het Innovatieprogramma Welzijn Ouderen, NIZW, juni 2005

3) Welzijn Versterkt burgerschap, MOVISIE, April 2007

<

De stad ee

Ondernemend ouder worden in de stad

In het Nederlandse ouderenbeleid gaat veel aandacht uit naar het wonen van kwetsbare ouderen. Dat betreft zo'n tien à vijftien procent van de ouderen in Nederland. Maar hoe willen vitale senioren eigenlijk wonen? Wat kunnen steden doen om het sociaal kapitaal van senioren voor de stad te behouden? En welke rol is daarbij weggelegd voor samenlevingsopbouw? In deze bijdrage doen wij verslag van een studie naar woonvoorkeuren van vitale zestigplussers en reiken we enkele aanbevelingen aan voor seniorvriendelijk stedelijk beleid. De studie is in 2005 en 2006 verricht in opdracht van het Ministerie van VROM en het Ministerie van VWS.

Seniorenhuisvesting is een zeer actueel thema gezien de voortgaande vergrijzing in ons land. Voor de komende tien jaar wordt een groei voorzien van vier naar zes miljoen 55-plussers: een groei met 50 procent. De senior van straks is bovendien een andere senior dan die van vandaag, met andere verderstreckende wensen, met andere verwachtingen vanuit een andere opvatting en moraal. Ondernemend ouder worden zal voor steeds meer senioren de norm zijn. Een en ander zal leiden tot een kwalitatief en kwantitatief tekort aan woningen en woonmilieus die aantrekkelijk zijn voor vitale senioren in vooral de derde en deels ook de vierde levensfase.

Grote steden klaar voor de markt?

Gezien de demografische ontwikkelingen en (internationale) verhuispatronen zullen vooral onze steden in toenemende mate voor de opgave staan om vitale senioren via maatwerk aantrekkelijke woon- en leefmilieus te bieden. De afgelopen jaren is een aantal concepten gepresenteerd dat oog heeft voor de veranderende wensen van senioren, en zich richt op alternatieven waar het gaat om aanbod van woningen en woonmilieus. Enkele voorbeelden hiervan

zijn de woonzorgzone, de levensloopbestendige wijk en de seniorenstad. Wat blijkt: senioren willen het kloppend hart zijn van de civil society.

Civil society

In ontwikkelingsactiviteiten hebben wij gemerkt hoe belangrijk senioren het vinden dat hun kernwaarden rond de civil society een plek krijgen in de planvorming. In diverse landelijke en lokale beleidsnota's staat het thema civil society prominent op de agenda, onder meer blijkend uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Voor steden en lokale overheden is het in dat kader interessant om te weten wat de invloed is van verschillende woonmilieus op de versterking van de civil society en vooral de rol van senioren daarbinnen. Onder senioren neemt de belangstelling toe om zo lang als mogelijk gezond en vitaal te blijven, de regie in eigen hand te houden en maatschappelijk betrokken te zijn. In de trendstudie 'Vergrijzing in Nederland' hebben wij deze ontwikkeling samengevat onder de noemer 'ondernemend ouder worden' (Penninx, 2005). Woonmilieus die daartoe de mogelijkheid bieden, zullen in de toekomst beter in de markt liggen dan woonmilieus

met een aan zorg gerelateerde uitstraling. Steden hebben er bovendien belang bij het sociaal (en economisch) kapitaal van vitale senioren te behouden. Op dit moment slagen de meeste steden daar niet in.

Vergrijzing en de stad

In de laatste vijf jaar is het aandeel 55-plussers in Nederland met 2,5 procent gegroeid tot bijna 26 procent, en deze groep van zo'n 4,2 miljoen mensen groeit in de komende decennia tot bijna zes miljoen. Het woningaanbod voor senioren blijft hierbij ver achter. Dat betreft het hele land, maar vooral ook de grote steden. Gemiddeld genomen is het aandeel 55-plussers in de grote steden de laatste vijf jaar juist gedaald. Nog steeds verlaten relatief veel 55-plussers de grote steden, ondanks het feit dat hier ruime keus bestaat uit voorzieningen in combinatie met een diverse keuze in vervoer- en transportmogelijkheden. In veel gemeenten, waaronder de vier grote steden, blijft het aandeel van de ouderen ook de komende jaren ver onder het landelijk gemiddelde steken. In toenemende mate zijn 65-plussers allochtoon, onder meer in de vier grote steden (CBS, 2006). Het lijkt erop dat de grote steden juist op het gebied van attractieve woonmilieus tekortschieten, waardoor de 55-plussers de door hen gewenste kwaliteiten elders zoeken. Dat is jammer voor de grote steden, omdat met de uitstroom (of verminderde instroom) van senioren er geen beroep kan worden gedaan op veel kennis en ervaring. Wij denken dat senioren wel degelijk een rol kunnen spelen in steden, ook in een andere rol dan als werkende of als consument op de mature market. Steden doen er goed aan de senior op verschillende manieren te accommoderen, rekening houdend met de gewenste leefwerelden en eigen gewenste omgevingen. Vanuit het gezichtspunt van de steden biedt dat ook een

n buffet

oplossing tegen de vlucht van kapitaal naar de randgemeenten of de landelijker gebieden. Ook biedt het niet-uitstromen van senioren meer bindmiddel in sociale cohesie. Tot slot kan ook actieve inzet en onderlinge betrokkenheid tussen senioren een rem zetten op het gebruik van formele zorgvoorzieningen, of dit gebruik op zijn minst een tijdelijk halt toeroepen.

Kernwaarden van vitale senioren

Hoe kan de stad vitale senioren aan zich binden? Dat kan in onze optiek door in de huid van de senior te kruipen en leefmilieus te realiseren die in een directe relatie staan met de kernwaarden die senioren aanhangen en de activiteiten die zij willen verrichten. Kernwaarden die voor senioren van belang zijn waar het gaat om leven in stedelijk gebied zijn in ieder geval ontmoeting, veel beleven, zinvol leven, het voeren van regie over het eigen leven en tot jezelf komen. Dit zijn de vijf kernwaarden van ondernemend ouder worden. Zij bieden de

belangrijkste aanknopingspunten voor een gezonde en interessante derde levensfase. Wij zijn deze kernwaarden op het spoor gekomen door middel van een groot aantal sessies met senioren, met verschillende achtergronden, in leeftijden tussen gemiddeld 50 en 75 jaar. In deze sessies hebben we met senioren een kernwaardenspel gespeeld dat de deelnemers vraagt om de individuele waarden te toetsen met collectieve. Hoe brengen senioren deze kernwaarden zelf onder woorden? Een compilatie uit de sessies leer het volgende.

Ontmoeten

Sociale relaties en onderling contact zorgen voor levensstroom. Laten je ademen. Maken dat je je de moeite waard voelt. Gedeelde vreugde is zoveel leuker. En gedeelde smart is halve smart. Herinneringen ophalen met vrienden, toevallige kennismakingen en nieuwe ontmoetingen. Daar draait 't om in het leven. Tijd voor gezelligheid en goede gesprek-

ken. In je eigen tempo, in een comfortabele omgeving.

Veel beleven

Proef de wereld. Ontdek, geniet en beleef. Herinneringen zijn mooi, maar ook de toekomst is de moeite waard. De tijd vliegt. Een gezellig etentje, een mooi boek, een goed gesprek of een indrukwekkende reis. Wie zegt dat senioren achter de geraniums zitten? Jong of oud, iedereen wil actief op pad. Inspiratie opdoen. Sferen, kleuren en geuren opsnuiven. En af en toe een droom laten uitkomen.

Zinvol leven

Zelfontplooiing en zingeving blijven belangrijk. Ook na je 55ste. Wie zich nuttig maakt staat volop in het leven. En geven zorgt voor meer plezier dan ontvangen. Als er een beroep op je kan worden gedaan, verdien je respect van anderen. Dat geeft energie. En zorgt voor voldoening. Je leert met de tijd. Weet dat er méér is in het leven.

Echte passies doven niet. Je blijft ervoor gaan.

Regisseren

Een balans tussen individu en collectief is een belangrijke waarborg voor eigen regie. Het geeft vrijheid. Vrijheid betekent dat je zelf de koers van je leven kunt bepalen. Ook op latere leeftijd en als je misschien lichamelijke gebreken krijgt. Zolang je gebruik maakt van je mogelijkheden blijft het leven interessant. En kan er genoeg. Zelfstandigheid is een groot goed. Je eigen normen en waarden. Geen betutteling of verplichtingen. Zelf weet je immers het beste wat goed voor je is.

Tot jezelf komen

Veiligheid en comfort in en om je huis zijn een belangrijke basis om tot jezelf te kunnen komen in je eigen woning en woonomgeving. Ze geven ruimte. Ruimte om te kiezen uit het aanbod van omgevingen, voorzieningen en diensten die de stad als een buffet aanbiedt. Jouw vraag bepaalt dit aanbod en je gaat niet over één nacht ijs. Jij bepaalt tenslotte waarvoor je betaalt.

Dé senior bestaat niet

Door de kernwaarden te combineren met de activiteiten die senioren bij voorkeur ontplooiën ontstaat inzicht in wensen en eisen en de concretisering daarvan in daad-

werkelijke leefmilieus. Dan komen aspecten als veiligheid, comfort, bereikbaarheid en toegankelijkheid om de hoek. De uitdaging ligt dan vervolgens in de vertaling naar ruimten, stenen en vierkante meters, naar de fysieke en sociale kwaliteit van de woonomgeving en naar aspecten van het samenleven in de ruimste zin van het woord. Vanuit het oogpunt van sociaal ondernemen en samenlevingsopbouw dient daarbij voortdurend een ijzeren wet voor ogen te worden gehouden: dé senior bestaat niet.

Leefstijlen van senioren

In het proces van fysiek-sociale programma-ontwikkeling dient rekening gehouden te worden met verschillen leefstijlen, verschillende manieren van ouder worden, bij senioren. (Zie de bijdrage van Engelen elders in dit themanummer.) Een woonbelevingsonderzoek onder een landelijk representatieve steekproef van ouderen van vijftig jaar en ouder laat zien dat er zeker zes verschillende groepen ouderen bestaan, met ieder een eigen woonvoorkeurprofiel (Mandemaker en Hagen 2004). Het profiel wordt weergegeven aan de hand van een matrix met twee dimensies (figuur 1). De sociologische dimensie (individueel versus collectief) en de psychologische dimensie (vitaliteit versus passiviteit) blijken bepalend te zijn voor het onderscheid tussen de verschillende onderzochte personen.

De figuur laat zien dat ouderen zeer verschillende aspiraties hebben als het gaat om wonen.

De groep ongebondenen (15 procent) is vitaal, op zichzelf gericht, maatschappelijk actief, reizen en genieten van het leven zijn bij deze groep de trefwoorden.

De dynamische individualisten (13 procent) zijn de carrièremakers in ruste. Ze hebben zich enigszins teruggetrokken, en willen privacy en rust.

De derde groep zijn de onafhankelijken (17 procent): veelal alleenstaande vrouwen, zeventig-plus, stedelijk georiënteerd en vaak flatbewoners.

De samenlevers (19 procent) zijn vooral groepsgeoriënteerd: ze willen samen dingen doen met leeftijdgenoten, en zoeken gezelligheid en geborgenheid. Vinden ze die niet binnen de huidige woonomgeving, dan hebben zij er belangstelling voor om met leeftijdgenoten te wonen. Daarbij is ook het zorgen voor elkaar een belangrijk aspect. In de toekomst is deze groep het grootst: 1,5 miljoen vijftigplussers in 2025. Een vijfde groep is te typeren als de verankerden (ook 19 procent): zij willen vasthouden aan het sociale netwerk in de eigen woonomgeving, en willen niet verhuizen. De terugtrekkers (16 procent) tot slot hebben hun leefwereld ingeperkt. Ze hebben minder behoefte aan sociale contacten en zijn weinig verhuiscenigd. Soms willen ze

inwonen (of aanleun) bij de eigen kinderen. Het gaat hier om relatief veel allochtone ouderen.

Inspiratie voor stedelijke woonmilieus voor senioren

Een andere manier om inzicht te krijgen in de vereiste kwaliteiten waaraan stedelijke woonmilieus moeten voldoen om senioren te trekken, is zich te laten inspireren door bestaande voorbeelden van woon- of leefomgevingen of processen die (op onderdelen) aantrekkelijk zijn gebleken voor senioren. In onze studie hebben wij deze aanpak gevolgd. Uit een groslijst van zo'n vijftien voorbeeldprojecten hebben wij er vijf geselecteerd om nader te analyseren. Deze vijf projecten zijn SIR-55 (Eindhoven), Huiskamer voor ouderen (Weert), Viedome (Aalst-Waalre), De Efteling (Kaatsheuvel) en de Poptahof (Enschede). Een uitgebreide beschrijving van deze case studies is opgenomen in het onderzoeksrapport (Sievers, de Groot en Penninx, 2006). Hier beperken wij ons tot de belangrijkste bevindingen met betrekking tot het ontwikkelen van attractieve woonmilieus voor vitale ouderen.

De woning

Vormgeven van ontmoeting is ook meer basaal van belang: zowel in de woning als in het woonmilieu. Om woningen voor senioren aantrekkelijk te laten zijn is dus meer

nodig dan een één- of tweekamerwoning in een op zorg gerichte omgeving. Zeker de mensen in hun derde levensfase zien hierin niet zoveel. Drie kamers is eigenlijk wel minimaal noodzakelijk.

Techniek biedt mogelijkheden in het langer zelfstandig wonen van senioren en kan de behoefte aan zorgpersoneel verminderen (zie ook elders in dit nummer: Met techniek meer mens...!). Huisautomatisering is de minst interessante domotica-optie. De bewoners kiezen in eerste instantie bijna allemaal voor de voorzieningen op het gebied van beveiliging en communicatie. Van belang daarbij is onszelf rekenschap geven van het feit dat alleen vraagsturing, flexibiliteit en klantgerichtheid werken. Biedt geen totaalpakket van moderne domoticasnufjes aan, maar laat bewoners zelf aangeven welke (zorg)diensten en (technische) voorzieningen zij nodig hebben. Dat geeft hen vertrouwen en die veiligheid en die zorgen op hun beurt weer voor geestelijke rust en ruimte, waardoor het verhaal vertellen en samen nieuwe verhalen construeren binnen bereik blijven, niet gehinderd door de stress van het moeten overleven. De woning is een middel om te leven, niet om te overleven.

Leefomgeving

Leefomgevingen mogen ook best in positieve zin verrassend zijn, en gebruik maken

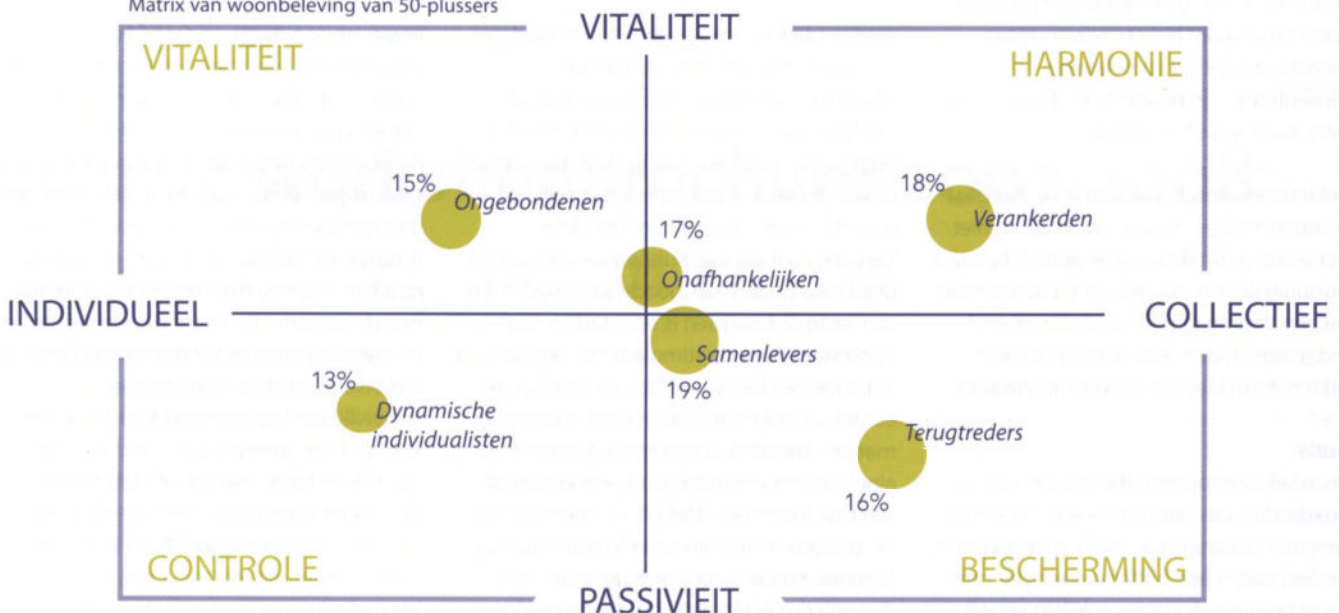
van veranderende perspectieven en verrassing. Vanzelfsprekend mag een en ander niet tornen aan aspecten van veiligheid. De saaiheid en rechtlijnigheid die regelmatig is ontwikkeld, biedt voor de senior echter niet het elan om er in de derde of vierde levensfase nog eens flink de schouders onder te zetten.

Ontmoetingen verdienen meer aandacht in de vormgeving van leefomgevingen die voor senioren aantrekkelijk zijn. Dat kan op allerlei vlak gebeuren, in een mix van formele en informele ontmoetingsplaatsen, in openbaar en semi-openbaar gebied, tussen jong en oud en tussen leeftijdsgenoten onderling. Ontmoeting kan daarbij ook een toegevoegde waarde zijn.

Een goede leefomgeving biedt ook een combinatie van actie en kijken naar actie. Waarom gaan veel senioren graag naar de Efteling? Omdat er veel te zien valt. Op interessante plekken in een leefomgeving zullen dan ook ruimten daartoe moeten worden ingericht, met divers straatmeubilair en inspiratie.

In de ontwikkeling van nieuwe leefomgevingen is het een pré om ze te koppelen aan verhalen. Voor de bestaande stad is het kansrijk om oude verhalen nieuw leven in te blazen en de senioren daarin zelf een rol te geven. Senioren gedijen goed in een narratieve stad. Verhalen zorgen doorgaans voor ankers en betrokkenheid. Bovendien is het één van de manieren om verschillen tussen

Figuur 1:
Matrix van woonbeleving van 50-plussers

gebieden te accentueren. Veel te vaak zijn in Nederland wijken ontwikkeld als kopieën van elkaar zonder daarbij het sap uit de bodem te willen halen om de eigen kenmerken en kwaliteiten ten volle te benutten. Laten we nou eens niet uitgaan van gemiddelden maar eerder proberen de aanwezige kwaliteiten verder uit te bouwen naar verschillende eigenzinnige buurten, naar wijken met een eigen verhaal. Dat zijn de plekken waar ondernemende senioren willen wonen.

Voorzieningen

Voorzieningen spelen een grote rol waar het gaat om attractiviteit in de stad en waar het gaat om de aansluiting naar de senioren. In de derde levensfase zijn vooral de recreatieve voorzieningen, sport en health/wellness van primair belang, op enige afstand gevolgd door zorg. Zorggarantie is waar de senior voor gaat, niet een zorgomgeving. De voorzieningen moeten toegankelijk zijn en passen bij de leefstijlen die de senioren graag etaleren, niet op hun eventuele zwakten in gezondheid. We leren daarbij dat het schaalniveau waarop de voorzieningen spelen niet per definitie kleinschalig moet zijn, en interessant voor slechts een beperkte groep mensen. De cases die wij in deze studie hebben geanalyseerd laten dat nog niet echt zien, maar onder meer de verschillen tussen grotere en kleinere gemeenschappen voor senioren in de Verenigde Staten zijn daarin duidelijk. Voorzieningen als fitnessruimte of zwembad in de kleinste gemeenschappen liggen er nogal eens leeg bij. In de grotere gemeenschappen zijn ze vrijwel continu in gebruik, waarbij de sporters andere senioren inspireren ook zelf te gaan sporten. Fitness is opeens niet meer alleen fitness, of een wanhopige poging om jong te blijven, maar bovenal ontmoeting en belevenis. Voorzieningen zijn bij voorkeur dan ook niet mono- maar multifunctioneel.

Flexibiliteit is vanzelf gewenst waar het gaat om voorzieningen. Als een voorziening niet meer wordt gebruikt moeten andere functies eenvoudig deze ruimten kunnen overnemen. Voor een zwembad is dit vanzelfsprekend minder logisch dan voor ruimten die wel marktconform kunnen worden ontwikkeld.

Emotie

Ontwikkelingsprojecten die uitgaan van de kernwaarden van senioren nemen meer dan momenteel gebruikelijk emotionele aspecten mee. Een stad is een buffet van emotie, ratio en functie, ook in haar woonwijken en straten. Voor de senior hoort een dergelijk buffet

volgende keuzemogelijkheden te bieden om een menu samen te stellen dat aanspreekt, en bovendien doorgaans niet als geldverslindend wordt gevoeld. Het buffet oogt luxe, en ook al maak je als buffetganger misschien vrijwel altijd dezelfde keuze, de waarde is meer dan de som der delen. Vertaald naar de stad kunnen we dat ook vertalen naar hogere vastgoedwaarden. Ook los van vastgoedwaarden is een stad als buffet interessant door de stimulans die uitgaat naar dynamiek en beleving. Mensen zullen zich eerder sociaal betrokken voelen in gebieden met een specifieke identiteit waardoor hun eigen ondernemerschap of hun vrijwillige inzet zal toenemen. Met elkaar zullen zij nieuwe projecten initiëren en innovaties teweeg brengen. Een project wordt dan ook meer dan een project, zoals de Efteling geen verzameling van attracties is, maar vooral de bele-

venis van een dagje uit. Ook SIR-55 laat een vergelijkbare overstijgende kwaliteit zien. Het samen oppakken van een traject als de bouw van een eigen woning door SIR-55-leden is meer dan de bouw van een eigen woning. De bovenliggende waarde is die van ontmoeting met geestverwanten en een zinvolle en interessante besteding van je tijd. Sociaal-economisch en fysiek ontwikkelen voor ondernemende senioren betekent dat we verschillende identiteitsrijke projecten moeten stimuleren, verschillende architectuur en verschillende belevenissen. Daarmee bereiken we meer mensen, die – ondernemend ouder wordend – langer gezond zullen zijn en minder zorg nodig zullen hebben. SIR-55 laat dat ook zien. Het loont om zelf initiatieven te nemen, en initiatieven in de verschillende doelgroepen te stimuleren. Architecten, ontwikkelaars en sociaal ondernemers doen

er goed aan gebruik te maken van ambassadeurs uit de kring van senioren zelf. Zij spreken de taal van de doelgroep. De taal van de doelgroep is ook in herstructureringsopgaven, en zeker in wijken met veel allochtone senioren, van belang. De case Poptahof leert ons dat de allochtone senior het best kan worden bereikt via de autochtone senior. Zij zijn dan de ambassadeurs, niet de kinderen of kleinkinderen.

Slim financieren

Geld blijft een probleem waar het gaat om projecten in de welzijnshoek. Dat laat onder meer de Huiskamers in Weert zien. Waar het project zeker interessant is door de demonstratie van onderlinge, informele zorg voor en door ouderen is de exploitatie een steeds weer terugkerend probleem. En dat terwijl de Huiskamers ruim gebruik maken van vrijwillige inzet. De duurzaamheid staat onder druk; andere financieringsconstructies kunnen wellicht mogelijkheden bieden. Wij denken daarbij aan een meer nadrukkelijke koppeling van deze welzijnsvoorziening met commerciële voorzieningen voor senioren in hun derde levensfase op bijvoorbeeld het stedelijk niveau. Welzijn en leisure schuiven daarbij meer ineen, zoals ook commercieel en vrijwillig beheer meer combinaties vormen. Leidraad daarbij zou wel moeten zijn dat niets moet. Het informele kan zelfs een pré zijn.

Naast een koppeling met commerciële voorzieningen valt ook te denken aan combinaties van welzijnsprojecten als de Huiskamers met lokale bedrijven in bijvoorbeeld leer-

werkstages voor scholieren of vormen van werknemers-vrijwilligersbeleid, waarbij werknemers van de grotere bedrijven zich voor enkele uren per week inzetten.

In algemene zin vergt duurzaam verankeren van welk concept dan ook samenwerking, bij voorkeur ook publiek-privaat. Dit biedt ook kansen voor wisseling in schaalniveaus waarop concepten kunnen worden toegepast.

Tot slot: community building is de kern

De primaire wens van senioren omschrijven we met de term: ondernemend ouder worden. Deze wens richt zich op het onderdeel willen uitmaken van de samenleving in zijn diverse vormen. Een leven lang leren en actief burgerschap vormen er belangrijke elementen in. De nieuwe generatie van ondernemende senioren ziet ondernemend ouder worden niet alleen als jezelf redden en 'het heft in handen houden', maar ook als erop uit trekken, 'het verschil maken' op diverse terreinen van het leven: educatie, arbeid, vrije tijd, cultuur, wonen, zorg. Deze wens staat centraal in de derde levensfase van de grote groep babyboomers, maar zal niet ophouden te bestaan als ook bij hen de vierde levensfase aanbreekt. Hun hele levensloop was, is en blijft ervan doortrokken. Leereffect is dus dat ondernemend ouder worden voorop moet staan, niet alleen in de communicatie met senioren, of in de manier waarop we met senioren omgaan, maar ook waar het gaat om externe financiering. Geld moet waar mogelijk eerst stimuleren en pas dan verzorgen. Een buitenkans voor professionals in samenlevingsopbouw. De hamvraag is wat senioren willen en kunnen realiseren in de

tijd die resteert, in de context van de gemeenschappen waartoe zij (willen) behoren? Met vormen van community building dient het beleid daarop aan te sluiten. Echte vraagsturing is daarvoor noodzakelijk zoals ook het continue en vanaf de allereerste idee-voorming – from scratch – schakelen tussen intensieve bewonersparticipatie en professioneel aangestuurde planontwikkeling. Het beleid op het gebied van wonen, zorg en welzijn start niet bij zorgvragen, maar bij ambities van bewoners. Meer dan alle andere bij het proces betrokken disciplines weten opbouwwerkers die op te sporen, te helpen articuleren en verder te ontwikkelen.

Kees Penninx is senior adviseur Leefbaarheid bij Movisie

Alex Sievers is senior adviseur en partner bij Inbo Adviseurs Ruimte & Vastgoed

Literatuur

CBS. Bevolkingstrends. Statistisch kwartaalblad over de demografie van Nederland. Jaargang 54, 3e Kwartaal 2006. Heerlen/Voorburg, 2006
Hagen, G. en T. Mandemakers. De woonbeleving van 50-plussers.

The Smart Agent Company/NIZW Zorg, Leusden/Utrecht, 2004

Penninx, K. Ruimte maken voor ondernemend ouder worden. In: Overbeek, R van en A. schippers (red.), Vergrijzing in Nederland. Naar een toekomstgericht ouderenbeleid. Utrecht: Uitgeverij Lemma BV, 2005

A. Sievers, F. de Groot en K. Penninx. De stad een buffet. Ondernemend ouder worden in de stad. Woudenberg / Utrecht, Inbo / MOVISIE, 2006. <

Nieuwe workshopbrochure 2007-2008: *Jumpstyle, reggeaton en freerunning!*

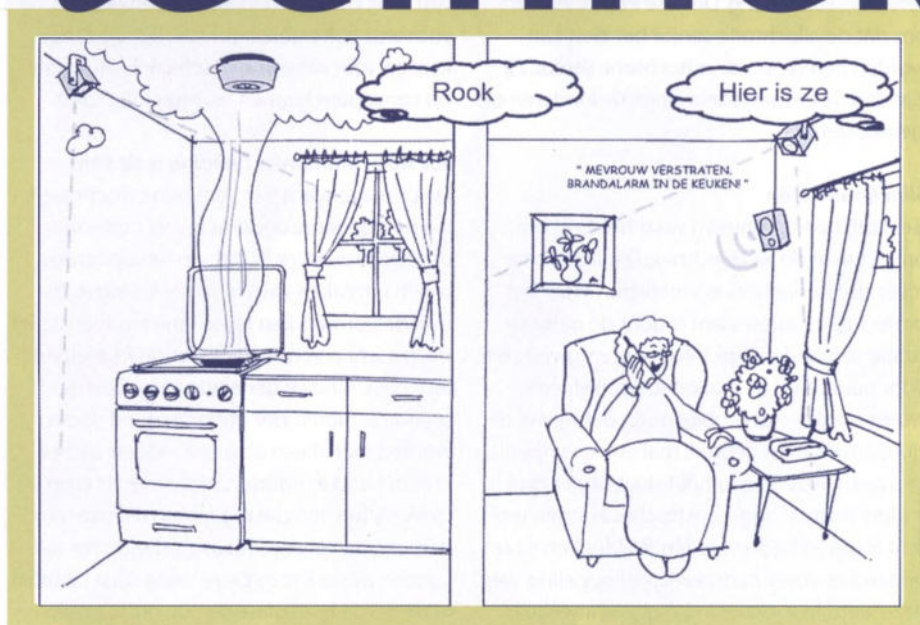
Jumpstyle, reggeaton en freerunning zijn voorbeelden van nieuwe workshops uit de nieuwe workshopbrochure 2007-2008 van het bureau Kunst en Cultuur van PJ PARTNERS en de Zuid-Hollandse Popunie. De workshops sluiten aan bij nieuwe trends en bij de leefwereld van jongeren.

In de brochure staan meer dan 25 verschillende workshops op het gebied van media, vormgeving, dans, muziek en theater. De workshops zijn geschikt voor jongerencentra, buurthuizen, popcollectieven en dergelijke, maar ook voor middelbare scholen. De docenten, enthousiast en vlot in de omgang met jongeren, zijn geselecteerd op hun vakkennis en didactische vaardigheden.

Kijk voor meer informatie en eventuele andere workshops op de website www.t-ater.nl of neem contact op met het bureau Kunst & Cultuur van PJ PARTNERS 010 - 436 17 66 of kc@pjpartners.nl. Voor meer informatie over het aanbod van de Popunie: Martin Scheijgrond 010 - 412 34 55 of info@popunie.nl.

Met techniek

Op donderdag 7 juni organiseerde de provincie Gelderland een studiedag over de toepassing van domotica in en om de woning. Deze techniek stelt mensen in staat langer zelfstandig te blijven wonen. Ook presenteerde TNO de domoticoets, een instrument waarmee ouderen zelf kunnen onderzoeken welke toepassingen voor hen nuttig kunnen zijn.

De studiedag past in het programma *Ontgroening en Vergrijzing*, waarmee de provincie Gelderland lokale en regionale organisaties wil ondersteunen bij het aanpakken van de gevolgen van de vergrijzing. Doelstelling is te bevorderen dat mensen zodanig wonen dat ze, ook als ze ouder worden, zo goed mogelijk kunnen functioneren.

Onderdeel van het programma is het stimuleren van domoticoepassingen, slimme technologische hulpmiddelen die de veiligheid en het woongemak van ouderen bevorderen. Ouderen zijn op deze manier beter in staat zichzelf te redden, zijn minder afhankelijk van anderen, en kunnen zo langer zelfstandig blijven wonen. Op de studiedag kwam naar voren dat domotica niet alleen handig is voor senioren met of zonder beperking, maar eigenlijk voor mensen van alle leeftijden (zie kadertekst). Veel ouderen komen bijvoorbeeld in aanraking met domotica via hun kinderen en kleinkinderen.

In collectieve woonvoorzieningen zoals wooncomplexen van zorgcorporaties wordt al in toenemende mate gebruik gemaakt van domotica en ICT. De provincie Gelderland wil bevorderen dat deze toepas-

singen ook beschikbaar komen voor ouderen met een eigen woning, zodat ook zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

In de praktijk blijkt echter nog regelmatig dat het dagelijks gebruik van domotica en de bijbehorende diensten voor de gebruikers niet altijd het comfort oplevert waar zij op hadden gerekend. Om teleurstellingen te voorkomen is het dus zaak om (vertegenwoordigers van) bewoners vanaf het begin rond domotica te betrekken en de toepassingen uitgebreid bij de toekomstige gebruikers te introduceren. Het Stappenplan Domotica kan hierbij als hulpmiddel dienen.

Domoticoets

Centraal op de studiedag stond de presentatie van de Domoticoets die TNO ontwikkelde in opdracht van de provincie Gelderland (www.domoticoets.nl). De toets is een praktisch instrument waarmee bewoners kunnen ontdekken welke hulpmiddelen ze zouden kunnen gebruiken. De toets geeft een compact overzicht van alle mogelijke toepassingen van domotica. Daarnaast worden ook de belangrijkste bouwkundige eisen van een levensloopbestendige woning toegelicht. De domoticoets past in een breder pakket van instrumenten dat de provincie ter beschikking

stelt, zoals het Stappenplan Domotica, de Woontoets en het Kennispleinvergrijzing. De brochure *De Domoticoets* is gericht op professionals die actief zijn in wonen, zorg en welzijn, of het snijvlak tussen deze drie sectoren. Ook wordt ingegaan op de vraag hoe professionals, ieder vanuit verschillende organisaties, een bijdrage kunnen leveren. Bij dit alles staat de bewoner centraal. Hij is degene die zal beslissen om te kiezen voor eventuele aanpassingen in huis, dan wel uiteindelijk te verhuizen. De domoticoets geeft daarvoor een handvat. Professionals zouden bewoners attent moeten maken op de website, bijvoorbeeld wanneer zij signaleren dat deze domotica nodig kan hebben, zo kwam naar voren op de studiedag.

Rolstoel

Ervaringsdeskundige Joy van der Stel benadrukte dat domotica uit moet gaan van de gebruikers ervan. Geen domotica maken vóór, maar vraaggestuurd maken mét de gebruikers. Zelf zette ze ooit een ambtenaar in een rolstoel om deze te laten ervaren welke aanpassingen ze nodig had in haar woning. Van der Stel is een jonge vrouw met een lichamelijke beperking die ervoor kiest uit te gaan van de mogelijkheden in het leven. Zij wil zoveel mogelijk dingen zelfstandig doen en leidt, met haar handi-

meer mens...!?

UAS-concept: 'intelligente woning' biedt welzijn, zorg en comfort

TNO heeft een concept ontwikkeld voor de koppeling van bestaande en toekomstige elektronische informatiesystemen in en om het woonhuis. In het concept wordt informatie uit verschillende systemen samengevoegd en gebruikt voor nieuwe diensten, waarbij bediening door de bewoner zo goed als overbodig wordt.

Met deze nieuwe functies kan een 'geautomatiseerd huis' dat door de bewoner wordt bestuurd (brandalarm, inbraakalarm, energieregeling, et cetera) worden omgevormd tot een 'intelligent huis' dat de bewoners geheel zelfstandig vertroetelt en beschermt. TNO paste dit concept toe in het Unattended Autonomous Surveillance (UAS) project.

Het principe van dat systeem is eenvoudig: in het woonhuis wordt een 'intelligent Domotica Aansluit Punt' (iDAP) aangesloten op een telefoonlijn, het kabelnet of andere communicatielijn en voorzien van in-huis communicatiemogelijkheden. Iedere huisbewoner bepaalt zelf wat hij wil hebben. Een jong gezin kan bijvoorbeeld de kinderkamer met een apart bewakingssysteem in de gaten laten houden, tweeverdieners hebben meer aan een geavanceerd systeem voor inbraakpreventie, terwijl een ouder echtpaar gebaat zal zijn met een module die hun een veilig contact met een thuiszorginstelling garandeert.

In de vernieuwde versie hoeft de bewoner ook niets meer aan of uit te zetten. Via sensoren 'weet' de intelligentie wanneer de bewoner het huis verlaat, thuiskomt, naar bed gaat of 's nachts naar het toilet gaat.

Het UAS-systeem is niet alleen geschikt voor mensen die vanwege hoge leeftijd of gebrekkige gezondheid in contact willen blijven met zorgverleners. Het systeem kan ook de rol van een zeer oplettende huisknecht spelen en bijvoorbeeld controleren of alles op slot is en alle huishoudelijke apparaten zijn uitgeschakeld wanneer het gezin het huis verlaat.

Privacy

De informatie in de iDAP blijft in het systeem, voor iedere situatie afzonderlijk kan worden bepaald welke informatie naar buiten mag. Zo gaat medische informatie pas naar een zorgverlener als het UAS-systeem dat nodig vindt. Ook de beelden van een alleenstaande vrouw op leeftijd die een videotelefoonstelsel heeft waarmee ze regelmatig sociale contacten met familie en kennissen kan onderhouden, worden alleen in noodgevallen op afstand door een hulpverlener bekeken.

Het klinkt een beetje Big Brother-achtig, maar het UAS-systeem stuurt de beelden uit de woning nooit 'zomaar' door naar de buitenwereld. De beelden worden alleen doorgestuurd in een vooraf duidelijk omschreven situatie.

Een videoverbinding kan ook belangrijk zijn voor mensen die dreigen te vereenzamen en die in de huidige situatie vaak met een smoes een (in feite loos) alarm aan een meldkamer doorgeven.

Blijft één belangrijk aspect over: wie bepaalt wat er gebeurt met de gegevens die uit het huis komen. Als de bewoner niet zelf in staat is de iDAP in te stellen, kan deze taak in handen worden gelegd van een speciale dienstverlenende organisatie. Deze moet in overleg met de bewoners de iDAP zo programmeren dat informatie volgens de wens van de bewoner wordt bewaard.

Het UAS-systeem werd ontwikkeld door TNO Defensie en Veiligheid in Den Haag, TNO ICT in Delft en TNO Kwaliteit van Leven in Leiden.

Informatie: Info-DenV@tno.nl www.tno.nl

cap, dan ook een zelfstandig leven, met een eigen bedrijf, een eigen huis, en man en kind. In haar leven liep ze regelmatig op tegen hulpverleners die te veel keken naar beperkingen en haar wilden leren omgaan met wat ze allemaal niet meer kan. Maar Joy van der Stel wilde juist leren wél iets te doen. Haar ouders hebben haar daarin altijd ondersteund. Als een van de voorbeelden vertelde ze de aanwezigen hoe ze een commode wilde kopen waar een rolstoel onder past. Die bleek niet te bestaan, maar ze kon wel via de AWBZ hulp in huis krijgen. Daar ging ze niet mee akkoord, ze was immers niet zwanger geworden om een ander voor haar kind te laten zorgen!

Workshops

In diverse workshops werden na de pauze de resultaten van verschillende projecten gepresenteerd. Het ging hierbij om projecten gericht op specifieke doelgroepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking en mensen met dementie. Ook kwam aan bod hoe domotica in de bestaande woningvoorraad wordt toegepast. En naast de techniek stond tijdens de workshops de positie van de (toekomstige) bewoner centraal. Immers: 'met techniek meer mens', zoals het thema was van deze dag.

Meer informatie

Programmasecretariaat Ontgroening en Vergrijzing

Tel: 026- 369 93 12

Vergrijzing@prv.gelderland.nl

www.gelderland.nl/vergrijzing

www.kennispleinvergrijzing.nl

www.domoticoets.nl

Coby van Geffen

Bronnen

Jan de Vos

Brochures 'De Domoticoets' en 'Domotica en Slim Wonen' (Provincie Gelderland)

TNO-brochure 'Intelligente woning biedt welzijn, zorg en comfort'. <

De Zilveren kracht *allochtone ouderen*

De leefsituatie van allochtone ouderen verschilt aanzienlijk van die van hun autochtone leeftijdgenoten. Op vele terreinen zijn zij slechter af. Desondanks richt het programma Zilveren Kracht zich niet op de probleemkant van allochtone ouderen, maar zoekt het juist naar hun potenties en kracht en probeert die te benutten.

Oudere migranten wonen in vergelijking met Nederlandse ouderen (en met Nederlandse ouderen met dezelfde beperkingen) veel minder vaak in voor ouderen geschikte woningen.

De financiële positie van veel allochtone ouderen is relatief slecht. Van de Turkse ouderen heeft 67 procent, van de Marokkaanse 86 procent, van de Surinaamse 31 procent en van de Antilliaanse ouderen 42 procent een laag inkomen, van de autochtone ouderen is dat 11 procent. Oorzaken hiervan zijn het lage beroepsniveau, het ontbreken van een aanvullend pensioen, een onvolledige AOW opbouw en de aanwezigheid van maar één inkomen in een huishouden.

Het is gelukkig echt niet alleen maar kommer en kwel. Veel Nederlandse ouderen zullen jaloers zijn op de positie die Molukse, Turkse, Marokkaanse, Italiaanse of Chinese ouderen in eigen kring soms innemen. Het is zeker geen probleemgroep maar het is wel een groep met veel problemen.

Empowerment

In het programma Zilveren Kracht richten wij ons niet zozeer op de probleemkant maar

kiezen wij voor de kant van de potenties en de kracht. Daarmee kiezen wij voor empowerment als invalshoek voor het verbeteren van de maatschappelijke positie van allochtone ouderen. Empowerment betekent: mensen versterken in hun kracht. Om van daaruit een sterkere positie in te nemen in sociale netwerken, in de buurt, in het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk. De pioniersgeest, de verhalen en de levenservaring van allochtone ouderen vormen dé aangrijpingspunten voor welzijn, voor erbij horen, voor meedoen in de samenleving. In eigen kring én daarbuiten. Allochtone ouderen zijn niet zielig en vragen er niet om gepamperd te worden door de overheid of door instellingen op het gebied van zorg en welzijn. Die boodschap willen wij uitstralen, geschraagd door vele goede initiatieven. Uiteindelijk willen wij bevorderen dat het maatschappelijk potentieel van allochtone ouderen over de volle breedte wordt benut.

Zilveren kracht

Het lijkt een paradox. De leefsituatie van allochtone ouderen is slecht maar tegelijkertijd houden wij een pleidooi om te zoeken naar potenties en kracht en die te benutten. Waar zitten die potenties dan is wellicht dan de vraag. Het antwoord daarop is vrij eenvoudig te geven als je jezelf verdiept in de maatschappelijke inzet die door de allochtone ouderen nu al wordt geleverd. Zo zie je dat er in Rotterdam Surinaamse verhalenvertellers worden ingezet, er in Utrecht Turkse en Marokkaanse ouderen een belangrijke rol spelen in intergenerationele buurtprojecten, er in Den Haag baanbrekende projecten zijn geïnitieerd door oudere Chinezen en in Amsterdam tijdens de wereldreizen in eigen stad pareltjes van maatschappelijke inzet van zelforganisaties en samenwerkende ouderen

worden ontdekt. Deze Zilveren Kracht is voor velen onbekend. Zonder enige twijfel zijn er ook in andere steden goede voorbeelden te geven. Het zijn uiteindelijk mensen die het verschil maken. Christina Mercken maakte een serie portretten van allochtone ouderen die beschikken over een grote dosis zilveren kracht. Zij zijn te lezen op www.zilverenkracht.nl.

Om de smaak te pakken te krijgen, publiceren wij hier alvast het verhaal van José Raymundo Engelhardt die met zijn vliegers en zijn empathische manier van werken kinderen én zich zelf een groot cadeau geeft.

José Raymundo (Mundito) Engelhardt (81 jaar), vliegeraar en vliegerbouwer, Hellevoetsluis

José Raymundo Engelhardt (Bonaire, 1926), Mundito voor vrienden en bekenden, heeft altijd van vliegeren gehouden. Als kind al op Curaçao. De kleine Mundito werd groot, ging de zeeën bevaren en kwam in 1948 in Nederland aan. Daar raakte het vliegeren door zijn werk op een laag pitje. Totdat hij vijfentwintig jaar geleden met vervroegd pensioen ging. Toen wakkerde zijn oude liefde weer aan. Nu reist hij door stad en land om zijn vliegerliefde te delen met kinderen. En dan vooral met kinderen die het iets moeilijker hebben, gehandicapt of ziek zijn, moeilijk leren of niet op vakantie kunnen.

Gewoonweg geweldig

Zijn werk begon vijfentwintig jaar geleden. "Ik was aan het vliegeren op de eerste vliegerdag in Scheveningen toen een paar Fransmannen naar mij toe kwamen. Zij vonden mijn vliegers geweldig, die konden namelijk van alles doen en hadden toch maar één touw. Toen nodigden zij mij uit om naar

t van in het vizier

Frankrijk te komen. En daar ben ik in Arles vliegers gaan maken met kinderen met astma en bronchitis. Ik was verwonderd hoe goed ze luisterden en dat ze niets deden zonder mijn goedkeuring. En toen ik met ze ging vliegen... dat was gewoonweg geweldig. Sindsdien maakt Mundito vliegers met kinderen. Vooral kruisvliegers, maar ook hele kleine binnenvliegers, die het in de gangen van de jeugdgevangenis ook goed doen. Hij wordt overal uitgenodigd, door scholen, sporthallen. En hij organiseert ook zelf vliegerfeesten met uitnodigingen in de krant. De kinderen komen van heinde en verre, ze komen zelfs van Amsterdam vandaan. De voorbereiding van een vliegerfeest kost veel tijd. "Je moet alles van te voren klaarmaken, een draaiboek maken, dat begint weken van te voren. Ik maak de kranten, papieren, figuurtjes en de touwtjes klaar, zodat de kinderen alleen hoeven te plakken. Vooral de geraamtes kosten veel tijd. Die moeten vierentwintig uur drogen en uitgebalanceerd worden."

Daarom maak ik ze voor kinderen

Mundito is een bekend figuur in de (inter)nationale vliegerwereld. Hij heeft vele prijzen gewonnen met zijn vliegers. De vliegerwedstrijden zelf zeggen hem niet zoveel. Het gaat hem om de kleuren en de ontwerpen. Dat blijkt ook uit de bovenkamer en schuur die vol liggen met alle maten, soorten en kleuren vliegers. Maar de meeste bevrediging haalt hij uit de reacties van de kinderen. "Ze hebben plezier en ze zijn zo dankbaar. Ik heb bijvoorbeeld meegemaakt dat ik in Rotterdam was en dat er een meisje was in een invalidenwagen. Zij maakte ineens allerlei geluiden en toen bleek dat ik met haar een vlieger had gemaakt. Zij kon niet praten, maar pakte mij wel vast en gaf mij een zoen. Zo blij was zij met mij en de vlieger. Als je voor vol-

wassenen een vlieger maakt, dan krijg je vaak commentaar. Daarom maak ik ze voor en met kinderen. Zij zijn echt blij met een vlieger."

Ik denk soms aan stoppen, maar... Mundito weet alles over vliegers en kan er uren over vertellen. Over Afgaanse vliegers die ook kunnen vliegen als het windstil is. Over nachtvliegers die licht geven. Over vliegergevechten met scherpe touwtjes die de handen openhalen. Over Zuid-Amerika, waar ze tijdens begrafenissen met vliegers verbinding leggen met de doden. Over vliegers waarmee mensen vissen. En over bijzondere vliegers, die hij zelf ontwerpt voor speciale gebeurtenissen of herdenkingen, zoals voor de slachtoffertjes van Dutroux in België. Maar Mundito doet meer dan alleen vliegeren. Hij vertelt ook graag over de Antilliaanse cultuur.

Al sinds 1949 organiseert hij vrijwillig informatiebijeenkomsten en tentoonstellingen. Hij beheert dan ook een flinke collectie Antilliaanse voorwerpen, die hij uitleent aan anderen. En anders is hij wel bezig met piñata's maken voor feesten, Zeeuwse klokken repareren of kettingen maken met schelpen en kralen. Zoals hij zelf zegt: "Ik ben niet iemand die veel slaapt." Mundito denkt niet aan stoppen. "Ik denk niet dat er een einde aan zal komen. Soms denk ik wel dat ik er mee ga uitscheiden. Maar dan komen er weer kinderen, kinderen die niet op vakantie kunnen of zieke kinderen..."

3-Generatiecentrum vrouwen van alle le

In het 3-generatiecentrum in de Utrechtse wijk Zuidwest werken dames van tegen de tachtig samen met jonge meiden aan hun conditie, koken oma's met hun (klein)kinderen en praten moeders en oma's met elkaar over opvoeding én de zorg voor (schoon)ouders. Maar ook veiligheid in de wijk, integratie en activivering naar vrijwilligerswerk, leerbanen, stages en vaste banen spelen een belangrijke rol in de activiteiten van het centrum.

In de Utrechtse wijk Zuidwest, een van de veertig potentiële 'prachtwijken' worden veel activiteiten ondernomen op het gebied van sociale cohesie, veiligheid en werkgelegenheid. Er zijn echter weinig laagdrempelige gezamenlijke activiteiten voor moeders, kinderen én oma's, aldus Emilia Hernández Pedrero. Daarom startte een groep van twintig vrouwen van negen verschillende etniciteiten er een informatiecentrum en doorverwijspunt voor vrouwen van alle leeftijden. "Een ontmoetingsplek waar vrouwen kunnen leren en gecoacht worden, maar waar ze ook zelf activiteiten kunnen ondernemen, en waar aandacht en zorg is voor de dagelijkse worsteling op allerlei terreinen, zoals opvoeden, zorg, werk en veiligheid." Het centrum werd op 11 mei 2007 officieel geopend door wijkwethouder Marka Spit en wethouder Welzijn en Integratie Cees van Eijk.

Oma's

Eigen beheer en zelforganisatie staan hoog in het vaandel bij het 3-generatiecentrum, dat dan ook veel overeenkomsten vertoont

met de moedercentra. Alleen richt het 3-generatiecentrum zich zeer nadrukkelijk ook op oudere vrouwen. Zo praat in de Dialooggroep een vaste groep moeders en oma's onder begeleiding over allerlei onderwerpen, zoals de opvoeding van kinderen tot achttien jaar. "Het is belangrijk dat ook de oma's meepraten," zegt Hernández, "omdat zij heel vaak op de kinderen passen. In de groep praten ze met elkaar over allerlei, soms heel intieme, zaken. Daarom is het ook belangrijk dat dit een vaste groep vrouwen is. Ze moeten elkaar wel vertrouwen." Geloof en politiek zijn geen vertrekpunt voor de activiteiten in het centrum, wel de dialoog daarover. In de Dialooggroep komen dan ook onderwerpen aan de orde als leven in de buurt, de rol van de moskee in de wijk, de verschillen tussen katholieken en protestanten in het christendom. Bij specifieke onderwerpen worden buiten de reguliere openingsactiviteiten ook mannen/vaders betrokken. Daarnaast zoekt het centrum samenwerking met het bedrijfsleven.

Binnenkort wordt het 3-generatiecentrum een stichting en splitst de initiatiefgroep zich in een bestuur en een activiteiten-groep. Omdat de vrouwen een brede achterban hebben in de wijk verwacht de activiteitengroep goed te kunnen inspelen op de vraag van de vrouwen in de wijk.

Internationaal karakter

Het 3-generatiecentrum is iedere werkdag open van 9.00 tot minimaal 15.00 uur. Vrouwen kunnen er vrijblijvend binnenlopen en andere vrouwen ontmoeten onder het genot van een kopje koffie of thee. Het centrum heeft vier gastvrouwen die bezoekers informeren over de diverse activiteiten, zoals de dialooggroepen, arbeidsoriëntatie; conditieverbetering voor meisjes, moeders en oma's; de interculturele koffieochtend; het inloopsprekuren Voortgezet onderwijs; informatie over de ontwikkeling van baby en peuters; wereldmuziek voor meisjes en jonge vrouwen van 12 tot 21 jaar; het

samen koken en eten van een 'ander-land' gerecht; handwerken met wol of bloemen maken met papier, klei of stof.

Op het gebouw hangen symbolen uit verschillende landen. "We proberen het internationale karakter van het centrum te benadrukken," vertelt Hernández. "Maar de voertaal is Nederlands. Zo krijgen vrouwen de kans Nederlands te oefenen en te praten." Daarnaast zijn er ook gestructureerde koffiebijeenkomsten waarin de Nederlandse taal wordt geoefend. Binnenkort kunnen bezoekers bij het centrum terecht voor een cursus Arabisch voor niet-Arabisch spreken. De cursus wordt gegeven door iemand die het Nederlands wel beheerst, maar nog niet goed genoeg. Zo kunnen beide groepen van elkaar leren. Om misverstanden te voorkomen is er wel iemand aanwezig die zowel vloeiend Nederlands als vloeiend Arabisch spreekt.

Zorg

Speciale aandacht in het centrum is er voor vrouwen die kinderen opvoeden en daarnaast de zorg hebben voor hun (schoon)ouders. "De verpleeg- en verzorgenden in Kanaleneiland zitten vol met autochtonen," zegt Hernández, "terwijl 86 procent van de bewoners in de wijk van allochtone afkomst is. Voor veel allochtone ouderen is het nog altijd heel vanzelfsprekend dat hun kinderen voor hen zorgen. Dat kan voor die kinderen een zware belasting zijn. In de groep praten vrouwen en ouderen met elkaar over wat voor allochtonen wenselijk is. Wat willen ze en wat zijn de mogelijkheden. Vaak weten mensen de weg niet, en hebben geen weet van voorzieningen als thuiszorg, tafeltje-dekje of dagopvang. Het centrum helpt vrouwen door ze te informeren over deze mogelijkheden en zo de zorgtaken voor de kinderen minder zwaar te maken."

Naast het centrum is een dagverzorging voor Marokkaanse vrouwen, opgezet door welzijnsorganisatie Doenja. En die is uniek in Nederland!

voor en van eftijden

Netwerk

De twintig vrouwen gingen een jaar geleden aan de slag ondersteund door Samenwerkende Maatschappelijk Partners (SMP), wijkbureau Zuidwest en welzijnsorganisatie Doenja. "SMP is een netwerk waarin overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke partners als zorginstellingen, woningcorporaties en welzijnsinstellingen met elkaar samenwerken," aldus Hans van Ooijen, stafmedewerker bij Doenja. Het netwerk ontstond vijf jaar geleden op initiatief van toenmalig wethouder Hans Spekman die het een goed idee vond als diverse partijen de handen ineensloegen om te proberen de problemen in Kanaleneiland op te lossen. De activiteiten van SMP richten zich op sociale cohesie, veiligheid en werkgelegenheid. Vorig jaar ontstond in samenwerking met Asito (landelijk facilitair dienstverlener in de schoonmaakbranche) in de skybox van FC Utrecht het idee voor een opleidings-/reïntegratieproject voor mensen zonder werk. "Aan de ene kant is er krapte op de arbeidsmarkt," aldus Hans Slots van Asito, "tegelijkertijd staan er mensen aan de zijlijn, en zijn er veel bedrijven die maatschappelijk verantwoord willen ondernemen. Die drie dingen proberen we in dit project te combineren." Het project moest niet resulteren in ID-banen, maar in echte banen. Die worden, met loonkostensubsidie, op het gebied van schoonmaak en beheer, gecreëerd bij welzijnsinstelling Doenja, de gemeentelijke Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling en Asito. Deze onderneming werkt veel met gemeenten, scholen en sociale werkplaat-

sen samen om mensen die moeilijk aan het werk komen aan een baan te helpen.

Arbeidsoriëntatie

Ook in het 3-generatiecentrum loopt een dergelijk project. Op het moment oriënteert een groep vrouwen zich onder begeleiding van Hernández op werk en/of scholing. "Het is de bedoeling dat vrouwen ontdekken wat ze willen en kunnen, hun talenten ontwikkelen en actief worden; in het vrijwilligerswerk of in een baan." Het centrum probeert daarbij zoveel mogelijk het bedrijfsleven te betrekken. Zo is er veel samenwerking met de Rabobank, partner in het SMP. "De bank stelt in september een aantal P&O-medewerkers beschikbaar die een middag één op één met de vrouwen gaan werken, en hen adviseert rondom loopbaanadvies, het cv en natuurlijk het voeren van een sollicitatiegesprek. Het is de bedoeling om in de toekomst ook werkgevers naar het centrum laten komen om te vertellen over de mogelijkheden die hun bedrijf de vrouwen te bieden heeft. Of met de vrouwen op bezoek gaan bij een bedrijf, dat verkleint de afstand en maakt solliciteren makkelijker." Ook de vier gastvrouwen van het centrum nemen deel aan een leer- en werktraject met perspectief op een vaste baan. Een andere groep vrouwen is bezig het cateringbedrijf Mengelmoesje op te zetten. In het centrum oefenen de vrouwen met het cateren en het zelfstandig opzetten van een onderneming. De winst wordt geïnvesteerd in nieuw materiaal en gespaard om de benodigde certificaten te kunnen halen.

Sponge Bob

Voor kinderen zijn er allerlei ondersteunende activiteiten, zoals de leesondersteuning voor kinderen van zes tot twaalf jaar. "Door samen te lezen en via allerlei spelletjes proberen we de woordenschat van kinderen te vergroten," vertelt Hernández. "Vaak hebben ze een grote achterstand, zowel in woordenschat als in gezegdes." Na de zomervakantie start er ook een rekenactiviteit met veel cijferspelletjes.

In de Kinderspelhof worden de kinderen opgevangen van moeders (en oma's) die deelnemen aan een activiteit. Onder de schooltijd de allerkleinsten, na schooltijd is er ook opvang voor kinderen tot twaalf jaar. Op het moment zijn de kinderen onder leiding van een tekendocent bezig de ramen van de Spelhof te beschilderen met figuren als Sponge Bob, Dribbel en Nijntje. "Helaas zitten we in een van de onveiligste straten van Utrecht," aldus Hernández, "en zitten de ramen van de Kinderhof in een dode hoek. Die zijn dus al erg vaak aan diggelen gegaan. De laatste tijd is het gelukkig rustiger, en we hopen dat ook het beschilderen helpt."

Het 3-generatiecentrum is mede mogelijk gemaakt door de afdeling Welzijn van de gemeente Utrecht, Wijkbureau Utrecht Zuidwest, Woningcorporatie Mitros, Doenja Dienstverlening en het netwerk Samenwerkende Maatschappelijke Partners (SMP). <

'Levenskunst is gierig nieuws, niet naar oude Over de manifestatie Ouderen en

De titel van dit artikel betreft een levensles die uitstekend aansluit bij de inspirerende manifestatie van de Stichting Sluyterman van Loo. Dit Stimuleringsfonds Ouderenprojecten heeft de afgelopen jaren diverse projecten gefinancierd rondom het thema *Ouderen en Levenskunst*. Het gaat daarbij om de combinatie ouder worden, plezier in het leven houden en jezelf blijven ontwikkelen.

Omdat deze combinatie vaak niet vanzelf gaat, maar wel goed te leren is, besloot het stimuleringsfonds in 2004 hiervoor geld ter beschikking te stellen. De resultaten van de projecten werden tijdens de manifestatie op 17 april in Bussum gepresenteerd. Het was een zeer levendige en stimulerende bijeenkomst.

Hedy D'Ancona, die ook de aftrap had gegeven bij de start in 2004 hield een luisterrijke lezing onder de titel 'Dag Oude Dag!'. Daarna volgde een boeiend gesprek over wat is levenskunst? Is het te leren? Wat zijn succesfactoren? Het werd gevoerd met deelnemers aan de projecten, projectleiders en vertegenwoordigers van ouderenorganisaties, overheid en politiek. Na afloop van het plenaire gedeelte gingen de aanwezigen naar de vele standjes om bekenden te begroeten, ideeën op te doen, ervaringen uit te wisselen en contacten te leggen met ouderenfondsen.

Imago ouderen

Dagvoorzitter Arthur Modderkolk opende de manifestatie en legde de nadruk op de grote diversiteit onder ouderen en op wat ouderen wél kunnen.

Hedy D'Ancona hekelde het imago van ouderen in onze samenleving. Op grond van haar leeftijd wordt ze ingedeeld in een bepaalde categorie; zo schijnt ze te horen bij Nederland 1, terwijl ze zelf graag langs Nederland 1, 2, 3 en de commerciële zenders zapt. Ze krijgt ongevraagd allerlei reclame en aanbiedingen bestemd voor 'de oudere mens'. Daarin wordt 'de oudere mens' afgeschilderd als een consument die veel wil besteden aan het 'niet-ouder-willen-woorden-syndroom'. Ook volgens de politiek schijnt ze te horen tot een probleemcategorie; de vergrijzing is onbetaalbaar en onbeheersbaar. Het etiket 'probleemgeval' drukt zwaar op ouderen. Toch is een oudere leeftijd een teken van vooruitgang. Die positieve kanten van de vergrijzing krijgen nauwelijks aandacht; dat gaat immers vanzelf.

Tevredenheid

In enkele jaren is de relatieve armoede onder ouderen drastisch gedaald en ook het verschil in opleidingsniveau verdwijnt. Vooral vrouwen zijn bezig met een sprong voorwaarts. Vele ouderen blijven aan het werk en het overgrote deel besteedt tijd aan vrijwilligerswerk en/of informele zorg. De huidige overheid is beide activiteiten aan het stimuleren: ouderen moeten langer aan het arbeidsproces deelnemen én ouderen moeten meer aan vrijwilligerswerk dan wel informele zorg doen. Hedy D'Ancona vindt dat de overheid dient te beseffen dat beide lastig te combineren zijn. Tijdens de hele levensloop moet er een betere afstemming tussen vrije tijd en beroepsbezigheden gestimuleerd worden. Ze eindigde met een blijk van waardering voor de vele pro-

jecten die dankzij de Stichting Sluyterman van Loo tot stand zijn gekomen. Ouderen hebben minder toekomst, maar daardoor gaan ze niet ineens anders denken of zijn ze minder tevreden. Vooral vrouwen bereiken na hun middelbare leeftijd ongekende hoogten in tevredenheid. Ouderen komen toe aan dingen, die ze altijd hebben willen doen; er vallen zorgen weg, ze kunnen leuke én nuttige dingen gaan doen. Ze kunnen een inspiratie zijn voor anderen. En dat blijkt ook wel aan de schat van ervaringen en resultaten van de projecten 'Ouderen en Levenskunst'.

Wat is levenskunst voor ouderen?

Carolien Smits en Jeannette Pols van het Trimbos-instituut hebben in opdracht van de Stichting Sluyterman van Loo een evaluatieonderzoek gehouden onder een aantal levenskunstprojecten. Zij vonden verschillende betekenissen van levenskunst, te ordenen naar een meer actieve en een meer ontvankelijke levenshouding. De actieve houding gaat over dingen naar je hand zetten, invloed hebben op wat er gebeurt, accepteren van wat niet meer gaat en eisen aan jezelf stellen. De ontvankelijke vorm gaat over openstaan voor nieuwe dingen, je laten verrassen, hoop hebben, dingen doen die bij je passen en niet te hoge eisen aan jezelf stellen.

Levenskunst in relatie tot anderen betekent enerzijds anderen helpen, anderen waarderen, iets van jezelf laten zien en dingen opnieuw beschouwen, anderzijds je laten helpen, bevestiging vinden, je gezien en gehoord voelen en verschillen met anderen waarderen.

Tijdens de evaluatie kwam herhaaldelijk de vraag naar boven hoe de levenskunstprojecten gezien kunnen worden in het grote aanbod van allerlei activiteiten voor en met ouderen. Zijn het kunstzinnige projecten,

zijn naar dingen'

Levenskunst

hoort het bij het welzijnswerk, opbouwwerk of is het therapie? Volgens de onderzoekers appelleren de projecten aan creativiteit, aan fantasie en artistieke verbeelding. Tegelijkertijd roepen ze emotie op, raken ze deelnemers persoonlijk en kunnen ze leiden tot meer zelfinzicht. Kortom levenskunstprojecten zijn niet vrijblijvend; ze bieden kansen tot veranderingen op een creatieve manier. Het merendeel van deze projecten zal zeker passen bij het opbouwwerk. Meer over de evaluatie is te lezen in *Ouderen en Levenskunst* door J. Pols en C. Smits, uitgegeven door Trimbos-instituut te Utrecht.

Ideëenbeurs

Op de ideeënbeurs zag je prachtige boekjes, folders, video's, theater van de Stichting Nocturne, het fotoboek 'Timeless Love' van Marrie Bot, het 'Levenskunstspel' van de COSBO Amsterdam, 'Kleurrijke ontmoetingen' van Stichting Bij de Tijd, 'Oude mannen voor Wijze Raad' van Bureau Zeezicht, 'Recepten voor de ziel' van RKK/KRO Mediapastoraat, 'Cultuurraden voor ouderen' van Stichting Pluspunt Rotterdam, 'Schrijven vanuit je hart' van de Unie KBO, et cetera. Teveel om op te noemen. Je kunt zelf inspiratie opdoen door de website www.levenskunst.net op te zoeken of het prachtige boekje 'Ouderen en levenskunst.

Resultaten subsidieprogramma 2004-2006' aan te schaffen. Het is uitgegeven door de Stichting Sluyterman van Loo.

Een van de vele presentaties was de 'Reisgids Levenskunst' van de Vereniging Directies Zorgsector Nederland. Vroeger gold het gezegde: 'van het concert des levens krijgt niemand een program'; nu zijn er keuzes te maken. Met de reisgids kunnen bewoners en medewerkers van zorginstellingen trektochten maken en zelf sturing geven rond thema's als participatie, leefstijl en voorkomen van eenzaamheid. De reis is de moeite waard: het is een zoektocht naar passie. De Reisgids bestaat uit een kleurrijke beschrijving en een map met reisbescheiden waarin allerlei achtergrondinformatie en concreet uitgewerkte voorbeeldreizen te vinden zijn. Naast deze gids heeft het project een cursus voor bestuurders, directeuren en managers van zorginstellingen en een cursus voor reisleiders opgeleverd. Aangenaam verrast waren vele bezoekers toen ze langs de stand met het 'Natuurcircuit' van de Stichting Veldwerk Nederland kwamen. Op hun tafel stonden opgezette dieren, lagen stukken hout, mos en ander klein gespuis uit het bos. Er lagen zoekkaarten, lespakketten en ook Het Poepboek; er lag een veldnetje, druppelpipet, reageerbuisje, trechter en een onderwa-

terkijker. Allerlei materiaal, waarmee de Stichting Veldwerk de natuurbeleving van bewoners van verzorgingshuizen stimuleert. De natuur kan immers dienen als bron van inspiratie, onderzoek, verwondering en ontspanning. Het blijkt ook zo te werken. Hoewel de hierboven genoemde projecten ontwikkeld zijn voor zorginstellingen, zijn ze –misschien met enige aanpassingen– ook goed inzetbaar in het opbouwwerk.

Geen zorgen voor morgen

Koeno Sluyterman van Loo onthulde het subsidiethema 2007-2009: 'Geen zorgen voor morgen'. Met dit programma ondersteunt de stichting initiatieven die ouderen in staat stellen volop in de samenleving te blijven participeren. Het gaat daarbij om het benutten van de potenties van ouderen. Dat kan zijn in de sfeer van mantelzorg, burenhulp, kinderopvang of huiswerkbegeleiding; in allerlei vormen van al dan niet betaald werk. Daarnaast schrijft de Stichting begin volgt jaar een prijsvraag uit over vernieuwende woonconcepten voor alle leeftijden. Het zijn thema's waarmee het opbouwwerk zeer vertrouwd is.

Meer info over het nieuwe subsidieprogramma vindt u op www.stsvl.nl

<

Vmbo-scholieren leren

In het project 'We bellen' van de Utrechtse welzijnsorganisatie Cumulus leren vmbo-scholieren ouders moderne communicatiemiddelen te gebruiken, en vertellen ouders op hun beurt over die van weleer. Doel van het project is ervoor te zorgen dat ouders minder snel in een isolement raken.

De 75-jarige Toos de Wilde gebruikte haar mobiel alleen in noodgevallen. "Als ik met autopech langs de weg sta bijvoorbeeld." Ze was er heilig van overtuigd dat sms'en voor haar niet was weggelegd en zag er ook het nut niet van in. "Waarom mensen die aan het werk zijn lastig vallen met futiliteiten." Maar na afloop van de pilot 'We bellen' had Toos de Wilde niet alleen een sms'je naar haar zoon gestuurd ('Wat zal die opkijken!'), ze eindigde ook als eerste in de wedstrijd wie van de ouders het snelst een sms kon versturen. "Ik woon in een senioren-woongroep en ga de anderen hierover zeker vertellen. Het is geweldig, ik heb het er helemaal warm van. Het is eigenlijk hartstikke leuk om overdag even contact te maken. Met een sms kan je spontaan in een paar letters direct opschrijven wat er in je omgaat."

Innovatief project

Het project 'We bellen' is opgezet door drie deeltijdstudenten aan de HU Amersfoort: jongerenwerker Hasan Genç, kinderwerker Peter Reuben en opbouwwerker Wendela Vernooij, alle drie verbonden aan Welzijnsorganisatie Cumulus in Utrecht. "Voor onze opleiding moesten we een innovatief project bedenken," vertelt Wendela Vernooij. "Omdat er in de wijk Overvecht al veel wordt georganiseerd voor jongeren besloten we ons te richten op de almaar groeiende groep ouders.

Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat de groep 65-plusser binnen tien jaar gegroeid zal zijn tot ruim drie miljoen. Dat betekent dat ouders een steeds grotere rol zullen gaan opeisen in het welzijnswerk. Aan de andere kant worden ze met de invoering van de Wmo meer dan voorheen geacht langer thuis te blijven wonen, waardoor ze het risico lopen te vereenzamen. Zo kwamen we op het idee ouders te leren omgaan met de nieuwste communicatiemiddelen." Want het promoten van moderne communicatiemiddelen is erg gericht op jongeren, terwijl juist ook ouders er veel aan kunnen hebben. "Denk aan videogesprekken met de kleinkinderen, of sms'en met vrienden. Bovendien voelen ouders zich vaak veiliger met een mobiel, waardoor ze misschien makkelijker de deur uitgaan." Met het project willen de drie studenten de aandacht vestigen op ouders en hun positie in de samenleving.

Kennismaken

Voor veel ouders gaan de veranderingen en ontwikkelingen, vooral op het gebied van communicatie, te snel. "Ze maken nauwelijks gebruik van internet of de mobiele telefoon, terwijl het gebruik van sms steeds belangrijker wordt," zegt Vernooij. "Van het stemmen bij het songfestival tot het ontvangen van het eerste-maandag-van-de-maand alarm. Het blijkt dat mensen van veertig jaar vaak al niet weten hoe ze moeten omgaan met een sms. Daar wilden we, met de vergrijzing in het vooruitzicht, op inspringen." Voor de uitvoering van hun project werkten ze samen met docente Sanne Peters van het Vader Rijn College, een openbare school voor vmbo waarmee Cumulus al contacten had. In het project werden de leerlingen gekoppeld aan senioren uit Overvecht en Noord-Oost. "Jongeren zijn min op meer opgegroeid met het gebruik van internet, mobiele telefoons en sms. En dus bij uitstek geschikt hierover uitleg te geven aan

anderen," zegt Vernooij. "Bovendien is het een leuke manier om verschillende groepen met elkaar te laten kennismaken, en jongeren met diverse culturele achtergrond in contact te laten komen met autochtone ouders en andersom." De ouders hebben eigenlijk zelden contact met jongeren vertellen ze tijdens de pilot, alleen met hun kleinkinderen. Allochtone jongeren komen ze al helemaal niet tegen. Behalve soms op straat en dan hebben ze toch wat schrik, bijvoorbeeld om omver gereden te worden. Maar deze jongeren zijn erg vriendelijk en beleefd, vinden de senioren. "Ze leggen heel goed uit hoe je de letters maakt, en wat je verder moet doen." Ook voor de meeste jongeren is het hun eerste contact met autochtone ouders en ook zij zijn enthousiast. "Het is goed iets positiefs te kunnen doen voor andere mensen. Tot nu toe kwamen we autochtone ouders alleen maar tegen op straat, en dan kijken ze vaak bang en houden hun tasje goed vast," aldus een van de (allochtone) scholieren. "Hier is het anders en openlijker."

Vervolg

Onderdeel van de opdracht was de eis het project meerwaarde te geven door de politiek erbij te betrekken. Daarom gingen de drie deeltijdstudenten ook op bezoek bij Cees van Eijk, wethouder welzijn (inclusief Wmo) in Utrecht. "Hij ondersteunde niet alleen het idee, maar vond het ook een goed te gebruiken participatiemiddel in de wijken, en een prima manier om de communicatie tussen jongeren en ouders te verbeteren. Ook was hij bereid aanwezig te zijn en de prijzen van de sms-wedstrijd uit te reiken." Enige politieke steun voor het idee is natuurlijk nooit weg, want het is de bedoeling dat de pilot een vervolg krijgt, niet alleen in Overvecht en Noordoost, maar ook in andere wijken. "Het project kan met weinig middelen worden uitgevoerd," aldus Vernooij. "Je bent alleen uren

Ouderen SMS'en

kwijt aan het benaderen van ouderen om mee te doen. Die kan je zoeken in je eigen groepen: de gymclub, de line dance club, de handwerkclub, et cetera."

Er zijn genoeg bestaande groepen die je bij elkaar kan brengen, vult jongerenwerker Hasan Genç aan. "Dat is het belangrijkste wat ik van deze pilot heb geleerd. Je koppelt een middelbare school aan een club ouderen die hier normaal toch al binnenloopt. Zij doen nu aan iets anders mee dan gewoonlijk, en steken er ook nog wat van op. Dat nemen ze weer mee naar huis en naar hun buurt." Vooral de combinatie van jongeren en ouderen maakt de pilot voor Genç tot een succes. "De ouderen waren echt razend enthousiast dat scholieren zoveel aandacht aan hen wilden besteden, en de jongeren namen hun taak heel serieus."

Jongeren

De jongeren waren van tevoren dan ook terdege voorbereid op hun school, het Vader Rijn College. "We werken vaak aan dit soort opdrachten, waarbij we samenwerken met opdrachtgevers van buiten de school", zegt docente Sanne Peters.

"Leerlingen moeten in die opdrachten voldoen aan bepaalde competenties, zoals een professionele houding hebben, je kunnen aanpassen aan de situatie, betrouwbaar zijn en verantwoording dragen voor je taken."

De leerlingen meldden zich vrijwillig aan voor de sms-les en bereidden zich voor in een aantal workshops. "Voor de jongeren is een goede voorbereiding belangrijk, het is stimulerend voor ze om te doen omdat ze weten dat ze het in de praktijk gaan gebruiken", aldus Peters. In de workshops

op school bespraken ze ook tegen welke problemen ze aan zouden kunnen lopen. Zo realiseerden ze zich dat ouderen slecht horen, zodat ze goed zouden moeten articuleren. En omdat ouderen ook vaak slechter zien, kwamen ze op het idee het toetsenbord uit te vergroten. Een idee dat door de ouderen zeer werd gewaardeerd! Jongerenwerker Hassan Genç legde tijdens een van de workshops uit wat er van de jongeren werd verwacht. "Opdracht was dat alle uitleg hetzelfde zou zijn." Voor die uitleg maakten de leerlingen in de workshop een handleiding.

Uitwisseling

Omdat het de bedoeling was te komen tot een uitwisseling over en weer, stelden de leerlingen ieder vijf vragen op over de communicatie vroeger, zodat ouderen

Toos de Wilde, winnares van de sms-wedstrijd, ontvangt een nieuwe mobiel uit handen van wethouder Cees van Eijk.

daar iets over konden vertellen. Want een leven zonder mobiel, daar kunnen veel jongeren zich niets bij voorstellen. 'Hoe verstuurd jullie dan berichten?' 'Hoe nam je contact op als het dringend was?' 'Met welke middelen communiceerden jullie dan?' De senioren leggen uit dat je vroeger de deur uit moest om iemand te bellen. En dat je dus alleen bij hoge uitzondering naar een telefooncel liep om bijvoorbeeld een arts te bellen. Maar dat daardoor het leven wel rustiger en warmer was. Een van de jongeren kan zich nog wel herinneren dat toen

slechts sporadisch. Omdat ze niet goed weten hoe het werkt, maar ook omdat ze het storend vinden als mensen in gezelschap met zo'n telefoon bezig zijn. Onzin, om zo'n ding voor de gezelligheid te gebruiken, vinden ze. 'Ik vind het eigenlijk leuker als de kleinkinderen vanaf een terrasje een Ansicht sturen,' zegt Toos de Wilde. 'Maar dat doen ze niet, ze sturen een sms dat ze zijn aangekomen.' Desondanks lukt het de senioren niet alleen aan het eind van de pilot een sms-bericht te sturen naar een andere mobiel, ze vinden

hij klein was zijn ouders afspraken maakten met familie in Marokko om op een bepaald tijdstip te bellen. Maar voor de meesten valt een wereld waarin je niet ieder moment met iedereen in contact kunt staan, bijna buiten hun bevattingvermogen.

Mobiele nummer

Voor veel ouderen is het de eerste keer dat ze iets met sms doen. Ze hebben weliswaar allemaal een mobiel (gehad), maar gebruiken deze

het ook allemaal fantastisch en zijn trots op hun prestatie. Ook de leerlingen zijn enthousiast en geven aan vaker dit soort dingen te willen doen. Een van leerlingen schiet in zijn enthousiasme zelfs de leerdoelen voorbij. 'Je kunt het, je kunt het!', moedigt hij zijn 'leerling' aan. Het past niet helemaal binnen de doelstelling 'altijd beleefd blijven', maar zijn oprechtheid is er niet minder om. Na afloop geeft een van de Marokkaanse meiden 'haar' mevrouw haar mobiele nummer. 'Dan kunt u me altijd bellen als u iets niet snapt.' Voor de zekerheid schrijft de mevrouw het nummer ook op een papertje. 'Voor als ik de verkeerde toetsen indruk en het dan op de mobiel niet terug kan vinden.'

Meer informatie:

Hasan Genç, jongerenwerker Cumulus Welzijn Noordoost (06 - 46 16 32 70) h.genc@cumuluswelzijn.nl
 Peter Reuben, kinderwerker Cumulus Welzijn Overvecht (06 - 11 07 49 52) p.reuben@cumuluswelzijn.nl
 Wendela Vernooij, opbouwwerker Cumulus Welzijn Overvecht (06 - 46 19 86 03) w.vernooij@cumuluswelzijn.nl

<

De Stichting Welzijn Oud en Jong (oftwel WOEJ), is een gesubsidieerde stichting die de inwoners van Leidschendam-Voorburg en haar instanties ondersteunt in hun streven naar een goed woon-, leef- en werkklimaat. WOEJ is voor alle inwoners van Leidschendam-Voorburg, maar speciaal voor degenen die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken. Dat kunnen ouderen zijn of jongeren, gehandicapten, allochtonen, alleenstaande ouders met jonge kinderen, maar ook bewonersgroepen. WOEJ is op korte termijn op zoek naar een

Opbouwwerker, m/v 18 uur per week, relevante hbo-opleiding

de functie van opbouwwerker is een zelfstandige functie binnen de stichting WOEJ.

De baan

De Opbouwwerker waarnaar wij op zoek zijn, gaat zich voor een periode van 2,5 jaar bezighouden met bewonersondersteuning binnen drie wijken in Leidschendam-Voorburg gedurende renovatie- en vernieuwingsprojecten. De werkzaamheden zullen bestaan uit: procesbegeleiding, advisering en ondersteuning van bewonersorganisaties, schriftelijke en mondelinge informatie verschaffen aan bewoners, inwinnen van externe informatie, voorbereiding van projectgroepvergaderingen, voorbereiding van bewonersbijeenkomsten en het bijwonen van relevante vergaderingen.

De opbouwwerker:

- Oriënteert zich op de doelgroep, legt contacten en signaleert wensen, behoeften, problemen en ambities;
- Brengt de wensen, behoeften en problemen in kaart en betreft
- contextgebonden factoren hierbij;
- Bouwt aan een netwerk en onderhoudt daarin contacten met onder andere doelgroep, potentiële doelgroep, gemeentelijke instanties, relevante organisaties en vrijwilligers.

Wat kan jij verwachten:

Een baan binnen een servicegerichte organisatie die zich inzet voor het maatschappelijk welzijn in de gemeente Leidschendam-Voorburg;

Aansturing en afstemming in overleg met de gemeente Leidschendam-Voorburg;

Een sociale en prettige werkomgeving;

Goede arbeidsvoorwaarden, conform de CAO Welzijn;

Wat kunnen wij van jou verwachten:

Hbo werk- en denkniveau;

Kennis van de sociale kaart en groepsdynamische processen;

Klantgerichtheid en een dienstverlenende instelling;

Analytisch vermogen voor het vertalen van de behoeften naar een project of activiteit;

Sociale vaardigheden voor het opbouwen van een netwerk, het motiveren en stimuleren van de doelgroep;

Beheersing van conflictsituaties, stressbestendig en flexibel;

Improvisatie en probleemoplossend vermogen;

Uitstekende mondelinge uitdrukkingsvaardigheid voor het verstrekken van informatie, het geven van instructies, et cetera.;

Uitstekende schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid voor het opstellen van plannen en het schrijven en bijhouden van rapporten.

Het betreft een functie voor 18 uur per week. De functie is ingeschaald in schaal 8, conform de CAO-Welzijn en afhankelijk van leeftijd en/of ervaring. Voor meer informatie en het verkrijgen van een uitgebreid functieprofiel vragen wij u contact op te nemen met de Stichting WOEJ, op telefoonnummer 070-3004747.

Uw sollicitatie kunt u richten t.a.v. de directie, dhr. J.L. van der Werf, Scheepswerf 18, 2265 BE Leidschendam, of per e-mail naar isabelle@woej.nl.

stimio

De schakel in uw communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs.

Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politie museum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?

Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

CONSULTANTS DRUKWERK & DESIGN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

Stephensonstraat 7
4004 JA Tiel
Tel 0344 - 673485
Fax 0344 - 673486
www.stimio-tiel.nl